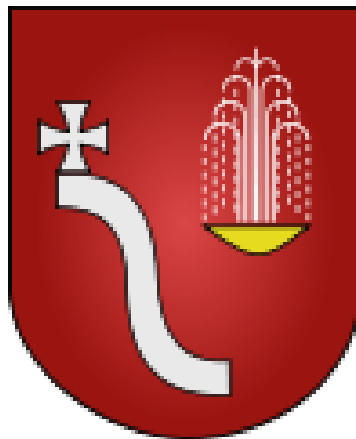

Załącznik
do Uchwały Nr XXXII.249.2017
Rady Gminy Horyniec-Zdrój
z dnia 28 czerwca 2017r.

STRATEGIA PROMOCJI I ROZWOJU GMINY HORYNIEC - ZDRÓJ

na lata 2015 - 2020

Aktualizacja czerwiec 2017

Spis treści

Wstęp	3
Część pierwsza – Diagnoza społeczno-gospodarcza.....	5
1. Charakterystyka	5
1.1. Położenie	5
1.2. Powierzchnia	6
1.3. Historia	7
2. Środowisko naturalne.....	10
2.1. Surowce mineralne.....	10
2.2. Klimat.....	13
2.3. Gleby.....	13
2.4. Zasoby przyrodnicze	15
2.5. Fauna i flora	16
2.6. Obszary prawnie chronione.....	18
3. Demografia	22
3.1 Liczba ludności.....	22
3.2 Gęstość zaludnienia i ruch naturalny	23
4. Sfera społeczna;.....	30
4.1 Ochrona zdrowia i opieka społeczna	30
4.2 Bezpieczeństwo	32
4.3 Edukacja.....	32
4.4 Placówki oświatowe	32
4.5 Kultura czasu wolnego.....	33
4.6 Biblioteki.....	35
4.7 Sport	36
4.8 Potencjał turystyczny, w tym dziedzictwo kulturowe	38
4.8 Społeczeństwo obywatelskie.....	43
5. Infrastruktura techniczna	44
5.1 Drogi	44
5.2 Połączenia kolejowe	45
5.3 Mieszkalnictwo i inwestycje	45
5.3 Gazownictwo, energetyka i ciepłownictwo.....	46
5.5 Gospodarka wodno – kanalizacyjna	48
5.6 Gospodarka odpadami	52
6. Sfera gospodarcza	53
6.1. Przedsiębiorczość	53

6.2.	Bezrobocie	54
6.3.	Budżet Gminy Horyniec-Zdrój	56
Część druga – Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego		56
1.	Znaczenie zewnętrznych dokumentów strategicznych w kontekście rozwoju gminy Horyniec-Zdrój	56
2.	Analiza SWOT	64
3.	Określenie celów strategicznych Gminy	67
3.1.	Misja	67
3.2.	Wizja	68
3.3.	Zasady wyróżnienia obszarów strategicznych	69
3.4.	Cel strategiczny i narzędzia interwencji	70
3.5.	Obszary strategiczne rozwoju gminy	70
3.5.1.	Budowa marki gminy uzdrowskiej	71
3.5.2.	Turystyka uzdrowska, aktywna i kulturowa	72
3.5.3.	Przyjazna i bezpieczna gmina	86
3.5.4.	Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy	90
3.6.	System wdrażania strategii	92
3.6.1.	Poziom organizacyjny	93
3.6.2.	Poziom merytoryczny	93
3.6.3.	Poziom społeczny:	94
3.7.	Narzędzia monitoringu Strategii	95
Spisy		96
Spis tabel		96
Spis rysunków		96

Wstęp

Strategia jest narzędziem umożliwiającym zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego w długim przedziale czasowym. Ze wszystkich narzędzi zarządzania strategia posiada najdłuższą perspektywę czasową. Z tego względu inne narzędzia zarządzania są ze strategią powiązane w sposób bezpośredni, bądź pośredni.

Strategia wyznacza długoterminowe cele stojące przed społecznością lokalną. Wdrażana jest przez całą społeczność lokalną, a nie tylko Urząd Gminy, dla którego wskazuje drogę do osiągnięcia celów stojących przed społecznością. Część zadań może być realizowana przez inne jednostki, w szczególności przez organizacje pozarządowe. Inne jednostki mogą być finansowane z budżetu Gminy, albo też mogą realizować zadania z innych środków. Strategia wyznacza cele długoterminowe, natomiast nie definiuje dokładnie szczegółów realizacji.

W przypadku celów wymagających realizacji zadań nie inwestycyjnych, środki na realizację tych zadań powinny zostać zaplanowane w budżetach rocznych. Ponieważ zadania nie inwestycyjne zwykle nie wymagają tak skomplikowanego planowania jak inwestycyjne, zwykle nie jest potrzebny etap pośredni między strategią, a budżetem rocznym (wykonaniem), bądź jest potrzebny uproszczony etap pośredni w postaci planu. Zadania inwestycyjne wymagają dokładniejszego planowania.

Zwykle samo przygotowanie inwestycji trwa dłużej niż roczny plan finansowy Gminy, czyli budżet. Należy wykonać dokumentację przed inwestycyjną w postaci studium wykonalności, oceny oddziaływania na środowisko, projektu technicznego, a często aplikacji o dofinansowanie ze środków zewnętrznych. Analizy te wykonuje się w celu wyboru optymalnego - z punktu widzenia społeczności lokalnej – wariantu realizacji inwestycji.

Strategia identyfikuje i zapisuje cele, do których dąży społeczność lokalna oraz definiuje drogę dojścia do konkretnych rozwiązań (ale nie same rozwiązania).

Przesłanki do stworzenia nowej Strategii rozwoju gminy Horyniec-Zdrój są następujące:

1. Dostosowywanie polityki rozwoju do zmieniających się uwarunkowań społecznych oraz gospodarczych w gminie i jej otoczeniu.

Gmina Horyniec-Zdrój to nie tylko wydzielony granicami administracyjnymi obszar, ale przede wszystkim społeczność lokalna, w której na bieżąco ulega zmianie sytuacja demograficzna i gospodarcza. Kilka ostatnich lat upłynęło pod znakiem szeregu poważnych przeobrażeń, które w dużym stopniu odbiły się także na gminie, jak np.: ogólnoswiatowe spowolnienie gospodarcze (i związane z tym mniejsze dochody budżetowe), rosnące dysproporcje w rozwoju na szczeblu międzygminnym i regionalnym, deficyt finansów publicznych, czy zmiana obserwowanych trendów demograficznych. Nowa Strategia rozwoju gminy Horyniec-Zdrój powinna wyznaczać cele oraz kierunki interwencji, służące podnoszeniu konkurencyjności gminy oraz przełamywaniu strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych.

Są to wyzwania, którym gmina musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji, nasilającej się konkurencji, informatyzacji wielu sfer życia i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

2. Dostosowanie Strategii rozwoju gminy Horyniec-Zdrój do nowych dokumentów strategicznych szczebla regionalnego i krajowego.

Ostatnie lata to okres powstawania nowych i aktualizacji poprzednich wersji dokumentów strategicznych szczebla krajowego i regionalnego. Nadrzędną pozycję zajmuje wśród nich Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, która określa nowe ramy funkcjonowania konkurencyjnego województwa.

Istotnymi dla planowania rozwoju są również dokumenty szczebla krajowego, w tym Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, przyjęta 13 lipca 2010 r. oraz Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (DSRK) do 2030 r. i Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (ŚSRK) do 2020 r. Uwzględnienie wytycznych i rekomendacji płynących z tych dokumentów pozwoli na skorelowanie Strategii Rozwoju Gminy Horyniec-Zdrój z priorytetami rozwojowymi województwa podkarpackiego, a w dalszej perspektywie na korzystanie z narzędzi polityki regionalnej (takich jak kontrakt terytorialny). Bardzo istotną z punktu widzenia promocji gminy jest Strategia Rozwoju Szlaku Jana III Sobieskiego, która wskazuje potencjał do wykorzystania w sferze promocji, rozwoju ekonomicznego związanego z obecnością na terenie gminy osoby Króla Jana III Sobieskiego oraz marki JIIS.

3. Uspójnienie horyzontu czasowego Strategii rozwoju gminy Horyniec-Zdrój z horyzontem czasowym nowego okresu programowania UE oraz dokumentów nadrzędnych.

Odrębną przesłanką weryfikacji Strategii rozwoju gminy Horyniec-Zdrój jest zidentyfikowana potrzeba uspójnienia horyzontu czasowego strategii rozwoju gminy – do roku 2020, dla której bezpośrednim uzasadnieniem jest:

- przyjęcie horyzontu obejmującego w całości kolejną perspektywę finansową Unii Europejskiej (tj. 2014-2020);
- przyjęcie horyzontu zbieżnego z horyzontem regionalnej strategii rozwoju i większości JST na Podkarpaciu;
- potrzeba zapewnienia spójności z perspektywą przyjętą dla nowej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

Zapewnienie takiej spójności pozwoli na lepsze dostosowywanie się do zmian, które zachodzą lub zachodzą będą w strategiach wyższego rzędu. Umożliwi też większą elastyczność w ciągle zmieniającej się rzeczywistości. Kolejną istotną zaletą takiego rozwiązania jest dopasowanie się do możliwości pozyskania środków finansowania zewnętrznego, najczęściej również funkcjonującego w wybranej dla Strategii perspektywie.

Strategia, która zarazem dopasowana jest do uwarunkowań lokalnych, oparta o potrzeby społeczności lokalnej i służąca jej rozwojowi, a jednocześnie bazująca na dokumentach strategicznych wyższego rzędu – regionalnych, krajowych i sektorowych – umożliwia

wykorzystanie w pełni potencjału gminy i wzmacnia najistotniejsze jej kierunki stanowiąc platformę porozumienia mieszkańców i decydentów wszystkich szczebli i pomagając odpowiednio ukierunkować środki na realizację określonych w niej celów.

Część pierwsza – Diagnoza społeczno-gospodarcza

1. Charakterystyka

1.1. Położenie

Gmina Horyniec - Zdrój położona jest na północno-wschodnim krańcu województwa podkarpackiego, w powiecie lubaczowskim, w odległości około 20 km na północny wschód od miasta Lubaczowa. Miejscowość Horyniec – Zdrój jest wsią stosunkowo dużą, uzdrowiskiem i ośrodkiem administracyjnym gminy, przestrzennie bardzo rozległą, posiadającą znaczące walory rekreacyjno-wypoczynkowe. Uzdrowisko Horyniec-Zdrój funkcjonujące już od ponad stu lat dysponuje zasobnymi źródłami niezwykle cennych wód mineralnych i największymi złożami borowiny w Polsce. Mimo tych niezaprzeczalnych walorów Horyniec-Zdrój jest ciągle jeszcze niedostatecznie znany i doceniany jako uzdrowisko.

Rysunek 1. Położenie powiatu lubaczowskiego.

Horyniec – Zdrój, położony z dala od wielkich i tłocznych aglomeracji oraz ruchliwych szlaków komunikacyjnych, jest zaliczany do cichych i spokojnych.

Korzystając z uzdrawiającej mocy miejscowych źródeł mineralnych i borowiny można się delektować przyjaznym klimatem, czystym powietrzem i pięknem okolicznego krajobrazu.

W granicach gminy znajdują się najładniejsze fragmenty Roztocza, w tej części nazywanego Roztoczem Wschodnim. Ta kraina niepozornych wzgórz i rozległych lasów, pełna jest osobliwego uroku i sielskich krajobrazów, może trochę bezludna i jakby zapomniana, ale przez to jeszcze bardziej pociągająca. Tak więc Horyniec - Zdrój jak i Roztocze to idealne miejsca dla poratowania zdrowia, wypoczynku, rekreacji i uprawiania różnych form turystyki. Są ku temu doskonałe warunki terenowe, w miarę dostateczna i nadal rozwijająca się baza oraz przyjazne naturalne środowisko.

1.2. Powierzchnia

Gmina Horyniec – Zdrój zajmuje obszar o powierzchni 203,03 km². W porównaniu do rozległości terenu jest stosunkowo słabo zaludniona. Średnio na 1 km² terenu przypada 25 osób. Gmina sąsiaduje od północnego zachodu z gminą Lubaczów, od zachodu z gminą Cieszanów oraz od północy z gminami Narol i Lubycza Królewska (woj. lubelskie).

Południowo-wschodnia granica gminy pokrywa się z granicą państwową z Ukrainą. Gmina posiada charakter typowo rolniczy. Na jej terenie znajduje się ogółem 7479 ha użytków rolnych, w tym: gruntów ornych 5451 ha, łąk 688 ha i pastwisk 1332 ha. Dominują gospodarstwa chłopskie, drobnotowarowe. Łącznie 795 gospodarstw. Wśród nich jest zaledwie kilka dużych gospodarstw powstałych na bazie dawnych zakładów „Igloopolu” i Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej.

Gmina nie należy do zbyt zasobnych, ani gospodarczo dobrze rozwiniętych. Na ten stan złożyły się względy historyczne, zniszczenia i wyludnienia, będące następstwem wojny i walk z UPA, zaniedbania okresu PRL-u, jak i skutki transformacji ustrojowej ostatnich lat. Dopiero ostatnimi laty sytuacja w rolnictwie zaczęła ulegać pewnej poprawie. Część dawnych gospodarstw znalazła nabywców lub dzierżawców. Niektóre z nich prosperują całkiem dobrze. Na terenie gminy działa około 125 podmiotów gospodarczych, w większości należących do sektora prywatnego. Zatrudnienie w gospodarce narodowej wynosi 639 osób, z czego najwięcej przypada na ochronę zdrowia i sferę budżetową.

Tabela 1. Powierzchnia gminy Horyniec – Zdrój, gęstość zaludnienia na tle powiatu.

Gminy	Powierzchnia w km ²	Ludność Ogółem	Ludność na 1 km ²
Lubaczów	229	21570	256
Horyniec - Zdrój	203	4976	25
Cieszanów	219	7342	76
Narol	203	8508	103
Oleszyce	152	6672	336
Stary Dzików	156	4627	30

Wielkie Oczy	146	3969	27
Powiat Lubaczowski	1308	57664	44

Źródło: Podstawowe informacje ze Spisu Powszechnego Gmina Horyniec – Zdrój. Urząd Statystyczny w Rzeszowie, na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań.

Pod względem administracyjnym obszar gminy podzielony jest na 12 jednostek sołectw i 1 obręb geodezyjny wg specyfikacji poniżej. Zróżnicowanie powierzchniowe sołectw jest dość duże i waha się od 815 ha w przypadku Prusia do 5223 ha w przypadku Werchraty.

Tabela 2. Powierzchnia gminy Horyniec-Zdrój w podziale na sołectwa.

Lp.	Sołectwo	Powierzchnia w ha	[%]
1	Horyniec	2474,04	12,2
2	Dziwięcierz	1476,33	7,3
3	Krzywe	226,54	1,1
4	Nowe Brusno	2085,82	10,3
5	Nowiny Horynieckie	526,37	2,6
6	Podemszczyzna	985,45	4,8
7	Puchacze	638,97	3,2
8	Polanka Horyniecka	306,28	1,5
9	Prusie	815	4,0
10	Radruż	2281,43	11,2
11	Werchrata	5223,33	25,7
12	Wólka Horyniecka	838,08	4,1
13	Obręb geod. Stare Brusno	2423,04	12,2
Ogółem		20301,61	100,0

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Gminy Horyniec-Zdrój.

1.3. Historia

Okolice Horyńca – Zdroju zasiedlane były już w czasach neolitu. Od tej epoki, poprzez kolejne okresy pradziejów, zamieszkiwały tu społeczności różnych prehistorycznych ludów, aż do początków wczesnego średniowiecza, kiedy to na naszych ziemiach pojawiły się plemiona słowiańskie. U schyłku pierwszego tysiąclecia obszar ten znalazł się w zasięgu Lędzian (Lachów).

Od tego czasu ta część Polski z pewnymi przerwami należała do książąt ruskich, aż do momentu zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego.

W przeszłości Horyniec związany był z ziemią bełską. W 1388 r. Król Władysław Jagiełło darował ziemię bełską księciu mazowieckiemu Siemiowitowi IV. Powstałe w ten sposób księstwo bełskie istniało do roku 1462. W początkach XV w. Pojawiły się w tych stronach grupy Wołochów, ludów pasterskich, na wpół koczowniczych, przybyłych z południowych stron Karpat. Zasiadali oni puste jeszcze obszary w tej części roztocza. Wołosi będący, podobnie jak miejscowi Rusini wyznawcami prawosławia, szybko ulegli rutenizacji.

Początki Horyńca nie są znane. Pierwsza wzmianka historyczna o Horyńcu pochodzi z 1444 r. Wówczas to Władysław, książę mazowiecki i bełski, darował istniejącą od dawna osadę Piotrowi Pieczykurowi z Wilcz, szlachcicowi pochodzącemu z Mazowsza. Można sądzić, że osada powstała jeszcze za czasów przynależności tych ziem do Rusi. Pośrednio potwierdza to nazwa wsi, wywodząca się wg Rosponda, od ukraińskiego słowa hora, tj. góra.

Nie wiadomo jak długo Horyniec pozostawał w posiadaniu Pieczykurów, ani do kogo należał w XV w. W dostępnych aktach brak jest danych na ten temat. Dopiero w 1592 r. jako właściciele wsi pojawiają się Lutosławscy. Wkrótce potem, bo już w 1637 r. Horyniec był w posiadaniu braci Jana, Piotra i Tomasza Gorelowskich, w 1662 r. należał do Piotra Felicjana Telefusa. Według nie potwierdzonych w źródłach informacji, w XVII w. miejscowość miała być przejściowo w posiadaniu Jana Sobieskiego, który miał majątek w pobliskim Nieborowie (obecnie Ukraina). Jak głosi tradycja, Sobieski zbudował w Horyńcu zameczek myśliwski, często bywał tu na polowaniach i korzystał z kąpieli z tut. wód mineralnych.

Z listów Sobieskiego wynika, że istotnie bywał w tej okolicy na polowaniach. Wiadomo także, że w 1661 r. bawiła tu przejazdem Maria Kazimiera de la Grandę d' Arąquien, sławna później królowa Marysienka, wówczas będąca jeszcze żoną Jana Zamoyskiego. W 1672 r. Sobieski rozbił pod Horyńcem czambuł tatarski.

Właściciele Horyńca

Pozostawiając opowieści z pogranicza legendy wracamy do historii. Telefusowie wybudowali w Horyńcu murowany dwór i drewnianą cerkiew, których istnienie potwierdza wzmianka z 1672 r., a w 1703 r. rozpoczęli budowę kościoła Franciszkanów. Przypuszczalnie na przełomie XVII i XVIII w. podjęli próbę przekształcenia Horyńca w miasto, lub lokacji miasta na jego terenie. Zapewne śladem tych poczynań jest nazwa Miasteczko obejmująca wschodnią część wsi. Być może było tu lokalne targowisko.

Około 1717 r. Horyniec, pozostający wówczas w rękach spadkobierców P. F. Telefusa, zakupił Mikołaj Stadnicki ze Żmigrodu, starosta bełski, piastujący nadto kilka innych ważnych urzędów. W posiadaniu Stadnickich Horyniec pozostawał do końca XVIII w. Zofia z Poletyłów Stadnicka, wdowa po Ignacym Stadnickim, około 1790 r. wyszła ponownie za mąż za Aleksandra księcia Ponińskiego. Rodzina Ponińskich pochodziła z Wielkopolski. Ojciec Aleksandra, Adam Poniński, podskarbi wielki koronny, tytuł książęcy uzyskał, a właściwie nabył, dopiero w 1773 r. W historii zapisał się wielce niechlubnie, uważany jest za zdrajcę sprawy narodowej, był

marszałkiem sejmu podpisującego pierwszy rozbiór Polski, a później gorliwym uczestnikiem konfederacji targowickiej. Pozostawał na usługach Rosji, pobierając od cara całkiem sówite wynagrodzenie. Niezależnie od niechlubnej działalności ojca, Aleksander Poniński zapisał się dobrze w dziejach Horyńca, a jego potomkowie dokonali znaczących poczynań dla dobra kultury narodowej. Jego syn Leander Piotr Poniński, zaczął gromadzić pamiątki rodzinne i książki, a wnuk, Ludwik Nikodem Poniński, założył w Horyńcu i osobiście prowadził teatr rodzinny. Staraniem Oskara Franciszka Ponińskiego powstał w horynieckim pałacu ogromny księgozbiór, liczący w 1914 r. około 40 000 pozycji (niektóre źródła podają 25 000 pozycji), w tym wiele starodruków i rękopisów. Ten bezcenny zbiór został znacznie uszczuplony podczas I wojny światowej. Ostatnim męskim potomkiem horynieckiej linii tego rodu był Kalikst Poniński, zmarły w 1920 r. Po jego śmierci majątek horyniecki przeszedł w ręce Stanisława Karłowskiego z Szalejowa, znanego bankowca i senatora, ożenionego z Różą Alfreda Ludwiką księżną Ponińską, siostrą ostatniego z Ponińskich. Karłowski przekazał w 1926 r. księgozbiór Ponińskich na rzecz Biblioteki Narodowej w Warszawie. Większość jego zbiorów spłonęła podczas powstania warszawskiego w 1944 r. Ponińscy wykazywali wielką troskę o rozwój Horyńca. W miejscu dawnego dworu Telefusów wzniesli okazały pałac, wybudowali teatr i cerkiew. Pałac Ponińskich stał się znanym w ówczesnej Galicji ośrodkiem życia towarzyskiego i kulturalnego. Wykorzystując znane od dawne źródła mineralne, pod koniec XIX w., założyli w Horyńcu zakład kąpielowy. Wnet zyskał on pewien rozgłos, a wieś zaczęła nabierać charakteru miejscowości kuracyjnej. Do rozwoju Horyńca w niemałym stopniu przyczyniła się budowa linii kolejowej Jarosław - Sokal, otwartej w 1884 r.

Lata wojenne

Na przełomie lat 1918-1919 w regionie lubaczowskim, w tym również w okolicach Horyńca miały miejsce walki polsko-ukraińskie. Od listopada 1918 do końca stycznia 1919r. miejscowość zajmowały siły ukraińskie. W bitwie pod Horyńcem stoczonej 24.12.1918r. zginęło 12 polskich żołnierzy. Dopiero 30.01.1919 r. przybyłe z Jarosławia oddziały polskie wyparły Ukraińców ze wsi. W przeszłości Horyniec zamieszkały był w większości przez Rusinów-Ukraińców. Pod koniec XIX w., na ogólną liczbę 1994 mieszkańców, tylko 547 osób było wyznania rzymskokatolickiego (narodowości polskiej). Stan ten uległ później jednak zmianie. W 1937 r. mieszkało tu ogółem 2781 osób, w tym: 1873 Polaków, 676 Ukraińców i 232 Żydów. Natomiast wioski położone w granicach obecnej gminy były zaludnione głównie przez Ukraińców. Polacy zamieszkiwali jedynie w Nowinach Horynieckich, po części również w Nowym Bruśnie. W tym czasie w Horyńcu było 375 domów, klasztor Franciszkanów, cerkiew greckokatolicka, majątek Karłowskich obejmujący 2205 ha ziemi i lasów, tartak, młyn i zakład uzdrowiskowy. W początkach drugiej połowy września 1939 r. w okolicach Horyńca miały miejsce starcia wycofujących się jednostek wojska polskiego z Niemcami. Tędy przebiegały się w kierunku Lwowa resztki Nowogrodzkiej Brygady Kawalerii płk. Władysława Andersa. Niemcy zajęli Horyniec, byli tu jednak krótko. W ich miejsce już 20 września wkroczyły wojska sowieckie. Zaborcy podzielili się zdobyczą. Granica, tzw. linia demarkacyjna, pomiędzy

strefami okupacyjnymi przebiegała mniej więcej środkiem powiatu lubaczowskiego. Horyniec znalazł się po stronie Sowieckiej i już z dniem 1. 11.1939 r., na mocy specjalnego dekretu Rady Najwyższej ZSRR, został włączony do ówczesnej Ukraińskiej Republiki Radzieckiej. Mieszkańcy Horyńca i okolic, niezależnie od narodowości, stali się obywatelami Związku Radzieckiego. Okupacja sowiecka trwała do czerwca 1941 r. W związku z rozpoczętą w 1940 r. budową umocnień nadgranicznych, Rosjanie wybudowali w Horyńcu koszały dla kadry wojskowej, których reszki przetrwały do dziś nieopodal parku podworskiego. W chwili wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej w 1941 r., nadgraniczne fortyfikacje nie odegrały większej roli. Mimo zaciętego oporu wkrótce padły, po południu 22 czerwca Niemcy byli już w Horyńcu. Pod koniec okresu okupacji niemieckiej Horyniec znalazł się w bezpośrednim rejonie działań Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA), szerzącej terror wśród polskiej ludności etnicznego pogranicza. Podobnie jak na całych kresach wschodnich, tak i w tym regionie rozgorzała nowa wojna polsko-ukraińska, powodując ogromne straty po obu stronach, w tym również wśród ludności cywilnej. W regionie lubaczowskim działał otoczony ponurą sławą kureń "Zalizniaka" ("Żeleźniaka" - major UPA Iwan Szpontak). W tej części lasów Roztocza mieli swoje kryjówki czołowi przywódcy ukraińskiego podziemia.

W najbliższej okolicy, już w 1944 r. nacjonałści ukraińscy dokonali pogromów polskich mieszkańców wsi Rudki i Nowin Horynieckich. W wyniku narastającego zagrożenia, 29.05.1944 r. niemal wszyscy Polacy opuścili czasowo Horyniec. Większość powróciła dopiero po wyzwoleniu, lecz w okolicy nie było nadal spokoju. Dwukrotnie, w 1945 i 1946 r., miały miejsce napady UPA na Horyniec. Upowcy spalili zabudowania dworskie, pałac, szkołę, stację kolejową, uzdrowisko i wiele domów. W latach 1945 - 1947 w okolicy miały miejsce zacięte walki jednostek milicji i wojska polskiego z banderowcami (nazwa od nazwiska przywódcy UPA Stefana Bandery).

2. Środowisko naturalne

2.1. Surowce mineralne

Złoża surowców mineralnych występujących na terenie gminy Horyniec-Zdrój obejmują następujące grupy: skalne i wody mineralne.

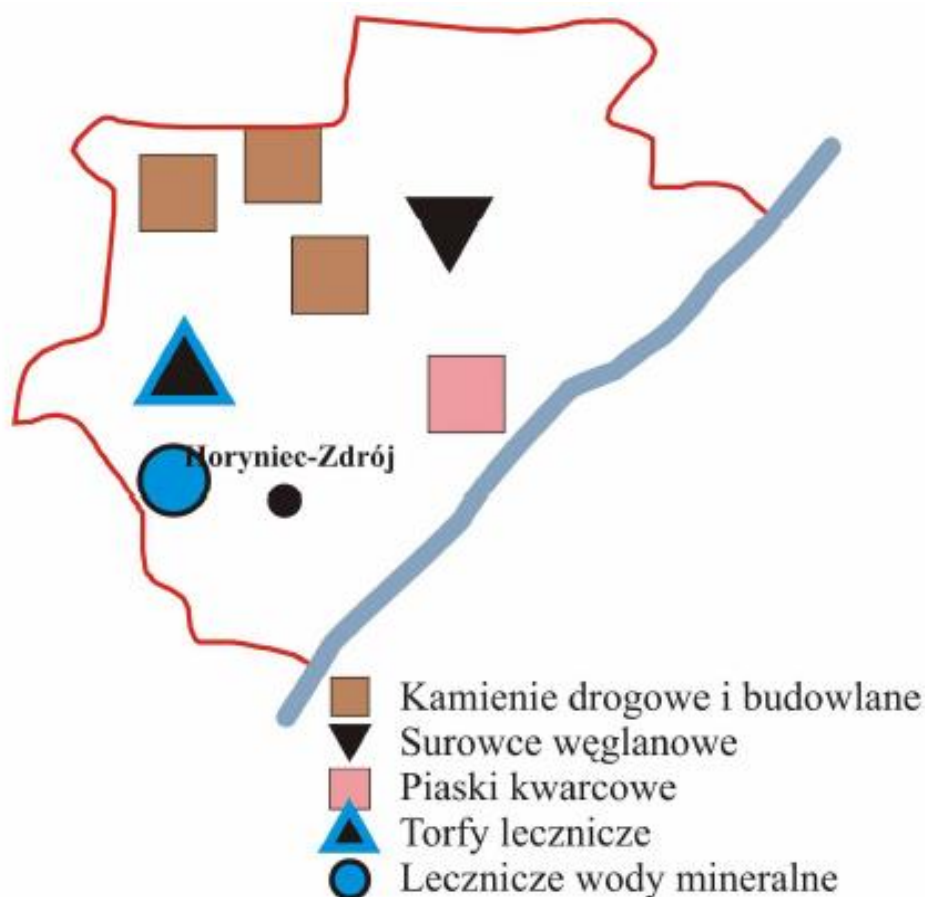
Surowce skalne

W granicach administracyjnych gminy Horyniec-Zdrój występują udokumentowane złoża margli, piasków, piaskowców i wapieni przydatnych w budownictwie. Wszystkie udokumentowane złoża surowców mineralnych leżą w granicach Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego, w tym ok. 50 % w obrębie istniejącego i projektowanych rezerwatów przyrody. Wielkość zasobów surowców mineralnych w gminie ma charakter informacyjny, ponieważ podjęcie wydobywania na szerszą skalę przemysłową doprowadziłoby do konfliktu z funkcją ochronną. Jedyny czynny kamieniołom wapienia budowlanego w rejonie Starego Brusna, zaspokaja potrzeby lokalne i stanowi kontynuację

funkcjonujących na tym terenie od kilku wieków kamieniołomów, słynnej „szkoły bruśnieńskiej” do II wojny światowej.

Rysunek 2. Zasoby kopalin w Gminie Horyniec - Zdrój.

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Horyniec – Zdrój.

Kopaliny

W granicach administracyjnych gminy Horyniec-Zdrój we wsi Podemszczyna, występują udokumentowane złoża borowiny (torf niski), oraz siarczkowe wody mineralne wykorzystywane w celach leczniczych przez uzdrowisko w Horyńcu-Zdroju. Udokumentowane złoża borowiny traktowane są jako kopaliny, których wydobywanie jest regulowane przepisami prawa górniczego. W tym celu ustanowiony został obszar górniczy borowiny „Podemszczyna” o pow. 550 ha i zasobach borowiny ok. 380 000m³. Aktualnie złoża borowiny eksploatowane jest na małym fragmencie, a nieudokumentowane zasoby borowiny ocenia się jako bardzo duże. Zalegają one w całej dolinie rzeczki Świdnicy, przechodząc na teren sąsiedniej gminy

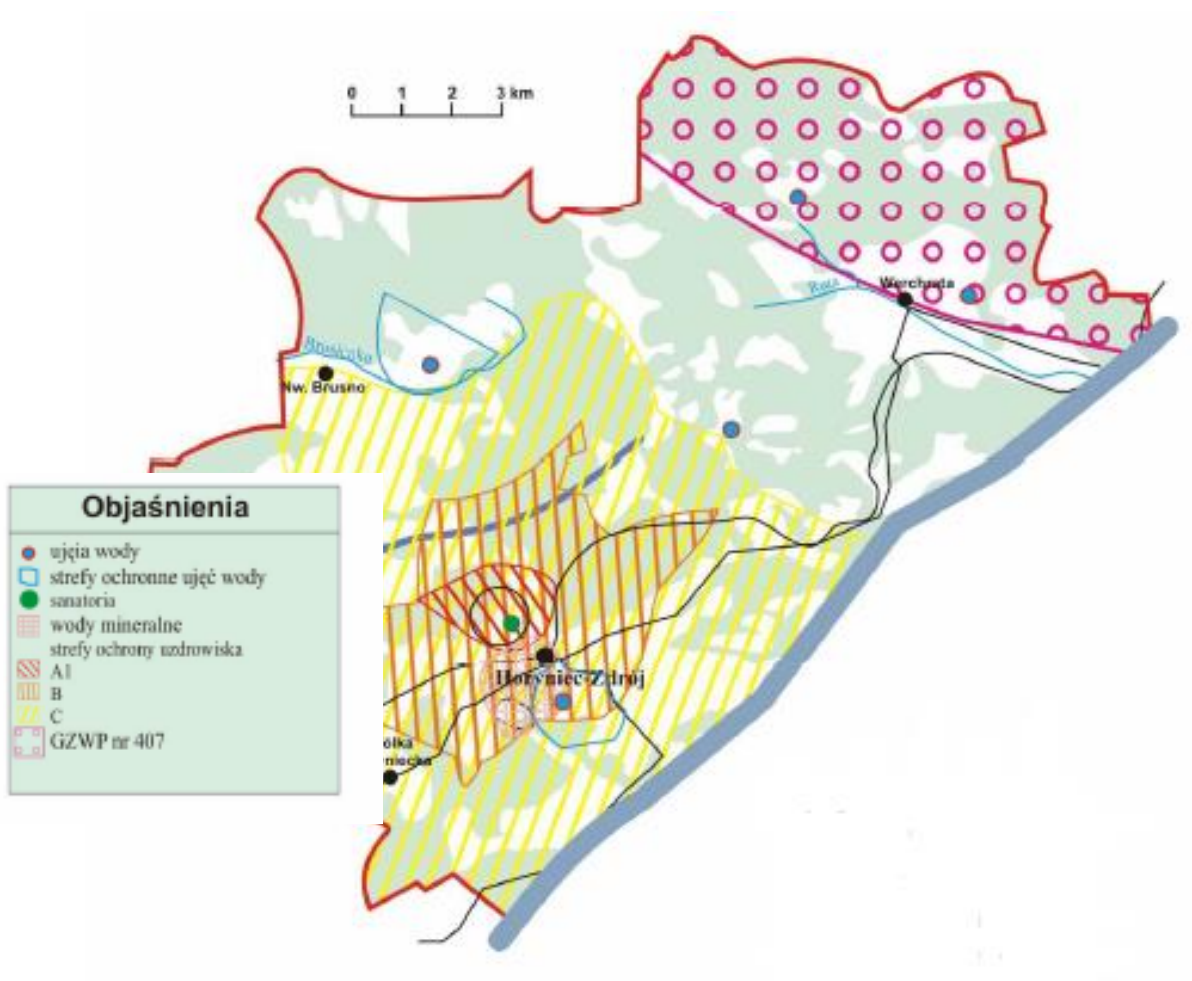

Cieszanów. Są zaliczane do surowców leczniczych i jako takie stanowią podstawę lecznictwa uzdrowiskowego w Horyńcu-Zdroju.

Dla ochrony obu kopalin ustanowiono 2 obszary górnicze:

- obszar górniczy borowiny „Podemszczyna”,
- obszar górniczy wód mineralnych „Horyniec”.

Rysunek 3. Ujęcia wód i strefy ochronne.

Źródło: Gminny plan Gospodarki Odpadami Gminy Horyniec – Zdrój

Siarczkowe wody mineralne występują na terenie Horyńca-Zdroju na głębokości 20 - 26m. Wody wypływają na powierzchnię ziemi w dolinie rzeki Glinianiec (druga nazwa: Papiernia) pod własnym ciśnieniem jako tzw. samowypływy. Podobnie jak borowiny i siarczkowe wody mineralne są również traktowane jako kopaliny podlegające przepisom prawa górniczego. Dla ochrony udokumentowanego złoża siarczkowych wód mineralnych ustanowiony został na powierzchni 180 ha obszar górniczy wód mineralnych „Horyniec- Zdrój”. Dla potrzeb lecznictwa wykonane są dwa ujęcia wód siarczkowych: Róża-III i Róża- IV. Woda z odwiertu

Róża—III ma temp. 13,50C, zawartość siarkowodoru 35 mg/l i wydajność ujęcia 145 l/minutę, zaś ujęcie Róża-IV ma charakter awaryjny.

2.2. Klimat

Gmina Horyniec-Zdrój leży na pograniczu dwu krain klimatycznych: regionu Wyżyny Lubelskiej obejmującej Rostocze i subregionu Kotliny Sandomierskiej obejmującej tereny Płaskowyżu Tarnogrodzkiego. Pomiedzy klimatami obu krain nie ma znaczniejszych różnic. Klimat tej części Rostocza pozostający pod wyraźnym wpływem oddziaływania wyżyn i bardzo odczuwalnych wpływów kontynentalnych, wyróżnia się nieco ostrzejszym klimatem, dłuższą i bardziej mroźną zimą, a dla równowagi także dłuższym i ciepłym latem. Charakteryzuje się on najniższą w kraju liczbą dni z układami niżowymi, najmniejszym zachmurzeniem i najdłuższym nasłonecznieniem. Największe nasłonecznienie w porze zimowej występuje w miesiącu lutym, zaś w porze letniej w okresie czerwiec - wrzesień.

Na lato przypada przeciętnie 75 dni bezchmurnych. Średnia temperatura roku wynosi 7°C, lata 18,1°C, a zimy -4,2°C. Roczna suma opadów waha się w granicach 700 mm. Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio 112 dni. Największa pokrywa przypada na styczeń - następnie na luty i grudzień - a w marcu utrzymuje się tylko przez 9 dni.

W samym Horyńcu, w rejonie którego występuje lokalny mikroklimat, latem jest przeciętnie o jeden stopień chłodniej, natomiast w zimie o jeden stopień cieplej. Wiatry - dominują zachodnie, a następnie północno - zachodnie. Najmniej wiatrów przypada na kierunek północny i północno - wschodni. W rejonie Horyńca Zdroju występuje bardzo duża liczba ciszy - średnio 33%. Tereny lepiej nawietrzne znajdują się na odkrytych wzniesieniach - między lasami. W obrębie dolin ze względu na okresy dużej ciszy, występują mgły i dłuższe stagnacje powietrza chłodnego o znacznej wilgotności względnej. Występujące w rejonie gminy warunki klimatyczne są szczególnie korzystne dla turystyki i wypoczynku. Powietrze jest tu czyste, nasycone dużą ilością tlenu produkowanego przez rozległe lasy. Przeważające w tych stronach drzewostany sosnowe wytwarzają tzw. fitoklimat, przesycony oparami olejków eterycznych, niezwykle cenny dla zdrowia. Dobry klimat jest jednym z atutów zdrowotnych Horyńca-Zdroju.

2.3. Gleby

W oparciu o wyniki monitoringu krajowego gleb, WIOŚ w Rzeszowie dokonał oceny jakości gleb w województwie podkarpackim w latach 1995 – 2005. Badania obejmowały różne cechy gleb użytkowanych rolniczo, a zwłaszcza właściwości chemiczne oraz ich zmiany. W powiecie lubaczowskim, jak również w gminie Horyniec-Zdrój brak jest punktu badań gleb, najbliższy punkt pomiarowy zlokalizowany jest w miejscowości Zapałów, powiat jarosławski. W gminie Horyniec-Zdrój na osadach czwartorzędowych wykształconych w postaci glin morenowych

i piasków wypełniających doliny rzeczne wytworzyły się gleby typu bielcowego. Terasy zalewowe i nadzalewowe w dolinach rzek i potoków pokrywają nadmiernie uwilgotnione mady pyłowe i pyłowo – ilaste, a na terasach akumulacyjnych nie zalewanych wodami rzek, tworzą się gleby różnych typów: brunatnych, płowych, pseudobielcowych. W większej odległości od rzek, na wyższych terasach i równinach akumulacyjnych, zbudowanych z luźnych, słabogliniastych i gliniastych piasków polodowcowych wykształciły się gleby bielcowe. Najwyższe partie Płaskowyzu Tarnogrodzkiego pokrywają gleby brunatne powstałe na piaskach zaglinionych i glinach zwałowych. Torfy występują w Podemszczyźnie, Prusiu i Wólce Horynieckiej. W okolicach Nowego Brusna, Dziewięcierza i Werchraty występują rędziny miejscami brunatne, lub próchniczne czarnoziemne. Gleby te zostały zaliczone do IV klasy bonitacyjnej i lokalnie do III klasy, należą do kompleksu pszennego dobrego i wadliwego oraz Żytniego dobrego. Ze względu na przydatność rolniczą gleby w tym rejonie zalicza się do kompleksu Żytniego dobrego i słabego, a wg klasyfikacji bonitacyjnej do IV klasy. Na Roztoczu podłoże dla gleb stanowią obok piasków, także skały lite: kredowe margle, opoki i gezy, a w wyższych partiach – mioceńskie piaski, piaskowce i wapienie. Na tym podłożu wykształciły się gleby brunatne względnie rędziny w wyższych partiach. W zagłębieniach terenu wypełnionych słabogliniastymi bądź luźnymi piaskami wykształciły się gleby rdzawe i bielcowe. Ich przydatność dla rolnictwa jest ograniczona, z tego względu znaczne powierzchnie zajmują lasy.

W gminie Horyniec-Zdrój gleby II klasy bonitacyjnej zajmują powierzchnię 5,28 %, III klasy – 52,38 %, IV klasy – 28,10 %, oraz VI klasy – 14,24 %. Praktycznie w gminie brak jest gleb wysokich klas bonitacyjnych. Stan gleb gminy Horyniec-Zdrój jest na ogół dobry. Badania monitoringowe wykazały kwaśny odczyn gleb ($\text{pH} < 5,5$) w granicach gminy i dlatego wskazane jest ich wapnowanie. Nie stwierdzono nadmiernego zasolenia gleb, ani zanieczyszczenia metalami ciężkimi (kadm, miedź, nikiel, ołów, cynk). Badania zawartości siarki siarczanowej oraz węglowodorów aromatycznych (WWA) również nie wykazały zanieczyszczenia tymi związkami. Wartość użytkowa gruntów ornych na terenie gminy Horyniec-Zdrój zostaje obniżona przez występującą erozję wodno powierzchniową. Ze względu na warunki fizjograficzne, a mianowicie lokalizację w obrębie Płaskowyzu Tarnogrodzkiego i znaczne powierzchnie w miarę wyrównane, nasilenie procesów denudacyjnych (spłukiwanie i erozja liniowa) jest niewielkie, dlatego ilość gleb ulegających erozji jest nieznaczna, mniej korzystne pod tym względem są tereny północne wchodzące w skład Roztocza. Osuwiska w granicach gminy Horyniec-Zdrój nie występują. Zanieczyszczenia gleb w granicach gminy Horyniec-Zdrój mają charakter głównie liniowy - wzdłuż szlaków komunikacyjnych.

2.4. Zasoby przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze gminy wyróżnia się bogactwem i różnorodnością gatunków. Szczególnie interesujące pod tym względem są środkowe partie Roztocza, gdzie na skutek wysiedleń ludności po II wojnie światowej, zlikwidowano szereg osiedli, a na gruntach porolnych nastąpiła naturalna sukcesja lasu. Podobny proces obserwuje się współcześnie na części gruntów dawnych PGR.

Pod względem geobotanicznym obszar gminy leży w obrębie prowincji niżowo-wyżynnej środkowoeuropejskiej, na pograniczu dwu okręgów fitogeograficznych: Lubaczowsko-Cieszanowskiego i Roztocza Południowego, co ogólnie odpowiada podziałowi fizyczno-geograficznemu. W obrębie Płaskowyżu Tarnogrodzkiego występuje roślinność typowa dla pasa kotlin podgórskich, na Roztoczu dominuje roślinność charakterystyczna dla pasa wyżyn. Środowisko przyrodnicze poszczególnych okręgów uzależnione jest od stopnia wykorzystania rolniczego gruntów, warunków klimatycznych, glebowych i stosunków wodnych danego obszaru.

Terytorium gminy charakteryzuje się stosunkowo dużym stopniem zalesienia. W obrębie Roztocza lasy zajmują ponad 50 % powierzchni terenu, na Płaskowyżu nieco mniej niż 40 %. Wśród zbiorowisk leśnych Roztocza występują głównie lasy i bory świeże oraz lasy i bory mieszane. Drzewostan tych lasów tworzy głównie sosna. Naturalne dla tego regionu są żyzne buczyny karpackie (forma podgórska) o odmianie roztoczańskiej. Porastają one wyższe partie wzniesień oraz liczne tu wąwozy i parowy. Rozległe połacie takich buczyn spotyka się w rejonie Nowin Horynieckich (Las Buczyna) oraz Werchraty. Pośród żyznych lasów liściastych pojawiają się zespoły typowo grabowe, m.in. w okolicach Nowin Horynieckich.

W nielicznych skupiskach zachowały się drzewostany jodłowe. Duża część roztoczańskich lasów rośnie na gruntach po-rolnych, część z nich powstała z samosiewów.

Zbiorowiska roślinne Roztocza cechuje duża różnorodność. Występuje tu wiele gatunków roślin bardzo rzadkich, często reliktowych i podlegających ochronie. Oprócz typowych dla tej części kraju gatunków środkowoeuropejskich, spotyka się rośliny północne, górskie, syberyjskie i stepowe, a m.in. czosnek niedźwiedzi, żywiec gruczołkowaty, przetacznik górski, lulecznicę kraińską i sałatnicę leśną. Bogactwem gminy są naturalne źródła wód mineralnych i złoża borowiny, mimo rozwoju uzdrowiska, ciągle jeszcze w niedostatecznym stopniu spożytkowane. Praktycznie nie wykorzystywane pozostają zasobne złoża wapieni i piaskowców, tylko w znikomym stopniu eksploatowane w kamieniołomach Brusna Starego. Lasy stanowią główny czynnik równowagi ekologicznej, siedlisko większości gatunków roślin i zwierząt, a także mają istotne znaczenie dla stanu zdrowia człowieka. W granicach administracyjnych gminy Horyniec-Zdrój grunty leśne zajmują 11 997,7 ha, co stanowi 57,9 % powierzchni gminy, w tym lasy zajmują – 11 749,8 ha.

W istniejących drzewostanach w gminie Horyniec-Zdrój dokonano niekorzystnych zmian polegających na wycięciu dębów i jodeł, a wprowadzeniu w ich miejsce sosny. Jednogatunkowe drzewostany mają niekorzystny wpływ na środowisko. Obecnie są prowadzone prace nad zmianą tego stanu i zwiększeniu udziału dębu, buka, jodły

i modrzewia dla lepszego wykorzystania możliwości siedliskowych lasu.

W zbiorowiskach leśnych dominuje drzewostan sosnowy – 54,3 % z domieszką dębu szypułkowego, buka, brzozy brodawkowatej i olszy czarnej. Są to lasy należące zarówno do Skarbu Państwa, jak i do prywatnych właścicieli. Główny kompleks leśny stanowi własność Skarbu Państwa - grunty Lasów Państwowych – 10479,2 ha, lasy osób fizycznych zajmują – 759,0 ha, gminy – 759,5 ha. Stan zdrowotny lasów w ostatnim okresie poprawia się. Nie stwierdza się uszkodzeń drzewostanów oddziaływaniem emisji gazów i pyłów. Lasy w granicach gminy pełnią w znacznym stopniu funkcję ochronną, w tym wodochronną, ochrony uzdrowiska, jako ostoje przyrody. W 2004 r. podjęto działania dostosowawczego krajowego monitoringu do wymogów unijnych w zakresie wpływu środowiska na lasy i odwrotnie. Ochrona zasobów leśnych w warunkach gospodarki rynkowej i związane z tym konflikty społeczne, wymaga wypracowania procedur negocjowania warunków ochrony oraz nowych instrumentów, zwłaszcza ekonomicznych, które pozwolą na racjonalną gospodarkę leśną z równoczesną ich ochroną. Istotne znaczenie dla stanu lasów i polityki leśnej na terenie gminy Horyniec - Zdrój mają takie czynniki jak:

- stale wzrastająca lesistość – obecnie – 57,9 %,
- zdecydowana przewaga lasów publicznych – 87,3 %,
- duży procent lasów o funkcji ochronnej lasów – ponad 82 %, oraz lasów objętych ochroną uzdrowiska – 9 % i przyrodniczą – 2 %,
- stale wrastający udział gatunków drzew liściastych w drzewostanach,
- plan zagospodarowania lasów prywatnych m.in. gminy Horyniec-Zdrój w opracowaniu przez Starostę Powiatu Lubaczowskiego. Zagrożeniem dla lasów są pożary spowodowane często przez wypalanie traw oraz penetrację turystyczną, a w okresie zimowym również śniegołomy.

2.5. Fauna i flora

Obszar gminy Horyniec-Zdrój rozciąga się na terenie dwu krain fizyczno-geograficznych - Płaskowyżu Tarnogrodzkiego należącego do Kotliny Sandomierskiej i Rostocza Południowego nazywanego też Wschodnim, stanowiącego skrajną część długiego wału Rostocza. Niemal dokładnie na pograniczu obu mezoregionów leży Horyniec Zdrój. Nieco na północ od tej miejscowości podnoszą się pierwsze wzniesienia Rostocza

Krajobraz południowej i zachodniej części gminy położonej w obrębie Płaskowyżu Tarnogrodzkiego kształtują lekko pofałdowane wysoczyzny (płaskowyże) wyniesione przeciętnie 220 - 260 m n.p.m., poprzedzielane płytkimi dolinami rzek i małych równin akumulacyjnych. Wysoczyzny są suche i piaszczyste, natomiast doliny i obniżenia przeważnie podmokłe, często wypełnione mokrądlami i torfowiskami. Rozległe torfowisko w dolinie Świdnicy, w rejonie miejscowości Podemszczyzna, zawiera ogromne ilości niezwykle wartościowej borowiny. Płaskowyż Tarnogrodzki zbudowany jest z utworów miocenkich, głównie iłów, na których zalegają osady dyluwialne, gliny i piaski polodowcowe oraz utwory pylaste upodobnione do lessów.

Krajobraz Rostocza budują obszerne i rozłożyste wzniesienia o charakterze płaskowyżów,

o silnie rozwiniętych równaniach wierzchowinowych, przeciętnej wysokości 300-360m n.p.m., przy deniwelacjach dochodzących do 100 m. Ponad wierzchowiny tych wzniesień wybijają się pojedyncze, odosobnione, wzgórza ostańcowe sięgające 390 m. Wyróżniają się one kopiastym kształtem, o stromych stokach i charakterystycznie ściętych wierzchołkach. Należą do nich, wznoszące się już na obrzeżach gminy, najwyższe wzniesienia tej części Rostocza - Wielki Dział (390,4 m), Krągły Goraj (388,7 m) i Długi Goraj (391,5m). Rostocze Południowe zbudowane jest ze skał osadowych okresu kredy i trzeciorzędu. Na starszych utworach kredowych, tworzących zrąb całego Rostocza, spoczywają młodsze i bardziej odporne osady trzeciorzędowe, głównie piaskowce wapniste i gruzełkowate wapienie. Wyścielają je płyty glin morenowych i piaski pochodzenia lodowcowego. Te ostatnie pokrywają niekiedy grubą warstwą zbocza i dna dolin. Pozostałością lodowca są także spotykane tu pojedyncze głazy narzutowe pochodzenia skandynawskiego. Rostocze będące antykliną, wypiętrzyło się w toku ruchów górotwórczych w okresie trzeciorzędu, a wykształciło ostatecznie w czwartorzędzie. Wyrażna krawędź denudacyjna pochodzenia tektonicznego, o układzie północno-zachodnim, oddziela Rostocze od Płaskowyżu Tarnogrodzkiego.

Pasma wzgórz Rostocza rozdzielają przeważnie suche doliny i wąwozy. Obszar ten cechuje znikoma sieć wód powierzchniowych i rzadkość występowania naturalnych źródeł. Przeważnie tylko w strefie krawędziowej pojawiają się charakterystyczne źródła szczelinowe, niekiedy bardzo obfite, typu wywierzyskowego. Na południowo-zachodnim skłonie Rostocza mają swoje źródła rzeczki Brusienka, Świdnica i Papiernia oraz zasilające je nieliczne strugi. W centrum tej części Rostocza, w rejonie Werchraty, znajdują się źródła rzeczki Raty. Środowisko przyrodnicze gminy wyróżnia się bogactwem i różnorodnością gatunków. Szczególnie interesujące pod tym względem są środkowe partie Rostocza, gdzie na skutek wysiedleń ludności po II wojnie światowej, zanikło szereg osiedli, a na gruntach porolnych nastąpiła naturalna sukcesja lasu. Podobny proces obserwuje się współcześnie na części gruntów dawnych PGR.

Pod względem geobotanicznym obszar gminy leży w obrębie prowincji niżowo-wyżynnej środkowoeuropejskiej, na pograniczu dwu okręgów fitogeograficznych: Lubaczowsko-Cieszanowskiego i Rostocza Południowego, co ogólnie odpowiada podziałowi fizyczno-geograficznemu. W obrębie Płaskowyżu Tarnogrodzkiego występuje roślinność typowa dla pasa kotlin podgórskich, na Rostoczach dominuje roślinność charakterystyczna dla pasa wyżyn. Środowisko przyrodnicze poszczególnych okręgów uzależnione jest od stopnia wykorzystania rolniczego gruntów, warunków klimatycznych, glebowych i stosunków wodnych danego obszaru.

2.6. Obszary prawnie chronione

Cały obszar gminy Horyniec-Zdrój objęty jest prawną ochroną krajobrazu. Około 1/3 obszaru, zajmująca południowo-zachodnią część gminy, położona jest w granicach Rostoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (ROChK). Pozostałe 2/3 gminy przynależy do Południoworostocznego Parku Krajobrazowego (z wyłączeniem zabudowy Horyńca-Zdroju) (PPK). W orientacyjnym ujęciu granica między w/w obszarami ROChK i PPK przebiega wzdłuż dróg powiatowych: Płazów - Nowe Brusno – Horyniec – Zdrój i dalej na wschód od Horyńca - Zdroju równoleżnikowo, do granicy z Ukrainą. Obok ochrony krajobrazu, prawna ochrona środowiska przyrodniczego w gminie Horyniec – Zdrój obejmuje również: rezerваты przyrody, stanowiska dokumentacyjne i pomniki przyrody.

Rostoczański obszar chronionego krajobrazu

Utworzony został na mocy Uchwały Nr XX/148/87 b. Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyśle z dnia 25.06.1987r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu na terenie woj. przemyskiego (Dz. U. Woj. Przem. Nr.8 póź. 92 z późn. zmianami). Cały Obszar zajmuje powierzchnię 32.174 ha, przypadającą na 4-ry gminy: Narol, Horyniec, Cieszanów i Lubaczów. W gminie Horyniec Obszar zajmuje powierzchnię 7.356 ha, tj. około 36% powierzchni całej gminy. Głównym celem powołania ROChK jest stworzenie otuliny parków krajobrazowych - tj. wytworzenie strefy przejściowej między terenami nie podlegającymi ochronie, a terenami prawnie chronionych parków krajobrazowych: Południoworostoczańskiego i Puszczy Solskiej (poza obszarem gm. Horyniec), cechujących się zaostrożonymi kryteriami gospodarczo-przestrzennymi.

Południoworostoczański Park Krajobrazowy

Utworzony został na mocy Uchwały Nr VII/40/89 b. Wojewódzkiej Rady Narodowej w Przemyśle z dnia 13.07.1989r. (Dz. U. Woj. Przem. Nr. 13 póź. 105 z późn. zmianami). Park zajmujący łączną powierzchnię 20.256 ha usytuowany jest na terenie 2-ch województw: Podkarpackiego - 16.237 ha / 80% pow. Parku (gminy Narol i Horyniec) Lubelskiego – 4.019 ha / 20% pow. Parku (gmina Lubycza Królewska). Celem utworzenia Parku jest ochrona walorów: krajobrazowych, przyrodniczych, wypoczynkowych i kulturowo-historycznych Rostocza Wschodniego, przed nasilającą się antropopresją. Na terenie gminy Horyniec Park zajmuje powierzchnię 12.922 ha, co stanowi około 64% powierzchni całej gminy. Uchwały o utworzeniu PPK i ROChK zawierają szereg: zakazów, nakazów i ograniczeń, do przestrzegania których zobowiązani są wszyscy użytkownicy terenów prawnie chronionego krajobrazu.

Rezerваты Przyrody

W obszarze gminy Horyniec aktualnie znajduje się:

- 1 uznany rezerwat "Sołokija"
- 6 obszarów proponowanych do uznania za rezerваты przyrody:

Monasterz, Dahany, Kierniczki, Dublen, Buczyzna Horyniecka, Prusie.

Skrótowa charakterystyka w/w obszarów przedstawia się następująco:

Sołokija - pow. 7,43 ha Przedmiot ochrony - skupisko jałowca pospolitego w sąsiedztwie m. Dziewięcierz, charakteryzującego się różnymi formami pokrojowymi: krzewiastą kolumnową piramidalną i formami pośrednimi osiagającymi niejednokrotnie znaczne rozmiary dla tego gatunku.

Monasterz - pow. 129,93ha. Przedmiot ochrony - fragment kompleksu leśnego o ciekawej rzeźbie terenu z pozostałościami fortyfikacji obronnych b. klasztoru oo. Bazylianów oraz licznymi skałkami wapiennymi.

Dahany - pow. 137,04ha. Przedmiot ochrony - fragment kompleksu leśnego ze zbiorowiskiem żyznej buczyny karpackiej w formie podgórskiej oraz interesującymi elementami przyrody nieożywionej.

Kierniczki - pow. 52,38ha. Przedmiot ochrony - fragment kompleksu leśnego z torfowiskiem przejściowym wraz z otaczającymi je zbiorowiskami o charakterystycznym układzie.

Dublen - pow. 43,55ha Przedmiot ochrony - fragment żyznej buczyny karpackiej ze stanowiskami roślin górskich i chronionych.

Buczyzna Horyniecka – pow. 83,82ha. Przedmiot ochrony - fragment zbiorowiska żyznej buczyny karpackiej w formie podgórskiej.

Prusie - pow. 219,00 ha. Przedmiot ochrony - fragment kompleksu leśnego, z rzadko występującym w tym rejonie zbiorowiskiem żyznej buczyny karpackiej w formie podgórskiej oraz stanowiskami roślin chronionych i górskich. Łączna powierzchnia wszystkich w/w rezerwatów przyrody wynosi 673,15 ha

Stanowiska Dokumentacyjne

Obejmują 2 ostańce wapienne w miejscowości Nowiny Horynieckie - tzw. Kamienie Kultu Słońca, uznane za stanowisko dokumentacyjne rozporządzeniem nr 23 b. Wojewody Przemyskiego z dnia 5.06.1998 r. (Dz. U. Woj. Przem. Nr 10 poz. 11).

Pomniki Przyrody

Obejmują 8 obiektów przyrodniczych:

- dąb szypułkowy w m. Wólka Horyniecka (grunty Nadleśnictwa Lubaczów) o pierśnicy 600cm,
- dąb szypułkowy w m. Świdnica (grunt prywatny) o pierśnicy ponad 400 cm,
- grusza polna o obwodzie 260 cm oraz dąb szypułkowy o obwodzie 440 cm na terenie Parku Zdrojowego w Horyńcu-Zdroju,
- 4 ostańce skalne w m. Monasterz.

1 obszar specjalnej ochrony w sieci NATURA 2000 – Roztocze (PLB 060012),

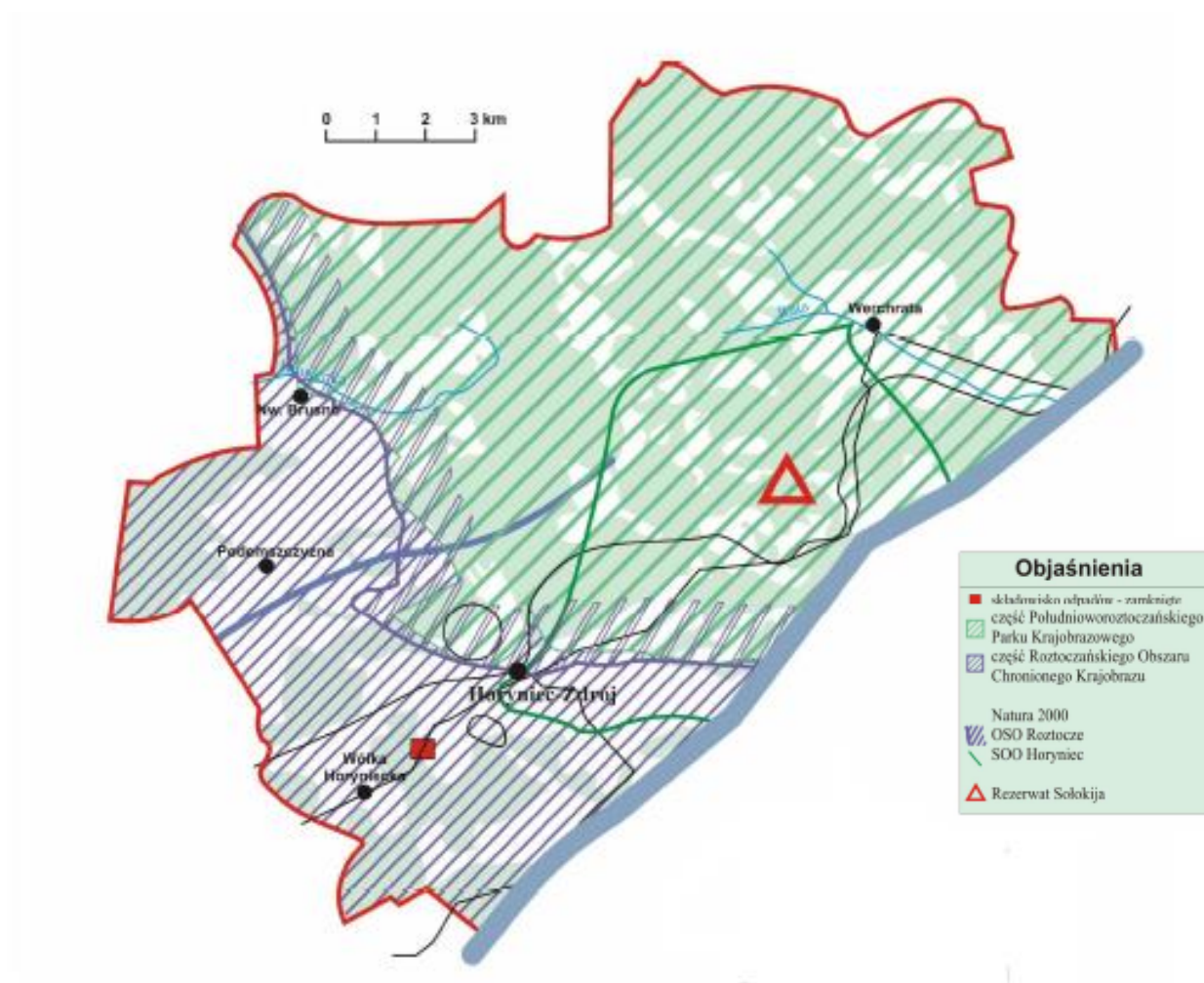
który znajduje się w granicach parku krajobrazowego i obszaru chronionego krajobrazu.

Zgodnie z ustaleniami Dyrektywy Siedliskowej został przekazany do Komisji Europejskiej projektowany obszar specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 - PLH 180017 Horyniec – 5 630,29 ha.

Ogółem 100 % powierzchni gminy Horyniec-Zdrój objęte jest różnymi formami ochrony przyrody, z projektowanymi nowymi terenami do objęcia ochroną.

Rysunek 4. Obszary chronione na terenie Gminy Horyniec – Zdrój.

Źródło: Gminny Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Horyniec – Zdrój.

Tabela 3. Formy ochrony przyrody w gminie Horyniec Zdrój.

		2009	2010	2011	2012	2013
ogółem	ha	20279,5	20278,0	20278,0	20278,0	20327,35
rezerваты przyrody	ha	7,4	7,4	7,4	7,4	7,43
parki krajobrazowe razem	ha	12922,0	12922,0	12922,0	12922,0	13780,00
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody w parkach krajobrazowych	ha	8,1	8,1	8,1	8,1	22,85
obszary chronionego krajobrazu razem	ha	7356,0	7356,0	7356,0	7356,0	6547,30

rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu	ha	0,0	0,0	0,0	0,0	1,50
użytki ekologiczne	ha	1,5	0,0	0,0	0,0	16,24
stanowiska dokumentacyjne	ha	0,7	0,7	0,7	0,7	0,73
Pomniki przyrody	szt.	16	16	16	16	16

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

3. Demografia

3.1 Liczba ludności

Gmina Horyniec – Zdrój posiada 4931 mieszkańców. W porównaniu do rozległości obszaru jest stosunkowo słabo zaludniona. Średnio na 1 km² terenu przypada 25 osób. Najmniej zaludnione są wsie położone w głębi Roztocza, jak Werchrata i Prusie, gdzie na 1 km² terenu przypada odpowiednio 11 i 10 osób. W skład gminy, oprócz samego Horyńca – Zdroju, wchodzi 11 wsi sołeckich, są to: Dziewięcierz, Krzywe, Nowe Brusno, Nowiny Horynieckie, Podemszczyna, Puchacze, Polanka Horyniecka, Prusie, Radruż, Werchrata i Wólka Horyniecka. Wśród miejscowej ludności żyje bardzo nieliczna społeczność ukraińska. Zamieszkuje ona w kilku małych wioskach i przysiółkach, m.in. w Werchracie, Prusiu, Dziewięcierzu. W niepamięć poszły tu dawne właśnie polsko-ukraińskie, skoro niektóre świątynie rzymskokatolickie użytkowane są także przez wyznawców obrządku bizantyjsko-ukraińskiego.

Szczegółowsze ujęcie sytuacji demograficznej w gminie Horyniec – Zdrój na rok 2013 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 4. Ludność w gminie Horyniec Zdrój w roku 2013.

Lp	Ludność	Osoby w roku 2011	Osoby w roku 2013
1	Mężczyźni	2480	2446
2	Kobiety	2511	2485
	OGÓŁEM	4991	4931

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 5. Ludność w Powiecie Lubaczowskim w roku 2013.

Lp	Ludność	Osoby w roku 2013
1	Mężczyźni	28479
2	Kobiety	28637
	OGÓŁEM	57116

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

3.2 Gęstość zaludnienia i ruch naturalny

Ludność powiatu jest w poszczególnych gminach dość zróżnicowana, to samo można powiedzieć o ich powierzchni i gęstości zaludnienia. Najmniej zaludnioną gminą są Wielkie Oczy, najwięcej mieszkańców zamieszkuje miasto i gminę Lubaczów. Gęstość zaludnienia waha się pomiędzy 25 osób na 1 km² (gmina Horyniec) do 336 osób na 1 km² (gmina i miasto Oleszyce). Poniżej przedstawiono strukturę ludności w poszczególnych gminach powiatu lubaczowskiego.

3.2.1 Przyrost naturalny

Tabela 6. Przyrost naturalny w gminie Horyniec-Zdrój.

Urodzenia żywe	2011	2013
Ogółem	60	43
Mężczyźni	28	23
Kobiety	32	20
Zgony ogółem		
Ogółem	55	59
Mężczyźni	30	28
Kobiety	25	31
Przyrost naturalny		
Ogółem	5	-16
Mężczyźni	-2	-5
Kobiety	7	-11

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 7. Przyrost naturalny w Powiecie Lubaczowskim w roku 2013.

Urodzenia żywe	2013
Ogółem	506
Mężczyźni	255
Kobiety	251
Zgony ogółem	
Ogółem	567
Mężczyźni	323
Kobiety	244
Przyrost naturalny	
Ogółem	-61
Mężczyźni	-68
Kobiety	7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

3.2.2. Małżeństwa;

Tabela 8. Małżeństwa w gminie Horyniec-Zdrój.

Lp	Małżeństwa	Osoby w roku 2011	Osoby w roku 2013
1	Małżeństwa zawarte	25	18
2	Małżeństwa na 1000 ludności	5,0	3,6

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 9. Ilości małżeństw w Powiecie Lubaczowskim w roku 2013.

Lp	Małżeństwa	Osoby w roku 2013
1	Małżeństwa zawarte	296
2	Małżeństwa na 1000 ludności	5,2

Źródło: Główny Urząd statystyczny 2014

3.2.3 Migracje ludności;

Tabela 10. Migracje ludności w gminie Horyniec Zdrój w latach 2011-2013

MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE-			
Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów			
zameldowania w ruchu wewnętrznym			
Ogółem	osoba	37	23
Mężczyźni	osoba	17	12
Kobiety	osoba	20	11
wymeldowania w ruchu wewnętrznym			
Ogółem	osoba	56	45
Mężczyźni	osoba	26	18
Kobiety	osoba	30	27
wymeldowania za granicę			
Ogółem	osoba	1	3
Mężczyźni	osoba	1	1
Kobiety	osoba	0	2
saldo migracji wewnętrznych			
Ogółem	osoba	-19	-22
Mężczyźni	osoba	-9	-6
Kobiety	osoba	-10	-16
saldo migracji zagranicznych			
Ogółem	osoba	-1	-3
Mężczyźni	osoba	-1	-1
Kobiety	osoba	0	-2
Migracje na pobyt stały gminne wg płci, typu i kierunku			
zameldowania ogółem			
Ogółem	osoba	37	23
Mężczyźni	osoba	17	12
Kobiety	osoba	20	11
zameldowania z miast			

Ogółem	osoba	19	13
Mężczyźni	osoba	8	8
Kobiety	osoba	11	5
zameldowania ze wsi			
Ogółem	osoba	18	10
Mężczyźni	osoba	9	4
Kobiety	osoba	9	6
wymeldowania ogółem			
Ogółem	osoba	57	48
Mężczyźni	osoba	27	19
Kobiety	osoba	30	29
wymeldowania do miast			
Ogółem	osoba	32	34
Mężczyźni	osoba	15	13
Kobiety	osoba	17	21
wymeldowania na wieś			
Ogółem	osoba	24	11
Mężczyźni	osoba	11	5
Kobiety	osoba	13	6
wymeldowania za granicę			
Ogółem	osoba	1	3
Mężczyźni	osoba	1	1
Kobiety	osoba	0	2
saldo migracji			
Ogółem	osoba	-20	
saldo migracji na 1000 osób			
Ogółem	osoba	-4,0	
saldo migracji zagranicznych na 1000 osób			
Ogółem	osoba	-0,2	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

3.2.4 Struktura ludności ze względu na wiek i płeć

Tabela 11. Struktura ludności ze względu na wiek i płeć.

Ogółem			
Ogółem	osoba	4931	4991
Mężczyźni	osoba	2446	2480
Kobiety	osoba	2485	2511
0-4			
Ogółem	osoba	226	238
Mężczyźni	osoba	122	125
Kobiety	osoba	104	113
5-9			
Ogółem	osoba	229	258
Mężczyźni	osoba	105	130
Kobiety	osoba	124	128
10-14			
Ogółem	osoba	273	291
Mężczyźni	osoba	146	144
Kobiety	osoba	127	147
15-19			
Ogółem	osoba	295	343
Mężczyźni	osoba	143	171
Kobiety	osoba	152	172
20-24			
Ogółem	osoba	414	408
Mężczyźni	osoba	213	224
Kobiety	osoba	201	184
25-29			
Ogółem	osoba	401	399
Mężczyźni	osoba	225	213

Kobiety	osoba	176	186
30-34			
Ogółem	osoba	389	374
Mężczyźni	osoba	206	201
Kobiety	osoba	183	173
35-39			
Ogółem	osoba	357	352
Mężczyźni	osoba	189	172
Kobiety	osoba	168	180
40-44			
Ogółem	osoba	318	302
Mężczyźni	osoba	156	157
Kobiety	osoba	162	145
45-49			
Ogółem	osoba	333	350
Mężczyźni	osoba	173	183
Kobiety	osoba	160	167
50-54			
Ogółem	osoba	317	335
Mężczyźni	osoba	169	184
Kobiety	osoba	148	151
55-59			
Ogółem	osoba	330	320
Mężczyźni	osoba	167	155
Kobiety	osoba	163	165
60-64			
Ogółem	osoba	281	263
Mężczyźni	osoba	136	126
Kobiety	osoba	145	137

65-69			
Ogółem	osoba	208	183
Mężczyźni	osoba	86	81
Kobiety	osoba	122	102
70 i więcej			
Ogółem	osoba	560	575
Mężczyźni	osoba	210	214
Kobiety	osoba	350	361
70-74			
Ogółem	osoba	186	191
Mężczyźni	osoba	78	86
Kobiety	osoba	108	105
75-79			
Ogółem	osoba	162	183
Mężczyźni	osoba	61	61
Kobiety	osoba	101	122
80-84			
Ogółem	osoba	144	145
Mężczyźni	osoba	51	51
Kobiety	osoba	93	94
85 i więcej			
Ogółem	osoba	68	56
Mężczyźni	osoba	20	16
Kobiety	osoba	48	40

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

4. Sfera społeczna;

4.1 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Gminę Horyniec-Zdrój obsługuje Niepubliczny Zakłady Opieki Zdrowotnej, mieszczący się w ośrodku gminnym, zapewniając pełną opiekę zdrowotną otwartą. Natomiast lecnictwem zamkniętym gmina jest objęta przez Szpital Powiatowy w Lubaczowie. Podobnie wygląda sprawa Pogotowia Ratunkowego, które również zlokalizowane jest w Lubaczowie.

Ze specjalistycznych usług medycznych mieszkańcy gminy korzystają w Przychodniach w Lubaczowie, Jarosławiu, Przeworsku, Przemyśle oraz Rzeszowie. Na terenie gminy działa także Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „OSTOJA” w Podemsczyźnie, świadczący usługi w zakresie rekonwalescencji poszpitalnej ciężkich przypadków chorobowych. Ponadto działają 3 sanatoria specjalizujące się w kierunku leczenia chorób reumatycznych, zwyrodnieniowych i pourazowych na bazie miejscowych zasobów naturalnej borowiny oraz wód siarczkowych. Swoje usługi świadczą także ambulatoryjnie, a więc dla osób mieszkających poza sanatoriami, oraz badania analityczne.

Sytuacją zdrowotną pacjentów zajmują się również pielęgniarki środowiskowe, które odwiedzają swoich podopiecznych w miejscu zamieszkania i współpracują z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Horyńcu-Zdroju. Na terenie gminy funkcjonuje również Medycyna Szkolna, którą prowadzi jeden z funkcjonujących NZOZów.

Według ustawy o pomocy społecznej pomoc społeczna jest instytucją polityk społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2. 1). Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3. 1). Ustawa o pomocy społecznej stwierdza, że udziela się pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na rzecz mieszkańców Gminy Horyniec-Zdrój realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej za pośrednictwem odpowiednich działów i komórek organizacyjnych takich jak:

Dział Pomocy Środowiskowej, Świadczeń i Usług

Do zadań Działu należy: przeprowadzanie wywiadów środowiskowych, prowadzenie pracy socjalnej, kompletowanie dokumentów oraz podejmowanie innych niezbędnych czynności związanych ze świadczeniami różnych form pomocy, aktywizowanie społeczeństwa lokalnego w ramach różnych programów, inicjowanie ruchów samopomocowych i obywatelskich, promowanie działań wolontarystycznych, współpraca z lokalnymi instytucjami i organizacjami społecznymi w tym pozarządowymi oraz kościelnymi, wydawanie decyzji w sprawach przyznania bądź odmowy świadczeń, sporządzanie bilansu potrzeb oraz sprawowanie nadzoru nad prawidłowym wykorzystaniem budżetu.

Dział Dodatków Mieszkaniowych

Jego zadaniem jest kompletowanie i opracowywanie dokumentacji oraz decyzji dot. przyznania dodatków mieszkaniowych, sporządzanie bilansu potrzeb środków finansowych na dodatki mieszkaniowe oraz analiza obciążeń mieszkaniowych na terenie Gminy Horyniec-Zdrój.

Dział Świadczeń Rodzinnych

Dział, ten zajmuje się przyjmowaniem wniosków, wydawaniem decyzji dotyczących świadczeń rodzinnych oraz sporządzaniem bilansu potrzeb środków finansowych na realizację zadań. Dział istnieje od 1 maja 2004 roku.

Tabela 12. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Horyniec - Zdrój.

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej		2011	2012	2013
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	gosp. dom.	193	180	174
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	osoba	809	722	642
udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	%	16,2	14,4	12,9
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	-	281	261	228
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	617	565	496
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	551	495	437

udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	54,9	50,4	45,7
kwota świadczeń rodzinnych	tys. zł	1469	1528	1504
kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	tys. zł	1055	969	852
kwota zasiłków pielęgnacyjnych	tys. zł	265	286	308

4.2 Bezpieczeństwo

Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwe piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Jest to margines życia społecznego, ale intensywność zdarzeń oraz częstotliwość, z jaką występują, mogą mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność gminy.

4.3 Edukacja

Na terenie gminy Horyniec-Zdrój funkcjonuje punkt przedszkolne posiadające w sumie cztery oddziały i skupiające 52 uczniów i zatrudniających 4 nauczycieli. Przy dwóch szkołach podstawowych znajdują się dwa oddziały zerowe skupiające 51 uczniów. W dwóch szkołach podstawowych funkcjonuje 19 oddziałów skupiających 332 uczniów. Na terenie gminy funkcjonuje jedno gimnazjum posiadające 6 oddziałów i skupiające 152 uczniów. Łącznie we wszystkich szkołach jest 30 sal lekcyjnych i 4 pracownie komputerowe. Szkoły posiadają sale gimnastyczną małą oraz jedną wspólną posiadają gimnazjum wspólnie ze szkołą podstawową w Horyńcu-Zdroju. Przy szkołach podstawowych zorganizowano dwa boiska szkolne przystosowane do gier zespołowych. We wszystkich placówkach oświatowych znajduje się łącznie 3 biblioteki z czego dwie wyposażone są w stanowiska komputerowe.

4.4 Placówki oświatowe

Szkoła Podstawowa w Horyńcu-Zdroju jest największą z dwóch szkół podstawowych w Gminie Horyniec-Zdrój. Swoim zasięgiem obejmuje miejscowość Horyniec-Zdrój oraz jedenaście okolicznych wsi. W strukturze mieści się sześcioklasowa szkoła podstawowa, oddział i punkt przedszkolny, świetlica szkolna oraz stołówka. Jest administratorem pełnowymiarowej hali sportowej. Łącznie zapewnia kształcenie, wychowanie i opiekę 320 dzieciom w wieku 3 - 13 lat. Nad rozwojem tylu młodych ludzi czuwa w pełni wykwalifikowana kadra. Nauczyciele mają przydzielone czynności zgodnie z planem nauczania, wykształceniem i kompetencjami. Pracują w oparciu o wypracowane programy nauczania i wychowania. Doskonają swoją wiedzę i umiejętności na kursach, warsztatach i szkoleniach, planują własny rozwój zawodowy i awansują na wyższe stopnie (najwyższy stopień nauczyciela dyplomowanego posiada 18 nauczycieli). Szkoła ma bogatą historię, własny ceremoniał, sztandar i hymn, kultywuje tradycje i zwyczaje, ale i odważnie kroczy w kierunku nowoczesności. Pielęgnowuje sportowe

tradycje szkoły, a jednocześnie czwartą godzinę wychowania fizycznego realizuje w formach zajęć fakultatywnych. Posiada certyfikat „Szkoły w ruchu”. Wspólnie z Rodzicami i Samorządem Uczniowskim realizuje Szkolny Program Aktywnej Współpracy. Dzięki środkom pozabudżetowym ma coraz lepszą bazę lokalową i dydaktyczną. Posiada w pełni wyposażoną halę sportową z siłownią, kompleks boisk Orlik oraz bieżnię tartanową. Posiada sprzęt elektroniczny, notebooki, ekrany i tablice interaktywne, oprogramowanie, podręczniki multimedialne i nowoczesne środki dydaktyczne do nauki języka polskiego, historii, przyrody i matematyki.

Liczba oddziałów: 12 + 1 oddział przedszkolny + 3 oddziały punkty przedszkolne

Liczba nauczycieli: 25 pełnozatrudnionych + 6 niepełnozatrudnionych, w tym psycholog, logopeda i oligofrenopedagodzi

Liczba etatów niepedagogicznych: 12+2 pomoc nauczyciela

Liczba uczniów:

- a) klasy I – VI: 231
- b) klasy 0: 39
- c) 4 i 3 latki: 50

Gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Horyńcu Zdroju

20 nauczycieli 27 pracowników ogółem

233 uczniów w tym 121 uczniów jest dowożonych z całego terenu

Szkoła Podstawowa w Werchracie

Liczba	uczniów:	51
Liczba	oddziałów:	6
Nauczyciele	pełnozatrudnieni:	6
Nauczyciele niepełnozatrudnieni: 3		

4.5 Kultura czasu wolnego

4.5.1 Ośrodek Kultury i Rekreacji

Dzisiejszy Gminny Ośrodek Kultury był dawniej typowym teatrem dworskim. Zbudował go w latach 1843-1846 Leander Poniński, na życzenie syna Ludwika Nikodema – wielkiego miłośnika teatru. Budynek ten powstał, jak później stwierdzono, w okresie najświetniejszego rozwoju Horyńca, czyli przynależności miejscowości do Ponińskich. Późnoklasycystyczny budynek teatru, o czym świadczy fasada z czterema jońskimi pilastrami i herb Ponińskich – Łódzia, spełniał swą funkcję do końca XIX wieku. Warto wspomnieć, że posiadał salę o dwóch piętrach i był obok teatru w Radzynie zbudowanego przez księcia Augusta Sułkowskiego w 1770 r. i

teatru w Pomarańczarni w Łazienkach powstałego z inicjatywy Stanisława Augusta Poniatowskiego trzecim z kolei obiektem tego typu na ziemiach polskich. W jego okresie świetności gościły najlepsze zespoły między innymi z Wiednia i Lwowa, które uprzyjemniały pobyt gościom w Horyńcu.

Działalność teatralna w Horyńcu wznowiła się w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku. Wtedy to E.A. Smuk, pracownik Wojewódzkiego Domu Kultury w Przemyśle, wyszedł z propozycją organizacji Przeglądu Amatorskich Zespołów Teatralnych Małych Form województwa przemyskiego i województw sąsiednich. Impreza miała na celu wzbogacenie form życia kulturalnego na wsi. Do tego przedsięwzięcia idealnie nadawał się nowo odrestaurowany teatr w Horyńcu. Biesiada Teatralna, bo tak to nazwano, odbywa się corocznie w styczniu lub w lutym. Jest jednym z najstarszych w kraju ogólnopolskich festiwali, pierwsza odbyła się dokładnie w 1976. Każdą imprezę kończy prezentacja laureatów, połączona z rozdaniem nagród: za dokonania zespołowe - Rogów Myśliwskich Króla Jana - złotego, srebrnego i brązowego (ich nazwa wywodzi się stąd, że do Horyńca na polowania często przyjeżdżał król Jan III Sobieski ze swoich rezydencji w Podhorcach i Żółkwi)

oraz Mis Borowiny za dokonania indywidualne. Także złotej, srebrnej i brązowej (ich nazwa pochodzi od misy przedniej horynieckiej borowiny, podobno najsukuteczniejszej na świecie). Biesiada Teatralna w Horyńcu-Zdroju, jeden z najstarszych i najbardziej znanych ogólnopolskich przeglądów małych form teatralnych, od lat promuje najlepszych amatorów, a przede wszystkim młodych pasjonatów Melpomeny. Na horynieckiej scenie pierwsze kroki stawiało wielu znanych dziś aktorów teatralnych i kabaretowych. Występy młodych artystów oceniają zawsze wyśmienici jurorzy, wśród nich Aleksander Bardini, Agnieszka Osiecka, Jonasz Kofta, Anna Chodakowska, Gabriela Kownacka, Adam Kreczmar, Olgierd Łukaszewicz, Jan Peszek, Joanna Szczepkowska, Kazimierz Kaczor. Jeden z nich, krakowski aktor Piotr Cyrwus, znany m.in. z roli Ryszarda w serialu "Klan", powiedział PAP, że horyniecka impreza zachwyca przede wszystkim różnorodnością materiału - od antycznych twórców, poprzez współczesnych klasyków, po spektakle autorskie.

Gminny Ośrodek Kultury jest w obecnej chwili instytucją samorządową, której teren działania pokrywa się z terytorium gminy. Pomaga jednocześnie ponad 100 osobom w rozwijaniu rozmaitych talentów i umiejętności poprzez działalność kółek i zespołów artystycznych.

W nowej perspektywie środków unijnych na lata 2013-2020 Gminny Ośrodek Kultury zamierza aplikować o środki unijne na kompleksowy remont wraz z przebudową swojej siedziby. W posiadania GOK-u jest dokumentacja techniczna wraz z niezbędnymi pozwoleniami i uzgodnieniami. Przebudowa przyczyni się do poprawy dostępności ośrodka dla osób niepełnosprawnych oraz pozwoli odtworzyć wizerunek placówki z lat wcześniejszych.

W ramach Gminnego Ośrodka Kultury prowadzone są:

- Warsztaty wokalne,
- Grupy taneczne
- Zespół Śpiewaczy czerwona Jarzębina

- Koło Gospodyń Wiejskich w Horyńcu Zdroju
- Koło Gospodyń Wiejskich w Radrużu
- Koło Gospodyń Wiejskich w Nowym Bruśnie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Horynieckiej
- Koło Gospodyń Wiejskich w Werchracie

4.5.2 Najważniejsze kulturalne imprezy cykliczne

Ogólnopolska Biesiada Teatralna w Horyńcu Zdroju – Konfrontacje Zespołów Teatralnych Małych Form "Biesiada Teatralna" jest spotkaniem amatorskich zespołów teatralnych małych form - teatrów dramatycznych, kabaretów, teatrów wizji i ruchu, poezji, monodramów - z całej Polski. Wszystkie rywalizują o główne nagrody: "Złoty Róg Myśliwski Króla Jana" i "Złotą Misę Borowiny". To jeden z najstarszych w kraju festiwali amatorskich zespołów teatralnych małych form (pierwsza biesiada odbyła się w 1976 r.), który cieszy się olbrzymim zainteresowaniem, a o udział w nim zabiegają najlepsze w kraju teatry amatorskie. Dodatkowym atutem jest profesjonalne jury – znani aktorzy, reżyserzy i krytycy teatralni, którzy prowadzą warsztaty i specjalistyczne konsultacje. Biesiada na początku miała zasięg regionalny, obejmujący województwo przemyskie i okolicę. W roku 1991 nastąpił potężny przełom. W Horyńcu, pojawił się duet jurorów z najwyższej krajowej półki teatru, Agnieszka Osiecka i Aleksander Bardini. Wtedy Horyniec wystrzelił z rangą swojej imprezy do jednych z najważniejszych wydarzeń teatralnych w kraju. Od tego momentu zaczęły w Horyńcu, co roku pojawiać się gwiazdy teatru. Jan Nowicki, Jan Peszek, Olgierd Łukaszewicz, a także w roku 2013 Edward Linde-Lubaszenko.

4.6 Biblioteki

Gminna Biblioteka Publiczna w Horyńcu - Zdroju

Książki są wypożyczane lub można z nich także skorzystać na miejscu w czytelni. Aby móc wypożyczać książki musimy zostać zarejestrowani, w tym celu należy na miejscu w bibliotece wypełnić wniosek, do tego celu potrzebny nam będzie dowód osobisty lub legitymacja szkolna. Po wypełnieniu wniosku zostanie założona karta czytelnika. Biblioteka ma też swoje filie w Nowym Bruśnie i w Werchracie.

Tabela 13. Biblioteki w Gminie Horyniec - Zdrój.

biblioteki		2011	2012	2013
komputery użytkowane w bibliotece ogółem	szt.	3	4	4
komputery użytkowane w bibliotece dostępne dla czytelników	szt.	2	2	2

komputery wykorzystywane do prac biblioteczno - bibliograficznych ogółem	szt.	1	1	1
komputery wykorzystywane do prac w zakresie gromadzenia i/lub opracowywania biblioteczno - bibliograficznego	szt.	1	1	1
komputery wykorzystywane do prac biblioteczno - bibliograficznych - do ewidencji czytelników i udostępnień	szt.	0	1	0
komputery podłączone do Internetu	szt.	3	3	3
komputery podłączone do Internetu dostępne dla czytelników	szt.	2	2	2
biblioteki i filie	ob.	1	1	1
pracownicy bibliotek	osoba	4	3	2
księgozbiór	wol.	11599	11485	11210

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

4.7 Sport

Ludowy Klub Sportowy „Zdrój” powstał w Horyńcu-Zdroju w 1975 roku w oparciu o Zakład Rolny Lubaczowskiego Kombinatu Rolniczego w Horyńcu. Aby założony klub miał własne zaplecze sportowe postanowiono wybudować stadion. Dyrektor kombinatu wydzielił na terenie PGR działkę pod budowę stadionu, trybun oraz budynku sanitarnego. Wspólnie zaczęto przygotowywać dokumenty pod mającą powstać inwestycję. Jedynym inwestorem był Urząd Gminy Horyniec. Całą budowę nadal wspierał miejscowy PGR użyczając sprzęt budowlany. Z relacji ówczesnego naczelnika gminy pieniądze na budowę pozyskiwane były między innymi za udział i czołowe lokaty w konkursach Gmina Mistrz Gospodarności. Konkurs był organizowany przez Front Jedności Narodu a nagrody fundowały ministerstwa Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska. W tamtym czasie gmina wygrywała w tych konkursach w latach 1976-1978. Na potrzeby całej inwestycji gmina przeznaczyła również drzewo pozyskane w lasów w okolicy wsi Brusno i Prusie. W pomoc przy budowie zaangażowała się także młodzież szkolna która zbierała kamienie z miejsca gdzie miała znajdować się płyta boiska a w 1978 roku w celu uformowania nasypu ziemnego pod budowę trybun zorganizowano czym partyjny dzięki czemu w kulminacyjnym momencie budowy na koronie stadionu pracowało ponad 100 osób. Należy także przypomnieć, że w 1975 roku powołano do życia Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji. Miał on za zadanie koordynować działalność sportową i turystyczną w gminie. Stadion sportowy został oddany do użytku w 1978 roku po trzech latach planowania i budowy przy zaangażowaniu całej gminy. 16 maja 1978 roku. jest to dokładna, oficjalna data rozpoczęcia działalności Ludowego Klubu Sportowego „Zdrój”. Ponieważ inicjatorzy całego przedsięwzięcia wywodzili się z zakładu

patronackiego jakim był PGR w Horyńcu, stali się też oni pierwszymi założycielami – członkami. Drużyny juniorskie ze względu na brak środków finansowych zmuszone były występować w swojej najniższej klasie rozgrywkowej, mimo tego że zajmowały zawsze czołowe lokaty w tabeli swoich rozgrywek. Rozgrywały swoje mecze głównie na terenie powiatu lubaczowskiego. Mimo braku awansów mieli też oni swoje sukcesy. W 1995 na turnieju o Puchar Rady Wojewódzkiej LZS w Jarosławiu wywalczyli 1 miejsce. Drużyna „Zdroju” występowała również w Pucharze Polski, gdzie w 2003 roku doszła aż do finału szczebla Okręgu Jarosław w finale ulegając wtedy Kamaxowi Kańczuga 0:1. Do sukcesów należy również zaliczyć dwukrotne pierwsze miejsca w Lubaczowskiej Lidze Halowej Piłki Nożnej w 2001 i 2003 roku.

Zawodnicy horynieckiego klubu występowali również w rozgrywkach międzyszkolnych i turniejach organizowanych przez PZPN. Przede wszystkim należy wspomnieć o ogólnopolskim turnieju „Piłkarska Kadra Czeki”. Dwukrotnie w latach 1994 i 1996 piętnastoletni chłopcy zdobywali mistrzostwo województwa przemyskiego. Spektakularnym sukcesem zakończył się start w 1994 roku. Po bezproblemowym przejściu eliminacji powiatowych, wojewódzkich i makroregionalnych drużyna z Horyńca wzmocniona kilkoma zdolnymi zawodnikami z okolicy wywalczyła sobie prawo startu w finałach krajowych w Ustce. Turniej finałowy zakończył się wielkim sukcesem młodzieży z małej miejscowości, bo udziałem w finale i zajęciem II miejsca w całej Polsce. W 1998 roku kolejna utalentowana grupa młodych piłkarzy przeszła przez eliminacje powiatowe, wojewódzkie i makroregionalne w mistrzostwach szkół podstawowych w mini-piłce nożnej jednak w finałach w Warszawie zajęli dopiero VII miejsce, jednak VII miejsce w całej Polsce i tak było wielkim sukcesem. W 2002 roku grupa chłopców z IV klasy szkoły podstawowej wygrała eliminacje w podokręgu Jarosław i na kolejnym szczeblu makroregionu zajęła II miejsce tuż za chłopcami z Nowego Sącza. Dwa lata później ta sama grupa wystartowała w ogólnopolskim turnieju „Coca-Cola Cup” wygrywając eliminacje powiatowe, wojewódzkie i odpadając dopiero na szczeblu makroregionu w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Ludowy Klub Sportowy „UNIA” w Horyńcu-Zdroju.

Klub podczas 26 letniej działalności osiągnął bardzo duże sukcesy na arenie krajowej i zagranicznej. Największy sukces to złoty medal Młodzieżowych Mistrzostw Europy w Tallinie z 2006 roku w kategorii orlików Wojtka Wołczaka. Każdy rok to nowe medale mistrzostw Polski. 2010 rok to rekordowy. Klub zdobywa 22 medale mistrzostw Polski w różnych kategoriach wiekowych. Obecny rok to między innymi brązowy medal I Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży Gier Umysłowych z Soliny. Organizacyjnie klub również odnosi sukcesy. W 2004 roku w Horyńcu-Zdroju po raz pierwszy na świecie organizowane są drużynowe mistrzostwa kraju kobiet. I Drużynowe Mistrzostwa Polski Kobiet wtedy organizowane są wielokrotnie powtarzane. W roku ubiegłym połączone z indywidualnymi i również z 25-leciem klubu stają się 8-dniowym warcabowym największym świętem w Polsce. Obradują największe warcabowe władze w Polsce. Horyniec-Zdrój staje się rozpoznawalny w każdym regionie w Polsce. W Pensjonacie „Hetman” przebywała Kadra Warcabowa Seniorów Polski

Stowarzyszenia CROSS Niewidomych i Słabowidzących. Wybrali sobie Horyniec-Zdrój jako miejsce zgrupowania przed II Mistrzostwa Europy Niewidomych i Słabowidzących w Truskawcu (Ukraina).

Klub pływacki „Delfin”

Jest to stosunkowo młody klub działający na terenie gminy od kilku lat, szkolący dzieci z terenu gminy. Zadania swe realizuje na krytej pływalni „Wodny Świat” działającej przy KRUS w Horyńcu-Zdroju. 11 listopada organizuje cykliczną imprezę Powiatowe Zawody Pływackie z Okazji Święta Odzyskania Niepodległości, w której uczestniczą kluby z terenu całego województwa podkarpackiego.

Tabela 14. Kluby sportowe w Gminie Horyniec – Zdrój w latach 2011-2013.

Kultura fizyczna i sport		2011	2013
kluby	szt.	3	3
członkowie	osoba	160	184
ćwiczący ogółem	osoba	104	134
ćwiczący mężczyźni	osoba	67	89
ćwiczący kobiety	osoba	37	45
ćwiczący do lat 18 ogółem	osoba	77	108
ćwiczący do lat 18 chłopcy	osoba	46	67
ćwiczący do lat 18 dziewczęta	osoba	31	41
sekcje sportowe	szt.	3	3
instruktorzy sportowi	osoba	5	5
inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	1	3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

4.8 Potencjał turystyczny, w tym dziedzictwo kulturowe

Naturalne predyspozycje terenu gminy Horyniec-Zdrój położonej w całości na obszarze chronionego krajobrazu, do rozwijania turystyki, rekreacji i wypoczynku, są oczywiste i nie wymagają przytaczania szerszej argumentacji. Przy istniejącym zainwestowaniu terenu infrastrukturą turystyczno - rekreacyjną, można jednak mówić raczej o potencjalnych niewykorzystanych możliwościach niż o znaczącym ich udziale w życiu gospodarczym gminy. Z istniejących obiektów i urządzeń, do sfery turystyki, rekreacji i wypoczynku w poszczególnych miejscowościach zakwalifikować można:

Horyniec-Zdrój:

- Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Dukat” - całosezonowy, dysponujący zapleczem noclegowym - 50 łóżek i zapleczem gastronomicznym 25 miejsc konsumpcyjnych,
- Zajazd Turystyczny „U Flisa” – całosezonowy, 140 miejsc konsumpcyjnych i 15 miejsc noclegowych, sala balowa,

- Pensjonat „Centrum” –całosezonowy, 120 miejsc konsumpcyjnych i 40 noclegowych, kompleks gastronomiczny „Zdrojowa”
- Pensjonat „Hetman”: - 50 miejsc konsumpcyjnych i 21 miejsc noclegowych,
- „Gościniec pod lasem” oferujący 9 miejsc noclegowych, wraz z domkami letniskowymi,
- Pensjonat Hubertus – oferujący 36 miejsc noclegowych, restauracja, organizacja konferencji
- 8 gospodarstw agroturystycznych, które oferują wyżywienie i wypoczynek dla 36 osób, gospodarstwa te to:

⇒ Jerzy Birnbach - atrakcyjnie, niedaleko lasu położony budynek mieszkalny. W pobliżu dziewicza i piękna przyroda – teren Południoworolniczego Parku Krajobrazowego, rezerwat przyrody, ścieżka dydaktyczna i szlaki turystyczne. W czasie niepogody można posiedzieć przy kominku i przeczytać prasę lub książkę z domowej biblioteczki, albo zagrać

w gry planszowe również dostępne dla gości.

⇒ Maria Faszczowa - dom położony w bliskim sąsiedztwie uzdrowiska. Wypoczynek w tym gospodarstwie poleca się miłośnikom pieszych wędrówek, historykom, przyrodnikom oraz wszystkim tym, którzy chcą poprawić stan swojego zdrowia i skorzystać z zabiegów w miejscowym uzdrowisku. Gospodarze umilają czas turystom organizując ogniska z pieczeniem barana.

⇒ Janina Hałucha - pokoje gościnne zlokalizowane są w budynku mieszkalnym położonym w niedalekiej odległości od rzeki i lasu. Obok noclegów gospodarze proponują turystom zwiedzanie okolicy pieszo lub rowerami, wieczorami zaś wspólne ogniska z pieczeniem kiełbasy. W produkty do sporządzania posiłków można zaopatrzyć się w gospodarstwie, zaś w inne artykuły spożywcze w pobliskim sklepie.

⇒ Michał Juzwa - budynek mieszkalny położony w miejscowości uzdrowskiej. Okolica bogata w zabytki historyczne. Nieskażona i bogata przyroda. Wypoczynek w tym gospodarstwie poleca się więc miłośnikom przyrody oraz wszystkim tym osobom które chcą poprawić stan swojego zdrowia. Oprócz noclegów gospodarz proponuje wspólne ogniska z pieczeniem kiełbasy, zaś w deszczowe dni można skorzystać z podręcznej biblioteczki. Przy budynku znajduje się parking dla zmotoryzowanych.

⇒ Stanisław Procajło - gospodarstwo specjalizuje się w organizacji różnych imprez. Latem proponuje przejażdżki bryczkami, jazdę konną, wędkowanie we własnych stawach. Zimą gospodarz organizuje kuligi. Nie dysponuje pokojami gościnnymi.

⇒ Polanka Sp. z o. o. - wśród lasu położony oryginalny budynek mieszkalny. Do dyspozycji gości konie pod siodło. Zimą kwaterodawczynie urząda kuligi. Latem można pospacerować leśnymi drogami lub wziąć udział w zbiorze runa leśnego, wieczorami spędzić czas przy ognisku. W przypadku niepogody można skorzystać z gry w tenisa stołowego.

⇒ Barbara Ważna - gospodarstwo położone jest w bliskim sąsiedztwie uzdrowiska,

w czystym środowisku naturalnym, dlatego też poleca się go turystom zamierzającym poprawić stan swojego zdrowia. W trakcie wycieczek pieszych lub rowowych można zwiedzić wiele interesujących miejsc, w jakie obfituje najbliższa okolica,

⇒ Weronika i Tadeusz Kurewiczowie - budynek mieszkalny położony w miejscowości uzdrowskiej. Okolice bogate w zabytki historyczne. Nieskażona i bogata przyroda. Oferuje 12 miejsc noclegowych, wraz z domkami letniskowymi.

- zalew rekreacyjny na rzece Radrużce - 3,50 ha lustra wody

- stadion sportowy - z zapleczem socjalnym, trybunami, boiskiem piłkarskim i urządzeniami lekkoatletycznymi, kortem tenisowym - w rejonie zalewu na Radrużce

- Park Zdrojowy - w dolinie rzeczki Glinianiec,

Polanka Horyniecka:

- Gospodarstwo agroturystyczne „POLANKA” prowadzący stadninę koni dla turystów oraz ośrodek żywieniowo-noclegowy dla 20 osób,

Radruż :

- Gospodarstwo agroturystyczne Jadwiga i Ignacy Zaremba

Werchrata:

- Sezonowe schronisko młodzieżowe w Szkole Podstawowej - czynne w okresie wakacyjnym – 30 miejsc noclegowych.

- Ośrodek oazowy przy Parafii Werchrata – 70 miejsc noclegowych, całodobowy

W sumie baza noclegowo-żywieniowa w gminie dla potrzeb obsługi ruchu

turystycznego dysponuje:

⇒ 299 łózkami noclegowymi

⇒ 400 miejscami konsumpcyjnymi.

Klasycznymi elementami turystycznymi są:

⇒ pieszy szlak turystyczny im. św. Brata Alberta prowadzący z Horyńca Zdroju do Narola, wytyczony w 1990 r. (oznaczony w terenie kolorem zielonym). Szlak prowadzi przez najwyższe i najciekawsze rejony Roztocza Wschodniego: Dziewięcierz - Werchratę - Monastyr - kulminację Wielkiego Działu (ok. 390 n.p.m.) i Jacków Ogród.

⇒ ścieżka przyrodniczo - kulturowa „Horyniec Zdrój - Nowiny Horynieckie" dla turystyki pieszej i rowerowej. Ścieżka posiada długość ok. 8 km i znakowana jest w terenie białymi - czerwonymi kwadratami.

⇒ Ścieżka przyrodolecznicza „Nad Niwą” ścieżka w kształcie pętli o długości 3,5 km. Zaczyna się i kończy w miejscu ogniskowym za „Uzdrowskiem Horyniec- Zdrój Sp. z o.o.

Mieszkańcy gminy Horyniec - Zdrój kulturowo i wyznaniowo związani byli w przeszłości

z dwoma nurtami polskim o wyznaniu rzymsko – katolickim i unickim greko – katolickim. Fatalny w skutkach dla szeregu obiektów dziedzictwa kulturowego i wyznaniowego był okres lat 1944-1950, w których to w wyniku starć z UPA oraz bezpośrednio po ich zakończeniu, uległy całkowitemu zniszczeniu 4 cerkwie w Podemsczyźnie, Krzywem, Dziewięcierzu i Monastyrze, a większość pozostałych obiektów zostało rozgrabionym i zdewastowanych.

Tabela 15. Turystyczne obiekty noclegowe w gminie Horyniec - Zdrój.

Turystyczne obiekty noclegowe	Jednostka miary	2011	2012	2013
obiekty ogółem	ob.	3	6	6
obiekty całoroczne	ob.	2	4	4
miejsca noclegowe ogółem	msc	302	450	469
miejsca noclegowe całoroczne	msc	277	407	421
korzystający z noclegów ogółem	osoba	3356	6451	6429
korzystający z noclegów turyści zagraniczni	osoba	56	74	72
wynajęte pokoje ogółem I-XII w obiektach hotelowych	-	762	797	642
wynajęte pokoje turystom zagranicznym I-XII w obiektach hotelowych	-	0	14	24
udzielone noclegi ogółem	-	31359	64133	62996
udzielone noclegi turystom zagranicznym	-	386	408	460

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 20014

Aktualnie na terenie gminy znajdują się następujące obiekty sakralne:

- 4 drewniane cerkwie w: Nowym Bruśnie, Prusiu i 2 w Radrużu (2 z nich Prusie i Radruż użytkowane jako kościoły),
- 2 cerkwie murowane w: Horyńcu - Zdroju i Werchracie, również użytkowane jako kościoły,
- 2 zachowane cerkwiska (teren po nieistniejących obiektach) w Dziewięcierzu i Podemsczyźnie,
- kościół w Nowym Bruśnie,
- klasztor OO. Franciszkanów w Horyńcu-Zdroju,
- relikty monastynu OO. Bazylianów k. Monastyrza,
- kaplica Matki Boskiej „Na źródle” k. Nowin Horynieckich,
- kaplica w Dziewięcierzu – Moczarach,
- kaplica w Dziewięcierzu – Sołotwinie użytkowana przez wiernych obrządku rzymsko i greko – katolickiego,
- kaplica w Wólce Horynieckiej.

Linia Mołotowa.

Po ustaleniu linii demarkacyjnej z Niemcami Armia Czerwona przystąpiła w latach 1940-41 do budowy pasa umocnień - tzw. linii Mołotowa. Rejon Roztocza wchodził w skład Rejonu Umocnionego Rawa Ruska. W granicach gminy Horyniec-Zdrój zachowane są zgrupowania betonowych schronów w rejonie:

- wzniesienia Hrebcianka k. Polanki Horynieckiej i k. Starego Brusna,
- Nowego Brusna ,
- Podemszczyny,
- Dziewięcierz - Sopotu.

W sumie na terenie gminy zachowanych jest 23 betonowych schronów bojowych. Schrony stanowią obiekty 2-3-kondygnacyjne. Wyposażone były pierwotnie w 1-2 działa oraz 1-6 ciężkich karabinów maszynowych. Jeden z bunkrów jeszcze do 1997r. posiadał dobrze zachowaną armatę radziecką zabraną do Muzeum Wojska Polskiego. Bunkry stanowiącą współcześnie przykład fortyfikacyjnej sztuki obronnej z połowy XX w.

Kapliczki i krzyże przydrożne

Kapliczki i krzyże przydrożne stanowią w uwarunkowaniach gminy Horyniec - Zdrój jeden z lepiej zachowanych elementów Dziedzictwa Kulturowego. Jest to tym bardziej cenne, że usytuowanie szeregu kapliczek lub krzyży jest dziś jedynym świadectwem przebiegu w przeszłości sieci drogowej lub usytuowania nieistniejących już układów osadniczych. Kapliczki i krzyże przydrożne na terenie gminy niemal wyłącznie stanowią wyroby „bruśnieńskiej szkoły kamieniarskiej” (z lokalnych złóż wapienia) prezentujące niejednokrotnie b. wysoki poziom artystyczny. Do rzadkości należą krzyże drewniane lub żelazne - te drugie jeżeli już, to w powiązaniu z postumentem kamiennym.

Cmentarze

Na terenie gminy znajduje się łącznie 17 cmentarzy - w tym:

- 9 cmentarzy greko-katolickich w: Krzywem, Podemszczynie, Nowym Bruśnie, Starym Bruśnie, Dziewięcierzu, Prusiu, Werchracie i 2 w Radrużu,
- 4 cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej w: Nowym Bruśnie, Nowinach Horynieckich, Werchracie i Manastyrze (w obrysie b. klasztoru OO. Bazylianów),
- 2 cmentarze epidemiczne w Nowym Bruśnie (1914-15r.) i Podemszczynie (z połowy XIX w.),
- 2 cmentarze katolickie w Nowym Bruśnie i Horyńcu,

Byłe cmentarze greko-katolickie w Werchracie, Prusiu i Dziewięcierzu użytkowane są od okresu powojennego jako katolickie. Wszystkie cmentarze z wyjątkiem wojennych stanowią wielkie nagromadzenie nagrobków i krzyży kamiennych, niektórych bardzo bogatych

pod względem plastycznym i na wysokim poziomie artystycznym. Na terenie tym (w Starym i Nowym Bruśnie) działała bowiem szeroko znana w Galicji z wyrobów kamieniarskich tzw. „szkoła bruśnieńska”.

Ogrody

Z dawnych założeń ogrodowych współcześnie istnieją tylko 2. W miarę kompletnie zachowane są ogrody pałacowe w Horyńcu - Zdroju i relikty parku dworskiego w Podemsczyźnie.

Ogrody o układzie geometrycznym, 1-osiowym, rozplanowane zostały w XVIII w. i częściowo przebudowane w XIX w. W połowie XIX w. na głównej osi horynieckiego pałacu od strony wschodniej znajdował się park geometryczny z trzema ciągami pieszymi. Naturalne przedłużenie gł. osi parkowej stanowiły zbiorowiska leśne i gaje. Do parku geometrycznego od strony południowej kolejno przylegały: kwatery użytkowe, parter wodny i park krajobrazowy. Założenie ogrodowe od strony południowej zamykał folwark.. Parter wodny tworzyły 2 stawy spięte kanałem z mostkiem na osi poprzecznej ogrodów. Współcześnie zachowany jest b. park geometryczny i parter wodny. Nie istnieje część krajobrazowa. Zachowana część ogrodów parkowych stanowi aktualnie park sanatorium Bajka.

Metody ochrony zasobów:

Jako podstawową metodę ochrony zachowanych zasobów Dziedzictwa Kulturowego gminy należy przyjąć tzw. **strefy ochrony konserwatorskiej**. Zestawienie: działań zastrzeżonych do kompetencji służb konserwatorskich w obrębie poszczególnych stref oraz obiektów zabytkowych, które należy objąć zasięgiem przestrzennym poszczególnych stref.

4.8 Społeczeństwo obywatelskie

4.8.1. Organizacje pozarządowe

Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Horynieckiej powstało z inicjatywy osób zainteresowanych społeczną działalnością na rzecz gminy Horyniec-Zdrój. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 17.09.2004r. Obecnie liczy już 40 członków. Władzami stowarzyszenia są: Walne Zebranie, Zarząd i Komisja Rewizyjna. Działalność stowarzyszenia i jego organów reguluje statut i uchwalane przez Walne Zebranie regulaminy. Stowarzyszenie opiera swą działalność na pracy społecznej członków. Celem organizacji jest podejmowanie różnych inicjatyw na rzecz horynieckiej społeczności. Jednym z pierwszych, ważnych przedsięwzięć jest wydawanie lokalnej gazety, w której zarówno mieszkańcy jak i przyjezdni znajdą wiele ciekawych tematów

5. Infrastruktura techniczna

5.1 Drogi

Nawierzchnia sieci dróg znajdujących się na terytorium gminy Horyniec-Zdrój jest stale ulepszana. Niemniej jednak interwencji wymagają zarówno drogi znajdujące się w zarządzie gminnym jak również drogi wyższych kategorii. W związku z nową perspektywą finansową środków unijnych gmina Horyniec-Zdrój w celu polepszenia stanu sieci dróg na terenie gminy zamierza aplikować o środki zewnętrzne na ten cel. W związku z ograniczonymi możliwościami finansowymi gminy jest to jedyny sposób na polepszenie właściwości jezdnych poszczególnych dróg gminnych, oraz na kompleksowe rozwiązanie problemu nieprzejezdności dróg.

Podstawowy układ drogowy gminy tworzą drogi publiczne 3-ch kategorii:

- wojewódzkiej - droga nr 867 Sieniawa – Hrebenne,
- powiatowej - 12 dróg ,
- gminnej - 32 drogi .

Elementem nadrzędnym całego układu jest droga wojewódzka nr 867 Sieniawa -Hrebenne, przez: Oleszyce - Lubaczów - Horyniec Zdrój – Werchratę - Prusie. Długość drogi w obszarze gminy wynosi 23,793 km - na odcinku Prusie-Hrebenne droga została przebudowana w roku 2014. Podstawowym mankamentem funkcjonalnym drogi w obszarze gminy jest jej przebieg przez centrum uzdrowiska Horyniec - Zdrój i wynikający stąd dezyderat planistyczny budowy obwodnicy uzdrowiska.

Szerokość pasa drogowego jest zmienna i waha się od 16,0 do 24,5 m. Jezdnia 1-pasmowa z 2-ma pasami ruchu o szerokości 7,0 m. Ważna funkcjonalnie droga powiatowa nr 531 Płazów - Podemszczyzna (przez Nowe Brusno) wiążąca układy 2 dróg wojewódzkich nr 867 z 865 (Jarosław - Bełżec) na odcinku Nowe Brusno - Podemszczyzna ma charakter kamienny i jest słabo przejezdna.

W aspekcie urbanistycznym ramy układu drogowego gminy tworzą ciągi funkcjonalne 3 dróg:

- wojewódzka nr 867 Sieniawa – Horyniec Zdrój - Werchrata – Hrebenne,
- powiatowa nr 348 Narol - Wola Wielka – Werchrata,
- ciąg funkcjonalny Cieszanów – Horyniec-Zdrój tworzony przez 3 drogi powiatowe:
- 354 Cieszanów - Nowe Brusno,
- 351 Płazów - Podemszczyzna (na odcinku Nowego Brusna),
- 357 Nowe Brusno – Horyniec - Zdrój.

Układ w/w dróg wiąże ze sobą 3 ośrodki gminne w woj. podkarpackim: Narol, Cieszanów i Horyniec-Zdrój oraz 2 w woj. lubelskim : Bełżec i Lubycza Królewska, stanowiące bazy wypadowe w Roztocze Wschodnie dla ruchu turystycznego.

5.2 Połączenia kolejowe

Przez Horyniec – Zdrój przebiega **Linia kolejowa nr 101** - linia kolejowa przebiegająca od stacji Munina do stacji Hrebenne. Z niewielkimi zmianami stanowi część dawnej Kolei Jarosławsko–Sokalskiej. Stanowiła ona odgałęzienie na północ od zbudowanej w końcu lat 50. XIX w. Cesarsko-Królewskiej Uprzywilejowanej Galicyjskiej Kolei Arcyksięcia Karola Ludwika z Krakowa do Lwowa. Ma długość 83 km, jest jednotorowa i niezelektryfikowana. Leży głównie w woj. podkarpackim, z końcowym odcinkiem na obszarze woj. lubelskiego.

Tu kończą bieg jeżdżące z Jarosławia szynobusy, dalej pociągi kursują (do Zamościa/Lublina) już tylko w okresie długiego weekendu majowego oraz w okresie wakacji szkolnych. Dalsza część trasy przebiega przez zalesione tereny Roztocza Wschodniego.

5.3 Mieszkalnictwo i inwestycje

Zasoby mieszkaniowe gminy Horyniec – Zdrój stanowią niecałe 9% ogółu zasobów mieszkaniowych powiatu lubaczowskiego. Natomiast z analizy zasobów mieszkaniowych gminy wynika, że w ośrodku gminnym w Horyńcu-Zdroju skoncentrowane jest blisko 40% ogółu zasobów mieszkaniowych gminy. Pod względem tzw. wskaźnika zagęszczenia osób na mieszkanie i na 1 izbę, gmina Horyniec – Zdrój legitymuje się wskaźnikami zbliżonymi do średniej powiatowej i wojewódzkiej. Pod względem średniej powierzchni użytkowej mieszkania oraz powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę, wskaźniki gminne są wyższe od średniej powiatowej i wojewódzkiej. Powyższe różnice dają się łatwo wytłumaczyć na przykładzie miasta Lubaczowa (poz.3), w mieście znaczny udział ogółu zasobów mieszkaniowych stanowi zabudowa wielorodzinna o znacznie wyższych wskaźnikach zagęszczenia niż w terenach rolniczych. Podobne analogie dotyczą wskaźników wojewódzkich.

Tabela 16. Zasoby mieszkaniowe.

Zasoby mieszkaniowe		
ogółem		
mieszkania	-	1435
izby	-	5992
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	118928
na wsi		
mieszkania	-	1435
izby	-	5992
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	118928
Budynki mieszkalne w gminie		
ogółem	-	1160
Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki		

przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m2	82,9
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m2	24,1
mieszkania na 1000 mieszkańców	-	291,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

5.3 Gazownictwo, energetyka i ciepłownictwo

Zaopatrzenie w energię jest istotnym czynnikiem niezbędnym dla prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa. Zużywanie energii wywiera jednak mniej lub bardziej szkodliwy wpływ na środowisko naturalne, a największy spośród wszystkich rodzajów działalności człowieka. Jest to skutkiem zarówno ogromnej ilości użytkowanej energii, jak i istoty przemian energetycznych, którym energia musi być poddawana w celu dostosowania do potrzeb konkretnych odbiorców.

Horyniec-Zdrój należy do gmin wiejskich o średniej wielkości, liczba ludności w gminie wynosi około 5 tysięcy. Podobnie jak wiele innych gmin w Polsce, Horyniec-Zdrój boryka się z wieloma problemami technicznymi, ekonomicznymi, środowiskowymi i społecznymi we wszystkich dziedzinach własnego funkcjonowania. Jedną z istotnych dziedzin funkcjonowania gminy jest gospodarka energetyczna czyli zagadnienia związane z zaopatrzeniem w energię oraz jej użytkowaniem i gospodarowaniem na terenie gminy.

System ciepłowniczy

W celu rozpoznania systemu produkcji i zaopatrzenia w ciepło w gminie Horyniec-Zdrój przeprowadzono badania ankietowe w Urzędzie Gminy Horyniec-Zdrój oraz analizę danych statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny oraz Bazę Danych Regionalnych GUS.

Przeprowadzane badania wykazały brak centralnego systemu produkcji i dystrybucji ciepła, obejmującego skupiska domów mieszkalnych i gospodarstw, obiektów usługowych i przemysłowych w poszczególnych miejscowościach gminy Horyniec-Zdrój. Odpowiedzi udzielone w ankietach wskazują, iż produkcja ciepła w obiektach każdego rodzaju ma miejsce w ramach kotłowni zlokalizowanych w tych obiektach. Wyprodukowane ciepło nie jest rozprowadzane do innych obiektów.

Wiejski charakter Gminy Horyniec-Zdrój decyduje o specyficznych miejscach (obektach) poza zabudową mieszkaniową, którym należy zapewnić komfort cieplny. Do takich obiektów zaliczamy Domy Pomocy Społecznej, Gminne Ośrodki Zdrowia, budynki Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Świetlice, które występują prawie we wszystkich miejscowościach Gminy.

Na terenie Gminy występują dwie szkoły o większych kubaturach i gimnazjum, które muszą zapewnić edukację ludności całej gminy.

Budynki mieszkalne w Gminie Horyniec-Zdrój można podzielić na dwie zasadnicze grupy w zależności od rodzaju ogrzewania powierzchni użytkowej. Pierwszą grupą są mieszkania

ogrzewane od początku starymi już piecami typowymi dla obszarów wiejskich. Charakterystyka tej grupy została krótko przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 17. Mieszkania ogrzewane piecami.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Wartość
mieszkania ogółem	mieszkanie	861
powierzchnia użytkowa mieszkania ogółem	m2	60 204,0
mieszkania zamieszkane stale	mieszkanie	842
powierzchnia użytkowa mieszkania zamieszkane stale	m2	59 193,0
ludność w mieszkaniach zamieszanych stale	osoba	3 154

Źródło: Opracowanie wg danych GUS

Druga grupa mieszkań zaopatrywana jest w ciepło za pomocą instalacji centralnego ogrzewania wyposażoną indywidualny kocioł zasilany paliwem gazowym, węglowym lub biomasowym oraz grzejniki w poszczególnych pomieszczeniach (izbach), do których ciepła woda grzewcza doprowadzana jest systemem przewodów rurowych. Charakterystyka tej grupy mieszkań zawarto poniżej.

Tabela 18. Mieszkania z centralnym ogrzewaniem.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Wartość
mieszkania ogółem	mieszkanie	797
powierzchnia użytkowa mieszkania ogółem	m2	80 965,0
mieszkania zamieszkane stale	mieszkanie	796
powierzchnia użytkowa mieszkania zamieszkane stale	m2	80 910,0
ludność w mieszkaniach zamieszanych stale	osoba	3 750

Źródło: Opracowanie wg danych GUS

Obszar Gminy Horyniec-Zdrój w aspekcie dostarczania paliwa gazowego drogą przewodową podlega działalności Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. oddział w Tarnowie. Przewiduje on na terenie Gminy Horyniec-Zdrój w najbliższych latach większe inwestycje z zakresu budowy sieci gazowej. Należy podkreślić, że mimo braku dostępu do sieci gazowej, większość mieszkańców Gminy Horyniec-Zdrój korzysta z wymiennych butli gazowych.

System elektroenergetyczny

Zaopatrzenie w energię elektryczną na obszarze Gminy Horyniec-Zdrój zapewnia PGE Dystrybucja Zamość Sp. z o.o. Na podstawie dostarczonych danych można jednoznacznie stwierdzić, że obszar jest wyłącznie zasilany poprzez sieć SN (średniego napięcia) na poziomie 15 kV. Przez teren północnej części Gminy przebiega sieć WN (wysokiego napięcia) na poziomie 110 kV, jednakże ma ona dla Gminy Horyniec-Zdrój tylko charakter tranzytowy.

Teren Gminy Horyniec-Zdrój obsługiwany jest przez Rejonowy Zakład Energetyczny w Tomaszowie Lubelskim.

Charakterystyka obszaru gminy Horyniec-Zdrój na podstawie informacji udostępnionych przez PGE Dystrybucja S.A. Oddział Zamość Rejonowy Zakład Energetyczny w Tomaszowie Lubelskim przedstawia się następująco:

- liczba stacji napowietrznych: 53 + 9 obcych
- liczba stacji wnetrzowych: 1 + 1 stacja obca
- długość sieci średniego napięcia (SN) napowietrznych: 97,555 km + 0,836 km obce
- długość sieci średniego napięcia (SN) kablowej: 0,420 km + 0,080 km obce
- długość sieci niskiego napięcia (NN): 68,5945 km
- długość sieci niskiego napięcia kablowej: 4,8470 km
- oświetlenie uliczne wspólne: 1,439 km
- oświetlenie uliczne wydzielone kablowe: 0,470 km
- oświetlenie uliczne wydzielone izolowane obce: 0,198 km
- przyłącza napowietrzne gołe: 4 sztuki – 0,068 km
- przyłącza napowietrzne izolowane: 248 sztuk – 5,454 km
- przyłącza kablowe: 37 sztuk – 0,994 km
- przyłącza inne: 11 sztuk – 0,193 km

Zakład Energetyczny przewiduje rozbudowę sieci energetycznej na terenie Gminy Horyniec-Zdrój poprzez doprowadzenie sieci elektrycznej drogą ziemną od strony gminy Narol oraz od strony gminy Lubycza Królewska. Co ograniczy przerwy w dostawie energii w przypadku nieprzewidzianych zjawisk atmosferycznych.

5.5 Gospodarka wodno – kanalizacyjna

Zagadnienie odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie gminy jest nierozwiązane kompleksowo z wyjątkiem Horyńca - Zdroju. Konkretnie działania związane z kompleksowym uregulowaniem gospodarki ściekowej podjęto jedynie na terenie Horyńca Zdroju, z uwagi na jego funkcję uzdrowiskową oraz Osiedlu po PGR w Dziewięcierzu. W roku 1989 pomiędzy

Horyńcem - Zdrojem, a Wólką Horyniecką zrealizowano oczyszczalnię ścieków, składającą się z 4-ch biobloków WSm 400 o łącznej wydajności 1600 m³ ścieków na dobę - a w latach następnych system kolektorów ogólnospławnych, doprowadzających ścieki na oczyszczalnię. Aktualny stopień skanalizowania całej miejscowości z przysiółkami może być oceniany w granicach 80%. W związku z tym oczyszczalnia nie pracuje na poziomie założonych parametrów technicznych oczyszczania ścieków i jest wykorzystana w granicach 50%.

W latach 2012 – 2014 na terenie gminy wybudowano dwie większe oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Nowe Brusno i Werchrata, które w kompleksowy sposób regulują gospodarkę ściekową na terenie dwóch największych sołectw (wyłączając Horyniec-Zdrój) w gminie Horyniec-Zdrój oraz w sołectwie Polanka Horyniecka. W roku 2014 wybudowana została również mniejsza oczyszczalnia ścieków w miejscowości Niwki Horynieckie, która w kompleksowy sposób obsługuje wszystkich mieszkańców tego sołectwa.

W nowej perspektywie finansowania środków unijnych na lata 2016-2020 gmina zamierza aplikować o środki na budowę nowej oczyszczalni w miejscowości Horyniec-Zdrój, która zastąpi starą, przewymiarowaną oczyszczalnię i dostosowana będzie do obecnych potrzeb mieszkańców i przedsiębiorców działających na terytorium sołectwa Horyniec-Zdrój (środki pochodzić będą z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego). W planach jest również aplikowanie o środki na budowę kanalizacji i wodociągów na terenach nie objętych aglomeracjami tj w sołectwach Puchacze, Podemszczyzna, Krzywe, Prusie oraz przysiółku Świdnica. Środki na ten cel planuje się pozyskać z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Realizacja tych planów przyczyni się do podniesienia standardu życia mieszkańców oraz zapobiegnie przedostawaniu się do środowiska niepożądanych zanieczyszczeń. Wykonanie tych zamierzeń pozwoli osiągnąć ponad 95% stopień skanalizowania całej gminy Horyniec-Zdrój.

Tabela 19. Struktura sieci wodociągowej w Gminie Horyniec - Zdrój.

Wodociągi		
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	39,6
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	928
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	93,4
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m3	18,9
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m3	18,9
Kanalizacja		

długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	51,2
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	486
ścieki odprowadzone	dam3	127,0
Zużycie wody, energii elektrycznej oraz gazu w gospodarstwach domowych		
ogółem		
woda z wodociągów		
na 1 mieszkańca	m3	18,9
na wsi		
woda z wodociągów		
na 1 mieszkańca	m3	18,9
Woda dostarczona do wodociągu na terenie gminy w czasie doby w badanym roku		
woda dostarczana do wodociągu	dam3	0,3
woda sprzedana z wodociągu ogółem	dam3	0,3
woda sprzedana z wodociągu gospodarstwom domowym	dam3	0,3
Przedsiębiorstwa świadczące usługi w gminie w badanym roku		
przedsiębiorstwa świadczące usługę (dostarczające wodę)	ob.	3
Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej		
ogółem	-	1,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 20. Struktura systemu oczyszczania ścieków w Gminie Horyniec - Zdrój.

	Jednostka miary	2011	2012	2013
Biologiczne oczyszczalnie	szt.	5	5	5
Biologiczne oczyszczalnie	m3/dobę	1646	1646	1646
Ogółem RLM	osoba	5490	5490	5490
odprowadzone ogółem ścieki w ciągu roku	dam3	127,0	132,0	127,0
odprowadzane w czasie doby do kanalizacji	dam3	0	0,4	0,3

oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dam3	138	152	140
oczyszczane razem	dam3	127	132	127
oczyszczane biologicznie	dam3	127	132	127
oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	%	100,0	100,0	100,0
Ogółem ludność korzystająca z oczyszczalni	osoba	2941	2941	2941
BZT5 ładunki zanieczyszczeń	kg/rok	669	1931	568
ChZT ładunki zanieczyszczeń	kg/rok	5607	9307	4218
zawiesina ogólna ładunki zanieczyszczeń	kg/rok	897	1262	754
azot ogólny ładunki zanieczyszczeń	kg/rok	0	0	0
fosfor ogólny ładunki zanieczyszczeń	kg/rok	0	0	0
Ogółem ładunki zanieczyszczeń	t	6	5	5

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 21. Struktura systemu oczyszczania ścieków Gminie Horyniec – Zdrój.

Zużycie i oczyszczalnie ścieków wody	rok	2011	2012	2013
Zużycie wody				
ogółem	dam3	175,1	177,4	169,3
ogółem w hm3	hm3	0,2	0,2	0,2
przemysł	dam3	52	53	54
rolnictwo i leśnictwo	dam3	0	0	0
eksploatacja sieci wodociągowej	dam3	123,1	124,4	115,3
eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe	dam3	94,9	101,2	93,4
udział przemysłu w zużyciu wody ogółem	%	29,7	29,9	31,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

5.6 Gospodarka odpadami

Na terenie gminy Horyniec-Zdrój odpady komunalne powstają w:

1. gospodarstwach domowych,
2. obiektach infrastruktury takich jak: handel, usługi, szkolnictwo, obiekty turystyczne i sanatoryjne, obiekty działalności gospodarczej i wytwórczej. Na teren gminy Horyniec-Zdrój nie są przywożone odpady z innych gmin.

Największy udział na terenie gminy Horyniec-Zdrój mają odpady mineralne, w tym frakcja popiołowa – 29,6 % oraz odpady kuchenne ulegające biodegradacji – 16,2 %, w dalszej kolejności: papier i tektura – 14,6 % oraz tworzywa sztuczne – 13,1 %. Podany skład morfologiczny jest szacunkowy, gdyż brak jest badań składu frakcyjnego odpadów wytwarzanych w gminie. Zgodnie z wymogami ustawy o odpadach zwraca się uwagę na odpady ulegające biodegradacji oraz odpady niebezpieczne w strumieniu odpadów komunalnych.

W gminie Horyniec-Zdrój, jak i w całym powiecie lubaczowskim podstawową metodą unieszkodliwiania odpadów komunalnych w latach 2005 – 2007 było ich składowanie na składowisku odpadów komunalnych poza granicami gminy, na składowisku w Młynach, powiat jarosławski. W tym okresie na składowisku odpadów komunalnych umieszczono:

Rok 2005 – 405,65 Mg (100 % odpadów zebranych)

Rok 2006 – 290,47 Mg (96,51 % odpadów zebranych)

Rok 2007 – 314,37 Mg (92,14 % odpadów zebranych)

Dla odpadów stosowany jest proces unieszkodliwiania polegający na składowaniu na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne – metoda D5. Inne procesy unieszkodliwiania odpadów komunalnych nie były stosowane. Na terenie gminy Horyniec-Zdrój brak jest przedsiębiorstw świadczących usługę unieszkodliwiania masy wytwarzanych odpadów komunalnych. Usługa ta jest świadczona przez: Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie, Skołoszów 341.

Na terenie gminy zbiórką odpadów komunalnych objętych było w roku 2007 – 82 % ludności.

Zbiórka surowców wtórnych (selektywna) prowadzona jest z wykorzystaniem worków foliowych oraz pojemników. Do tego celu wykorzystywane są pojemniki o wszystkich dostępnych pojemnościach od 110l do kilku m³, jak również worki foliowe w różnych kolorach dla poszczególnych frakcji. Pojemniki ustawiane są w zestawach na różne surowce, w stałych, łatwo dostępnych dla mieszkańców punktach, najczęściej usytuowanych centralnie na terenie sołectw gminy. Segregacją objęte są odpady: papier i tektura (makulatura), szkło kolorowe i bezbarwne, tworzywa sztuczne oraz baterie i akumulatory.

Z terenu gminy Horyniec-Zdrój stłuczka szklana jest odbierana przez Recykling Centrum Sp. z o.o. Recykling Szkła Opakowaniowego w Jarosławiu.

Na terenie gminy Horyniec-Zdrój brak jest instalacji do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Eksploatowane wcześniej składowisko odpadów komunalnych w Horyńcu-Zdroju zostało zamknięte w 2005 r. Z terenu gminy Horyniec-Zdrój odpady są wywożone poza teren gminy i powiatu lubaczowskiego, na składowisko odpadów komunalnych w Młynach, powiat jarosławski. Zamknięte składowisko odpadów komunalnych w Horyńcu-Zdroju nie wykazuje negatywnego oddziaływania na środowisko. Na składowisku prowadzone są prace rekultywacyjne. W gminie Horyniec-Zdrój działalność polegającą na zbiorce i transporcie odpadów komunalnych do miejsc ich unieszkodliwiania prowadzą obecnie:

1. Ecler Wywóz Nieczystości Stałych i Płynnych Dariusz Gałań, ul Moniuszki 120, 22-600 Tomaszów Lubelski
2. Usługi Komunalne Sp. z o.o. w Horyńcu-Zdroju, ul. Zdrojowa 28.

6. Sfera gospodarcza

6.1. Przedsiębiorczość

Na terenie gminy nie działają podmioty gospodarcze znaczące w skali kraju lub województwa. Zaliczyć je można do małych i bardzo małych. Zdecydowany prym w gminie wiodą podmioty prywatne, które stanowią ponad 90% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

Podmioty gospodarcze gminy Horyniec – Zdrój stanowią ok. 7% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu lubaczowskiego. Wielkość ta jest zbieżna z liczbą podmiotów gospodarczych rejestrowanych w innych gminach powiatu (z wyjątkiem ośrodka miejskiego Lubaczów skupiającego ponad 40% ogółu podmiotów powiatu.). Pod względem branżowym wśród przedsiębiorstw wiodącą rolę odgrywają handel i usługi, grupujące blisko 50% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy oraz lecznictwo uzdrowiskowe z uwagi na wielkość zatrudnienia.

Tabela 22. Przedsiębiorczość w Gminie Horyniec – Zdrój w roku 2013.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON	
Podmioty wg sektorów własnościowych	
podmioty gospodarki narodowej ogółem	244
sektor publiczny - ogółem	14
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	8
sektor publiczny - spółki handlowe	2
sektor prywatny - ogółem	230
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	187
sektor prywatny - spółki handlowe	8
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2
sektor prywatny - spółdzielnie	4

sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne

14

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 23. Podmioty zarejestrowane w Gminie Horyniec – Zdrój w roku 2013.

Podmioty nowo zarejestrowane wg sektorów własnościowych	
podmioty gospodarki narodowej ogółem	18
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego ogółem	1
sektor prywatny - ogółem	18
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	16
sektor prywatny - spółki handlowe	1
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 24. Podmioty wyrejestrowane w Gminie Horyniec – Zdrój w roku 2013.

Podmioty wyrejestrowane wg sektorów własnościowych	
podmioty gospodarki narodowej ogółem	22
sektor publiczny - ogółem	2
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	2
sektor prywatny - ogółem	20
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	19

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 25. Podmioty wg Rodzaju działalności PKD 2007 w Gminie Horyniec – Zdrój.

Podmioty wg Rodzaju działalności	2011	2012	2013
ogółem	239	249	244
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	11	13	13
przemysł i budownictwo	49	53	53
pozostała działalność	179	183	178

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

6.2. Bezrobocie

Sytuację na lokalnym rynku pracy w Gminie Horyniec-Zdrój charakteryzują 2 bloki zagadnień:

- Struktura zatrudnienia,
- Struktura bezrobocia.

Pod względem ogólnym sytuację na gminnym rynku pracy w roku 2013 obrazuje zestawienie poniżej:

Tabela 26. Bezrobocie w gminie Horyniec - Zdrój.

	Jednostka miary	2013
BEZROBOCIE REJESTROWANE		
Bezrobotni zarejestrowani wg płci		
ogółem	osoba	379
mężczyźni	osoba	213
kobiety	osoba	166
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci		
ogółem	%	12,1
mężczyźni	%	12,5
kobiety	%	11,6
PRACUJĄCY WEDŁUG INNEGO PODZIAŁU NIŻ PKD		
Pracujący wg płci		
ogółem	osoba	618
mężczyźni	osoba	241
kobiety	osoba	377
Pracujący na 1000 ludności		
ogółem	osoba	125

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 27. Bezrobocie w Powiecie Lubaczowskim.

Bezrobotni zarejestrowani wg płci i typu		
ogółem		2013
ogółem	osoba	4409
osoby poprzednio pracujące ogółem	osoba	3389
osoby poprzednio pracujące zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu	osoba	141
osoby dotychczas niepracujące ogółem	osoba	1020
zamieszkali na wsi	osoba	2919
zamieszkali w mieście	osoba	1490
z prawem do zasiłku	osoba	437
bezrobotni nowo zarejestrowani ogółem	osoba	546
bezrobotni wyrejestrowani ogółem	osoba	345
bezrobotni wyrejestrowani z tytułu podjęcia pracy	osoba	168
absolwenci ogółem	osoba	323
absolwenci szkół wyższych, którzy nie ukończyli 27 lat	osoba	108
PRACUJĄCY WEDŁUG INNEGO PODZIAŁU NIŻ PKD		
Pracujący wg płci		
ogółem	osoba	6574
mężczyźni	osoba	2843
kobiety	osoba	3731
Pracujący na 1000 ludności		
ogółem	osoba	115

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

Tabela 28. Struktura bezrobocie w Gminie Horyniec – Zdrój.

Niepełnosprawni zarejestrowani w urzędzie pracy wg płci
--

ogółem		2013
ogółem	osoba	124
z prawem do zasiłku	osoba	21
mężczyźni		
ogółem	osoba	70
z prawem do zasiłku	osoba	13
kobiety		
ogółem	osoba	54
z prawem do zasiłku	osoba	8
Bezrobotni zarejestrowani wg płci		
ogółem	osoba	4409
mężczyźni	osoba	2345
kobiety	osoba	2064

Źródło: Główny Urząd Statystyczny 2014

6.3. Budżet Gminy Horyniec-Zdrój

Część druga – Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

1. Znaczenie zewnętrznych dokumentów strategicznych w kontekście rozwoju gminy Horyniec-Zdrój

Polityka rozwoju gminy określona strategią rozwoju gminy Horyniec-Zdrój musi zachować spójność z zewnętrznymi dokumentami strategicznymi bowiem proces budowy lokalnych dokumentów planistycznych powinien uwzględniać zmiany w aktach prawnych regulujących zasady prowadzenia polityki rozwoju na wyższych szczeblach, poczynając od dokumentów na szczeblu Unii Europejskiej a kończąc na wojewódzkiej i powiatowej rozwoju.

Tak zdefiniowana spójność w wymiarze wertykalnym pozwala wzmacniać efekty rozwojowe poprzez jednoznaczne określanie kluczowych kierunków interwencji. Jednocześnie prowadzi do koncentracji środków publicznych na jasno zdefiniowanych celach rozwojowych. Jako podstawowe wyzwania polityki regionalnej w Polsce określono:

- lepsze wykorzystanie potencjałów najważniejszych obszarów miejskich do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz stymulowania rozwoju pozostałych obszarów,
- zapewnienie spójności wewnętrznej kraju – niedopuszczenie do nadmiernych zróżnicowań przestrzennych,
- zwiększenie potencjału do tworzenia, dyfuzji i absorpcji innowacji, przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym oraz pełniejsze wykorzystanie zasobów pracy,
- poprawa jakości zasobów pracy,
- odpowiedź na zmiany klimatyczne i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych,
- wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju regionalnego, wspieranie rozwoju kapitału społecznego,
- zapewnienie odpowiedniej infrastruktury transportowej i teleinformatycznej

do wspierania konkurencyjności i zapewniającej jednocześnie spójność terytorialną kraju,

- podwyższenie zdolności instytucjonalnej do zarządzania rozwojem na poziomie krajowym i regionalnym.

Powyższe wyzwania stanowią oś przewodnią dla wszystkich polityk regionalnych – krajowych, sektorowych, regionalnych i subregionalnych. Najważniejsze dokumenty i ich wzajemne powiązanie w planowaniu strategicznym dla Horyńca-Zdroju przedstawia rysunek poniżej.

Tabela 29. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”.

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”		
Długookresowa strategia rozwoju kraju „Polska 2030 – trzecia fala nowoczesności”		
Średniookresowa strategia rozwoju kraju 2020		
Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie	Strategie zintegrowane:	Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030
	Rozwój transportu	
	Bezpieczeństwo narodowe RP	
	Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	
	Rozwój kapitału społecznego	
Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020	Innowacyjność i efektywność gospodarki	
	Zrównoważony rozwój wsi i rolnictwa	
	Rozwój zasobów ludzkich	
	Sprawne państwo	

Poniżej przedstawiono zapisy kluczowych dokumentów strategicznych mających wpływ na tworzenie strategii lokalnej dla Horyńca-Zdroju.

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”

Efektem realizacji Strategii „Europa 2020” ma być gospodarka bazująca na wiedzy, niskoemisyjna, promująca przyjazne środowisku technologie, oszczędnie gospodarująca

zasobami, kreująca nowe „zielone” miejsca pracy, a zarazem zachowująca dbałość o spójność społeczną.

Jako cele krajowe Strategii „Europa 2020” Polska przedstawiła:

- Zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata do co najmniej 71% (dla UE wskaźnik ustalono na poziomie 75%);
- Osiągnięcie poziomu nakładów na działalność B+R równego 1,7% PKB (dla UE – 3%);
- Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej do poziomu ok. 96 Mtoe, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz redukcja emisji CO₂ (dla UE są to cele „20/20/20”);
- Zmniejszenie do 4,5% odsetka młodzieży niekontynuującej nauki oraz zwiększenie do 45% odsetka osób w wieku 30-34 lat posiadających wyższe wykształcenie (dla UE odpowiednio 10% i 40%);
- Zmniejszenie o 1,5 mln liczby osób żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa (dla UE założono 20 mln osób)

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020

Celem strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Wyznaczone obszary strategiczne dotyczą: konkurencyjnej gospodarki, spójności społecznej i terytorialnej oraz sprawnego i efektywnego państwa.

Priorytetowym zadaniem warunkującym rozwój kraju jest zwiększanie konkurencyjności gospodarki. Wspierana będzie zatem specjalizacja regionów oparta na ich zasobach i możliwościach rozwojowych. Ponadto pilną potrzebą jest wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych opartych na wiedzy, kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i cyfryzacji.

Osiągnięcie poprawy spójności społecznej i terytorialnej możliwe będzie poprzez tworzenie warunków do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych w kontekście geograficznym – na różne obszary o słabszych potencjałach, wzmacniając równocześnie ich możliwości absorpcyjne w zakresie włączania w procesy rozwojowe tych, które pozostawały dotychczas tylko biernymi odbiorcami zachodzących zmian. Większa spójność społeczna i przestrzenna umożliwi oddziaływanie czynników pro wzrostowych na różne obszary życia społeczno-gospodarczego. W układzie terytorialnym przejawiać się to będzie z jednej strony

w stymulowaniu rozwoju konkurencyjności i innowacyjności w ośrodkach o znaczeniu krajowym, jakimi są ośrodki wojewódzkie, a z drugiej strony we wzmacnianiu potencjału rozwojowego obszarów (regionalnych biegunów wzrostu) o słabszych wskaźnikach makroekonomicznych. Jako największy obszar problemowy wymagający specjalnego traktowania ŚSRK wskazuje obszar Polski Wschodniej, w tym województwo podkarpackie.

Podkarpacie zostało również wskazane jako jedno z województw o najniższym wskaźniku dostępności terytorialnej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie

Z punktu widzenia lokalnej polityki rozwoju kluczowe miejsce zajmuje dokument Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie.

Celem strategicznym KSRR jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju: wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Rozwinięcie stanowią trzy cele szczegółowe: wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych oraz tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. Zgodnie z przedstawionym w KSRR, nowym paradygmatem rozwoju regionalnego, w proces planowania strategicznego należy włączyć następujące wytyczne:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów (uniezależnianie się od transferów zewnętrznych),
- tworzenie polityk wieloletnich i zdecentralizowanych w przeciwieństwie do dotychczasowych dotacji jednorazowo przeznaczanych na działania krótkoterminowe,
- finansowanie inwestycji wyselekcjonowanych (jako tych działań, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i powodują jego dyfuzję),
- wieloszczeblowe zarządzanie polityką regionalną – zaangażowanie wielu partnerów przez władze regionalne,
- zróżnicowane podejście do różnych typów regionów – wykorzystywanie specjalizacji regionalnych i subregionalnych oraz reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe.

Wytyczne te zostały sformułowane przede wszystkim w celu wzmocnienia procesu programowania polityki rozwoju na szczeblu wojewódzkim. Jednak myśl zawarta w powyższych uwagach może stanowić ważną wskazówkę podczas programowania polityki rozwoju na szczeblu powiatowym i gminnym. Ponadto zgodnie z rekomendacjami KSRR, w procesie zarządzania strategiami rozwoju postuluje się tworzenie i utrwalanie szerokich partnerstw między instytucjami publicznymi i społeczeństwem obywatelskim tak, by zapewnić skuteczny i wielopoziomowy system zarządzania polityką rozwoju.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

Celem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonym w KPZK jest: efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i

terytorialnym w długim okresie. Cel ten ma być realizowany m.in. poprzez podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

KPZK zakłada również poprawę spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. Ze względu na bariery rozwojowe (w tym położenie wzdłuż zewnętrznej granicy UE) działania wspomagające spójność kraju powinny koncentrować się na obszarze Polski Wschodniej, w tym województwa podkarpackiego. Ważnym obszarem działań jest również regionalna integracja funkcjonalna, służąca rozprzestrzenianiu się procesów rozwojowych poza obszar głównych miast, oraz wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych, w tym o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług (w województwie podkarpackim wskazano m.in. powiat lubaczowski); na obszarach zdegradowanych i w miastach – w celu przywrócenia ich funkcji administracyjnych, społecznych i gospodarczych; na obszarach przygranicznych – w celu przezwycięzania ich peryferyjności (sytuacja obszarów przygranicznych zlokalizowanych na zewnętrznej granicy UE, w tym na obszarze województwa podkarpackiego, jest trudniejsza i wymaga odmiennego podejścia).

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020

Strategia wskazuje na konieczność zmiany struktury gospodarczej regionu, której przejawem jest ograniczenie udziału pracujących w rolnictwie do udziału tego rodzaju działalności w wytwarzaniu wartości dodanej brutto, dzięki czemu nastąpi wzrost wydajności pracy w rolnictwie. Konieczne jest zatem stworzenie możliwości przejścia znacznej liczby osób z zajęć rolniczych do zajęć nierolniczych (co nie musi pociągać za sobą konieczność zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania). Dla wschodnich części województwa, w tym dla gminy Horyniec-Zdrój mówi o konieczności zidentyfikowania i rozwoju inteligentnych specjalizacji, oraz poprawy dostępności tej części regionu z jego stolicą. W kontekście MŚP zwraca uwagę na konieczność wprowadzania przez m.in. samorządy lokalne ułatwień związanych z powstawaniem i funkcjonowaniem takich firm, stworzenia regionalnego systemu wspierania innowacyjności, a także likwidacji szarej strefy w dziedzinie przedsiębiorczości często związana z bliskością granicy z Ukrainą, a także kładzie nacisk na zaktywizowanie oraz nowe formy oddziaływania instytucji otoczenia biznesu. W strategii za ważne uważa się zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych, powiększenie ich powierzchni, komasacji gruntów i specjalizacji, poszukiwanie nowych produktów oraz nowych rynków zbytu (rolnictwo ekologiczne, nowe uprawy przemysłowe, np. dla przemysłu zielarskiego, energetyczne itp.), rozwój lokalnego przetwórstwa produktów rolnych.

Strategia formułuje 4 cele strategiczne:

Cel 1: Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej. W ramach tego celu strategicznego szczególnie istotne z punktu widzenia Horyńca-Zdroju są:

Priorytet 1.3. Turystyka, którego celem jest budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu;

Priorytet 1.4. Rolnictwo, który ma na celu poprawę konkurencyjności sektora rolno-spożywczego.

Cel 2: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców. W ramach tego celu strategicznego szczególnie istotne z punktu widzenia Horyńca-Zdroju są:

Priorytet 2.1. Edukacja, mający na celu dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości;

Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe dążący do rozwiniętego i efektywnie wykorzystanego potencjału kulturowego regionu;

Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie służący wzmocnieniu podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne;

Priorytet 2.4. Włączenie społeczne, którego celem jest wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie. Jeszcze jeden priorytet w ramach tego celu strategicznego ma szczególne znaczenie w kontekście oferty budowanej przez gminę:

Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne z celem w postaci zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.

Cel 3: Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu. W ramach tego celu strategicznego szczególnie istotne z punktu widzenia Horyńca-Zdroju są:

Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna, mający na celu poprawę zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu;

Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych uwzględniający rozbudowę wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa; Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich definiujący obszary wiejskie jako charakteryzujące się wysoką jakością przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.

Cel 4: Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa. W ramach tego celu strategicznego szczególnie istotne z punktu widzenia Horyńca-Zdroju są:

Priorytet 4.2. Ochrona środowiska, obejmujący jako cel osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa;

Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii, którego celem jest zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.

Strategia rozwoju powiatu lubaczowskiego

Strategia zakłada, że podstawą dla powiatu jest rozwój gospodarczy połączony z dalszą rozbudową infrastruktury technicznej. Kluczową rolę mają tu małe i średnie przedsiębiorstwa, które staną się silnym ekonomicznym sektorem gospodarki. Także rozwój zasobów ludzkich stanowi obszar strategiczny i podstawę trwałego rozwoju powiatu oraz warunkuje racjonalne wykorzystanie jego wewnętrznych potencjałów rozwojowych.

Ponieważ powiat posiada charakter rolniczy, dlatego duże znaczenie mają również działania podejmowane w tym obszarze. Długofalowa tendencja rozwojowa terenów wiejskich zgodnie ze strategią powinna polegać na stopniowym wzroście wielkości przeciętnego gospodarstwa rolnego oraz na umiarkowanym odpływie ludności wiejskiej do zajęć pozarolniczych i miast.

Walory krajobrazowe Roztocza oraz przygraniczne położenie powiatu powodują, że istotnym polem wizji rozwoju jest sektor turystyczny, a także współpraca transgraniczna. Ważnym źródłem ożywienia gospodarczego będzie szeroka aktywizacja walorów turystyczno-uzdrowiskowych w okolicach Horyńca, oraz cennych obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego.

Strategia formułuje następujące obszary strategiczne:

Obszar 1. Zrównoważony rozwój gospodarczy. Obejmuje on cele:

1. Utrzymywanie dotychczasowych miejsc pracy i poziomu produkcji
2. Tworzenie i poszukiwanie nowych miejsc pracy
3. Pozyskiwanie strategicznych inwestorów zewnętrznych
4. Aktywizacja gospodarcza powiatu
5. Promocja powiatu i jego obszarów inwestycyjnych
6. Tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości
7. Poprawa efektywności podmiotów gospodarczych zwłaszcza w sferze przemysłu i handlu
8. Rozwój przedsiębiorczości w ramach współpracy transgranicznej
9. Optymalne wykorzystanie położenia i walorów środowiska w rozwoju gospodarczym.

Obszar 2. Przebudowa struktur sektora rolnego. Obejmuje on cele:

1. Zmiana struktury agrarnej gospodarstw
2. Wzrost jakości produkcji żywności
3. Wdrożenie efektywnych technologii w rolnictwie oraz przetwórstwie rolno-spożywczym

4. Wzmocnienie roli rolników na rynku produktów rolnych poprzez tworzenie grup producenckich i rozwój spółdzielczości.
5. Wdrażanie postępu biologicznego
6. Specjalizacja produkcji rolnej
7. Poprawa struktury ekonomiczno-społecznej obszarów wiejskich.

Obszar 3. Rozwój infrastruktury technicznej. Obejmuje on cele:

1. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej powiatu jako elementu wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej
1. Modernizacja istniejącego układu komunikacyjnego
2. Starania o zachowanie istniejącej linii kolejowej
3. Rozbudowa infrastruktury chroniącej naturalne środowisko (kanalizacyjnej, gazowej, wodociągowej, oczyszczalni ścieków i składowisk odpadów)
4. Stwarzanie dobrych i godnych warunków życia mieszkańców

Obszar 4. Oświata. Obejmuje on cele:

1. Dostosowanie kierunków i systemów kształcenia młodzieży do potrzeb rynku pracy
2. Utrzymywanie wysokiego poziomu kształcenia
3. Wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży
4. Rozwój edukacji w zakresie kształcenia ponadgimnazjalnego i wyższego
5. Wspieranie różnych form oświaty
6. Promocja młodzieży szczególnie uzdolnionej

Obszar 5. Rozwój społeczny. Obejmuje on cele:

1. Zahamowanie procesów migracyjnych z terenu powiatu
2. Zmniejszenie poziomu bezrobocia
3. Wzrost poziomu usług medycznych
4. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego
5. Ograniczenie zjawiska patologicznych i kryminogennych
6. Pomoc społeczna rodzinom najuboższym
7. Wzrost mobilności społecznej, innowacyjności i umiejętności współpracy mieszkańców
8. Nawiązywanie współpracy z regionami krajów europejskich.

Obszar 6. Rozwój kultury, sportu i turystyki. Obejmuje on cele:

1. Wspieranie inwestycji służących ochronie środowiska i unikatowych wartości przyrody
2. Rozwój turystyki oraz standardu świadczonych usług
3. Zachowanie dziedzictwa kultury i patriotyzmu lokalnego
4. Zwiększenie dochodów z turystyki
5. Rozwój atrakcyjnych terenów rekreacyjnych
6. Wspieranie imprez kulturalnych i sportowych
7. wykorzystywanie walorów turystycznych, przyrodniczych i leczniczych Horyńca-Zdroju.

STRATEGIA ROZWOJU SZLAKU JANA III SOBIESKIEGO W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM, PODKARPACKIM, ŚWIĘTOKRZYSKIM W OPARCIU O PUNKTY WĘZŁOWE

Dokument ma określić strategiczne kierunki rozwoju Szlaku JIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim w oparciu o punkty węzłowe, wskazać sposób/sposoby na zwiększanie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej Szlaku JIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim oraz wskazać metody i narzędzia prowadzenia marketingu gospodarczego i terytorialnego (ze szczególnym uwzględnieniem promocji turystycznej i gospodarczej) Szlaku JIIS w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

2. Analiza SWOT

Technika analityczna SWOT jest analizą strategiczną polegającą na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie – w tym wypadku sytuacji gminy Horyniec Zdrój – na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- **S (Strengths)** – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu. Jest to czynnik wewnętrzny, odnoszący się do stanu obecnego i zależny od firmy.
- **W (Weaknesses)** – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu. Jest to czynnik wewnętrzny, odnoszący się do stanu obecnego i zależny od firmy.
- **O (Opportunities)** – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany. Jest to czynnik zewnętrzny, odnoszący się do stanu przyszłego i niezależny od firmy.
- **T (Threats)** – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej. Jest to czynnik zewnętrzny, odnoszący się do stanu przyszłego i niezależny od firmy.

Informacja, która nie może być poprawnie zakwalifikowana do żadnej z wymienionych grup, jest w dalszej analizie pomijana jako nieistotna strategicznie.

Tabela 30. Analiza SWOT.

Mocne strony	Słabe strony
Walory sprzyjające rozwojowi turystyki aktywnej i uzdrowiskowej Unikalne walory klimatyczne, ze szczególnym uwzględnieniem Horyńca-Zdroju	Wysokie bezrobocie na terenie Gminy i w regionie Peryferyjne położenie Gminy (względem centralnej części kraju i dużych ośrodków miejskich)

Bogate dziedzictwo i tradycje lecznictwa zdrojowego Walory krajobrazowo-przyrodnicze z licznymi osobliwościami przyrody Bogate zasoby surowców naturalnych w szczególności pokłady borowiny i zasoby wód leczniczych Rozwinięta sieć szlaków i tras turystycznych Dobre warunki dla rozwoju agroturystyki i ekoturnictwa; Lokalne i okoliczne atrakcje turystyczne Mała intensywność zabudowy przemysłowej i mieszkalnej (w kontekście rozwoju turystyki) Stosunkowo niskie ceny nieruchomości Dostępność terenów inwestycyjnych Infrastruktura kolejowa łącząca gminę z Ukrainą Przygraniczne położenie Tradycje wielokulturowości (w kontekście rozwoju produktu turystycznego) Duży udział gruntów rolnych w całości powierzchni gminy Infrastruktura w zakresie ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków) Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa Brak uciążliwego przemysłu, zanieczyszczającego środowisko naturalne Zadawalający stan infrastruktury sportowej Duża ilość terenów zielonych, w tym znaczne zasoby leśne Obszary objęte ochroną przyrody (Natura 2000) Duże zasoby wody pitnej Współpraca transgraniczna i dobre relacje z ukraińskimi partnerami	Stosunkowo niskie dochody Gminy Postępująca migracja mieszkańców Gminy (ujemny bilans) Odptyw najbardziej wykształconych mieszkańców poza teren gminy Brak szkoły średniej na terenie gminy Niedostatki w zakresie jakości infrastruktury drogowej (potrzeba naprawy i modernizacji) Niewielka liczba nowych obiektów budownictwa mieszkaniowego Niewystarczająco rozwinięta baza noclegowo - gastronomiczna Niska jakość użytków rolnych (klasa bonitacji) Brak oferty urozmaicającej pobyt uzdrowski Stosunkowo niskie zainteresowanie i aktywność inwestycyjna sektora MSP Dysproporcje w stosunku do obszarów miejskich w zakresie wykształcenia i kwalifikacji specjalistycznych oraz znajomości języków obcych Zubożenie społeczności lokalnej Występowanie zjawiska wykluczenia społecznego Uwarunkowania mentalne części społeczeństwa, bierność, brak wiary w siebie i poczucie bezradności Niewykorzystany potencjał lokalnych liderów i kreatywnych osobowości Niska aktywność społeczności lokalnej Braki w zakresie skoordynowanych działań promocyjnych Gminy
--	--

Kreatywność i przedsiębiorczość części społeczności lokalnej Doświadczenie w zakresie pozyskiwania unijnych środków Proinwestycyjna polityka władz lokalnych	
Szanse	Zagrożenia
Możliwość korzystania z zewnętrznych środków finansowych na rzecz projektów rozwojowych Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem funduszy Unii Europejskiej Poprawa w zakresie sieci połączeń komunikacyjnych w regionie – rozwój sieci drogowej, bliskość autostrady A4 i przejść granicznych z Ukrainą Moda na turystykę aktywną i na wellness Wzrost świadomości społecznej związanej z koniecznością dbałości o zdrowie Rozwój transgranicznych produktów turystycznych takich jak np. Szlak Sobieskiego, które uwzględniają gminę Horyniec-Zdrój Rozwój turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki aktywnej i uzdrowiskowej Wzrost zainteresowania agroturystyką, turystyką weekendową i produktami lokalnymi Tranzyt turystyczny – stworzenie wspólnej polsko – ukraińskiej oferty turystycznej Otwarcie rynku ukraińskiego Wzrost ruchu przygranicznego Wzrost zainteresowania zdrowym stylem życia Przewidywany rozwój i wzrost znaczenia sektora MSP	Utrzymujące się wysokie bezrobocie w regionie Dalszy odpływ młodzieży z gminy Niekorzystne uregulowania prawne dla przedsiębiorstw uzdrowiskowych, utrudniające prowadzenie przez nie działalności gospodarczej Przewlekłość procedur lokalizacyjnych inwestycji oraz ograniczenia realizacji inwestycji ze względu na istniejące programy ochrony środowiska (np. Natura 2000) Niestabilność warunków ekonomiczno-prawnych dla działalności gospodarczej, brak polityki subregionalnej i wsparcia rozwoju na poziomie subregionu Brak programu zwalczania bezrobocia (ubożenie społeczeństwa, patologie społeczne). Zanik rzemiosła rodzinnego Skomplikowane przepisy prawne dot. realizacji projektów z uwzględnieniem ustawy o Partnerstwie publiczno- prawnym. Stosunkowo wysokie obciążenia podatkowe przedsiębiorstw oraz osób fizycznych Dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym na Podkarpaciu – wzrost

Wzrastające znaczenie oraz aktywność sektora NGO Nacisk na kwestie zrównoważonego rozwoju w polityce unijnej i krajowej, związane z tym preferencje oraz środki finansowe w kontekście wykorzystania potencjału gminy w tym zakresie. Rozwój przedsiębiorstw uzdrowiskowych i nakłady finansowe z tym związane Rozwój Innowacyjnego Klastra Zdrowie i Turystyka „Uzdrowiska Perły Polski Wschodniej” Budowa zbiornika wodnego w Horyńcu-Zdroju	pozycji konkurencyjnej zamożniejszych gmin oraz postępująca peryferyzacja gminy Zagrożenie ze strony potencjalnych kryzysów gospodarczych w skali regionu, kraju i świata Postępujący proces starzenia się społeczeństwa Migracja i odpływ wykwalifikowanej kadry z gminy i całego regionu Zbyt wysoki poziom biurokracji w instytucjach publicznych Zbytne obciążenia finansowe gminy, a przez to ograniczone możliwości inwestycyjne Stosunkowo uciążliwy dojazd do ośrodka wojewódzkiego oraz ośrodków subregionalnych Niestabilne, niejednoznaczne przepisy prawa Przepisy prawne utrudniające rozwój przedsiębiorczości Niekorzystne zmiany klimatyczne Wojna na Ukrainie lub krańcowo niestabilna sytuacja polityczna w tym kraju
---	--

3. Określenie celów strategicznych Gminy

3.1. Misja

Misja jest zasadą podstawowym kryterium rozwoju Gminy, ustalonym dzięki analizie stanu obecnego oraz istniejącego potencjału, w kontekście potrzeb społecznych, kulturowych, zdrowotnych i gospodarczych społeczności lokalnej tworzącej Gminę. Jest ona charakterystyczną cechą wyrażającą odrębność i szczególne wartości dla społeczności lokalnej w odniesieniu do priorytetów rozwoju lokalnego. Może stanowić pewne hasło identyfikujące mieszkańców z Gminą i jej celami, której idee reprezentuje.

Misja Gminy Horyniec-Zdrój:

Misją gminy Horyniec-Zdrój jest promowanie zdrowego stylu życia i twórcza wymiana wartości kulturowych oraz społecznych, stanowiących w kontekście zrównoważonej i dynamicznej działalności gospodarczej dźwignię rozwoju Gminy i podstawę dobrobytu mieszkańców.

Promowanie zdrowego stylu życia w kontekście misji oznacza działania związane zarówno z szeroko rozumianą turystyką uzdrowiskową jak i z formami turystyki aktywnej, zdrowym odżywianiem, opartym o lokalne, ekologiczne produkty, a także z imprezami sportowymi wykorzystującymi potencjał naturalny Gminy.

Twórcza wymiana wartości kulturowych oraz społecznych wiąże się z nawiązaniem do wielonarodowych tradycji Gminy, jej bogatej historii oraz jej przygranicznego charakteru, stanowiących o bogactwie tych terenów. Jej podstawą są rozwijane w partnerstwie z sąsiadami zarówno po polskiej jak i po ukraińskiej stronie długoterminowe inicjatywy zachęcające osoby z zewnątrz do dialogu oraz budowania w oparciu o niego nowych wartości na terenie Gminy.

Zrównoważona i dynamiczna działalność gospodarcza jest warunkiem niezbędnym do zrealizowania zamierzonej misji. Jest ona spoiwem wszystkich działań podejmowanych dla rozwoju Gminy. Zrównoważony rozwój oznacza konieczność uwzględnienia nie tylko korzyści natury gospodarczej, ale też społecznej i środowiskowej we wszystkich podejmowanych działaniach. Będzie to ułatwione dzięki budowie i rozwojowi niezbędnej infrastruktury. Działalność gospodarcza w kontekście Misji to aktywność zarówno w obszarze działalności uzdrowiskowej, gospodarki rolnej jak i produkcji przemysłowej czy w sektorze usług, handlu lub budownictwie, dzięki której bogacą się mieszkańcy oraz rozwija się Gmina.

3.2. Wizja

Wizja określa pożądaną stan docelowy, do którego dąży Gmina w perspektywie długookresowego dokumentu jakim jest Strategia rozwoju Gminy.

Wizja Gminy Horyniec-Zdrój:

Horyniec-Zdrój to gmina bogata dzięki aktywności mieszkańców z wszechstronnie rozwiniętą infrastrukturą społeczno-gospodarczą, miejsce poznawania i dialogu wielu kultur, spotkań ludzi aktywnie dbających o zdrowie i zapewniający profesjonalną opiekę sanatoryjną wszystkim potrzebującym.

Wizja wskazuje, że dzięki działaniom podjętym w ramach realizacji strategii zwiększy się aktywność mieszkańców przede wszystkim w obszarze gospodarczym – zarówno rolna, jak i przemysłowa, handlowa i usługowa. Wpłynie to na wzrost dobrobytu mieszkańców. Bazą, dzięki której rozwinie się gmina jest promowanie aktywnego stylu życia oraz pobudzenie zainteresowania poznawaniem i dialogiem kultur. Działania te oparte będą o rozwiniętą infrastrukturę uzdrowską, społeczno- gospodarczą umożliwiającą zarówno mieszkańcom jak i gościom skorzystanie z pełni potencjału oferowanego przez Gminę.

3.3. Zasady wyróżnienia obszarów strategicznych

Przedstawiony poniżej układ głównych obszarów kluczowych wynika z przyjętej wizji rozwoju Gminy Horyniec-Zdrój. Stanowi on spójne i komplementarne zestawienie najważniejszych z punktu widzenia stymulowania polityki rozwoju dziedzin aktywności społeczno-gospodarczej. W założonej perspektywie roku 2020 powinny one w najistotniejszy sposób determinować rozwój Gminy.

Jest on również wynikiem kilku determinant, charakterystycznych dla tzw. nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce. Obecnie, zasadniczy nurt przesłanek formalno-prawnych uzasadniających potrzebę weryfikacji dokumentów strategicznych jednostek samorządu terytorialnego, wynika ze zmian w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz wiąże się z aktualizacją dokumentów europejskich (Europa 2020), krajowych (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r., Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r., Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.) i regionalnych (Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020) oraz przyjęciem nowego paradygmatu polityki regionalnej, wprowadzonego przyjęciem 13 lipca 2011 roku Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR). Podobnie jak inne JST, Samorząd Gminy Horyniec-Zdrój zobligowany jest do przeglądu i weryfikacji strategii rozwoju w kontekście dostosowania jej założeń do wytycznych i rekomendacji płynących z dokumentów o charakterze nadrzędnym.

Ponadto w procesie budowy nowej Strategii bardzo ważną rolę odgrywają przeobrażenia, jakie zaszły w sferze realnej, tj. rzeczywiste procesy i zjawiska (natury gospodarczej, społecznej, zarządczej, itp.) wpływające na rozwój gminy. Obszary strategiczne, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki interwencji zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Horyniec-Zdrój wynikają z kilku istotnych uwarunkowań:

- analiz społeczno-gospodarczych wykonanych na potrzeby budowy Strategii – ich podsumowanie zawarte jest w rozdziale dotyczącym wniosków z diagnozy społeczno-gospodarczej;
- priorytetów zawartych w krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych (przede wszystkim Strategii Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego), zgodnie z którymi w nowej perspektywie finansowej

UE na lata 2014-2020 będą dysponowane środki finansowe dla JST (w tym nowe narzędzia jak kontrakt terytorialny);

- wyników sesji strategicznej prowadzonej z przedstawicielami środowisk lokalnych Gminy Horyniec-Zdrój

Plan operacyjny strategii zawiera kierunki interwencji będące zarówno wyzwaniem dla całego subregionu przemyskiego (zgodnie z wytycznymi nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce), jak i te, które wynikają z aspiracji i oczekiwań środowisk lokalnych.

Zasada konstruowania strategii polega na skoncentrowaniu się na działaniach kluczowych, szczególnie istotnych ze strategicznego punktu widzenia. Pominięte są inne obszary i działania, nie wynikające wprost ze zidentyfikowanych podstawowych celów służących realizacji założeń strategii. Nie znaczy to, że pominięte działania nie mogą czy nie powinny być realizowane, a jedynie, że nie będą one traktowane priorytetowo.

Przyjęto podstawowy cel strategiczny wynikający z wizji rozwoju Gminy. Dla jego realizacji wskazano narzędzia interwencji, które mają charakter horyzontalny, to znaczy odnoszące się do wielu obszarów strategicznych jako forma, poprzez którą mogą być zrealizowane cele poszczególnych obszarów.

3.4. Cel strategiczny i narzędzia interwencji

Celem podstawowym Gminy jest zapewnienie mieszkańcom satysfakcjonujących warunków życia umożliwiających im rozwój we wszystkich istotnych z punktu widzenia społeczności lokalnej aspektach na jej terenie. Cel ten realizowany będzie poprzez następujące narzędzia interwencji:

1. Rozbudowa infrastruktury uzdrowskowo – turystycznej
2. Rozbudowa infrastruktury społeczno-gospodarczej
3. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Gminy
4. Rozwinięcie oferty kulturalnej oraz związanej z aktywnym wypoczynkiem
5. Poszerzenie oferty turystyki aktywnej oraz uzdrowskowej
6. Aktywizacja gospodarcza mieszkańców
7. Wzbogacenie oferty edukacyjnej
8. Promocja oferty Gminy w kraju i za granicą

3.5. Obszary strategiczne rozwoju gminy

Na podstawie analizy SWOT oraz dokumentów strategicznych wyższego rzędu zostały wyznaczone następujące obszary strategiczne:

1. Budowa marki gminy uzdrowskowej
2. Turystyka uzdrowskowa, aktywna i kulturowa
3. Przyjazna i bezpieczna gmina
4. Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy

3.5.1. Budowa marki gminy uzdrowiskowej

Marka to pojęcie, które zwykle się przede wszystkim kojarzyć z wielkimi koncernami. Tymczasem marka rozumiana jako gwarancja zachowania pewnych specyficznych dla właściciela marki właściwości i cech, których odbiorcy mogą oczekiwać zawsze i wszędzie może być budowana również przez gminy. Bowiem w przeciwieństwie do tego, jak jest ona zazwyczaj kojarzona, nie jest on tylko synonimem nazwy produktu, logo lub znaku firmowego. W rzeczywistości jest to pojęcie o wiele szersze, obejmujące wszelkie skojarzenia i odczucia odbiorców. Jest tym wszystkim, co myśli odbiorca lub jakie w nim powstają skojarzenia w momencie, gdy zetknie się z daną marką. W kontekście gminy marka oznacza przekaz kierowany zarówno na zewnątrz – do inwestorów, turystów jak i innych podmiotów związanych w różny sposób z gminą jak i do wewnątrz – mieszkańców, przedsiębiorców z tereny gminy, rolników i instytucji.

Warto podkreślić, że gmina jest rozpoznawalna, wcale nie oznacza to, że ma silną markę. Interesariusze bowiem mogą nie przypisywać do niej żadnych dodatkowych pozytywnych atrybutów, które spowodowałyby korzystniejsze jej postrzeganie spośród innych gmin o podobnym charakterze.

Dlatego niezbędne jest wykreowanie marki, która pozwoli na jednoznaczne przypisanie pozytywnych, wyróżniających cech gminie. Pozwoli to z jednej strony na przyciągnięcie do gminy takich inwestorów, turystów i innych interesariuszy jakich konkretnie oczekuje, co pozwala uniknąć przypadkowości i umożliwi świadome kształtowanie polityki rozwojowej.

Z drugiej silna, pozytywnie kojarzona marka wzbudzi w mieszkańcach poczucie dumy z przynależności do tej wspólnoty, scementuje ją. Będzie to wynikać m.in. z lepszych warunków życia, których stworzenie jest elementem tworzenia marki. Tworzenie marki to bowiem cały proces jej kreowania, od zdefiniowania, aż po rozwój na rynku. Na proces zarządzanie marką składają się m.in. następujące działania:

- definiowanie i pozycjonowanie marki w oparciu o potrzeby i życzenia interesariuszy, misję i cele gminy;
- planowanie oraz realizacja kampanii promocyjnych;
- mierzenie i analizowanie rezultatów prowadzonych działań;
- rozwój wartości marki.

Wspomniane kampanie promocyjne różnią się od typowych treści reklamowych. Posiadają one inny komunikat, który ma za zadanie przekazać ustalony wizerunek marki. Konstrukcja tego przekazu (czyli odpowiedzi na pytania: jak?, co?, gdzie?, kiedy? i do kogo? ma być komunikowane) jest pochodną przyjętej strategii marki. Kampanie takie są tworzone w ten sposób, aby pożądaný pakiet informacji utkwiał głęboko w pamięci i skojarzeniach grupy docelowej. Tak, aby w momencie, gdy interesariusz stanie przed kolejnym wyborem związany z np. ofertą inwestycyjną gmin lub też ofertą turystyczną, z większym prawdopodobieństwem wybrał gminę Horyniec-Zdrój.

Jednym z elementów przekazu promocyjnego budującego markę są też imprezy kulturalne. Te organizowane w Horyńcu-Zdroju stały się istotnymi elementami promującymi gminę, które

kreują wizerunek jako miejsca o bogatej tożsamości i wyjątkowości. Jednakże wachlarz oferty kulturalnej, by przyciągnąć turystów i zwiększyć atrakcyjność gminy, powinien zostać rozszerzony o kolejne pozycje cyklicznych imprez, dla zdywersyfikowanej grupy odbiorców.

Budowanie silnej marki jest procesem długotrwałym. Z punktu widzenia gminy, która się na to decyduje, może to być przedsięwzięcie kosztowne, a także obarczone sporym ryzykiem. Wymaga także zaangażowania nie tylko samego samorządu, ale też instytucji działających na terenie gminy, np. uzdrowisk i podmiotów gospodarczych. Zanim osiągnie się zamierzony rezultat, liczne wydarzenia na rynku mogą niespodziewanie ujawnić, że przyjęte wcześniej założenia były błędne lub obecna sytuacja konkurencyjna wymaga zupełnie innego podejścia. Pomimo tego we współczesnym świecie jest to działanie niezbędne dla lepszego i pełniejszego rozwoju gminy, dla związania z gminą wszystkich interesariuszy.

3.5.1.1. Kierunki działań w obszarze budowania marki gminy

- Opracowanie strategii budowy marki w oparciu o silne strony gminy we współpracy z interesariuszami
- Wzmacnianie elementów służących rozwojowi marki w wizerunku gminy
- Włączenie elementów marki do produktów oferowanych przez interesariuszy gminy
- Tworzenie markowych produktów identyfikowanych z gminą
- Wykorzystanie istniejących marek i produktów do wytworzenia marki gminy
- Wzbogacenie oferty imprez kulturalnych
- Promocja poprzez regionalizm kuchni i regionalnych produktów spożywczych
- Promocja wielokulturowości
- Uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych targach oraz imprezach promocyjno-handlowych.
- Współpraca z podmiotami realizującymi usługi turystyczne na obszarze gminy i gmin sąsiednich, również po stronie w zakresie promocji subregionu.

3.5.1.2. Narzędzia interwencji w obszarze budowania marki gminy

- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Gminy
- Rozwinięcie oferty kulturalnej oraz związanej z aktywnym wypoczynkiem
- Poszerzenie oferty turystyki aktywnej oraz uzdrowiskowej
- Aktywizacja gospodarcza mieszkańców
- Promocja oferty Gminy w kraju i za granicą

3.5.2. Turystyka uzdrowiskowa, aktywna i kulturowa

Horyniec-Zdrój jest ośrodkiem o dużych walorach turystyczno-uzdrowiskowych. Atutem uzdrowiska, jakim jest Horyniec-Zdrój, jest klimat, zasoby wód mineralnych, pokłady złóż borowiny i walory krajobrazowo-turystyczne.

Dziś Horyniec-Zdrój staje przed wyzwaniem ponownego zdefiniowania swoich funkcji i wyznaczenia kierunków rozwojowych na najbliższe lata. Wydaje się, że zarówno zasoby własne (walory turystyczno-uzdrowiskowe oraz tradycja), a także obserwowane trendy - tak światowe, jak i coraz powszechniej obecne w Polsce - które coraz większą wagę i środki przykładają do zdrowego, aktywnego trybu życia oraz profilaktyki zdrowotnej sprawiają, iż dominująca funkcja turystyczno-uzdrowiskowa Horyńca-Zdrój w najbliższych latach nie podlega żadnej dyskusji. Pytaniem jest jedynie, w jaki sposób rozwijać Gminę, by sprostała ona już nie tylko polskiej, ale i europejskiej konkurencji i z rywalizacji tej wyszła zwycięsko.

Tendencje i kierunki uprawiania turystyki kształtuje moda. Obecna moda, zwłaszcza w środowiskach posiadających wysoką świadomość ekologiczną to ekoturystyka, turystyka w środowiskach wiejskich i przyrodzie. Moda ta lansuje proekologiczne rodzaje zachowań, inwestycje, zaplecze, rodzaje imprez itp., które stanowią gwarancję wypoczynku, rekreacji

i turystyki w wartościowym przyrodniczo środowisku. Powszechnie uważa się, że turystyka zdrowotna, w tym turystyka uzdrowiskowa, będzie jedną z najprężniej rozwijających się dziedzin turystyki. Wiąże się to niewątpliwie ze starzeniem się społeczeństw europejskich, ogólnym wzrostem świadomości i chęci dbania o własne zdrowie zarówno wśród ludzi młodszych, jak i starszych. Osoby starsze korzystające z dobrodziejstw turystyki uzdrowiskowej, charakteryzują się coraz wyższym poziomem wykształcenia, większym skoncentrowaniem na jakości oferowanych usług oraz większym poziomem zamożności.

Z kolei młodzi ludzie, w większości osoby zapracowane i nie mogące poświęcić zbyt wiele czasu na dbanie o swoje zdrowie, wymusili pewne zmiany w podejściu do leczenia uzdrowiskowego. Z trendów tych może skorzystać Gmina dzięki położeniu w okolicy czystej ekologicznie, na skraju atrakcyjnych terenów Roztocza.

W całej Europie obserwuje się tendencję do odchodzenia od typowego leczenia uzdrowiskowego na rzecz zabiegów typu wellness, czy też spa. Przy braku możliwości spędzenia 2 - 3 tygodni w sanatorium, to właśnie pobyty typu wellness zdobyły sobie zagorzałych zwolenników.

Same pobyty lecznicze ulegają obecnie skróceniu, co zdaniem lekarzy nie wpływa jednak korzystnie na skuteczność kuracji. Przeważają wyjazdy weekendowe i kilkudniowe, które w krótkim czasie pozwalają zregenerować siły i przygotować się do kolejnych wyzwań dnia codziennego. Młodszy kuracjusze preferują bardziej intensywne pobyty w uzdrowiskach położonych blisko ich miejsca zamieszkania. Aby uzdrowisko było w stanie pozyskać takiego klienta, musi w pełni zaspokoić jego potrzebę poznania, rozrywki oraz relaksu - poza zapewnieniem warunków do poprawy zdrowia i regeneracji sił.

Należy zaznaczyć, że turystyka uzdrowiskowa stanowi jeden z priorytetowych polskich produktów markowych. Polska zajmuje wysokie miejsce w Europie pod względem ilości uzdrowisk, co stawia ją na dobrej pozycji startowej, jeśli chodzi o możliwość konkurowania

o zagranicznego klienta. W tej konkurencji istotne znaczenie ma zróżnicowanie poszczególnych uzdrowisk, co stwarza korzystne warunki dla zaspokojenia potrzeb

różnorodnej grupy klientów. Uzdrowiska w Polsce bogate są w atrakcje krajoznawcze, jak: muzea, parki, zabytki sakralne i rezydencjonalne oraz obfitujących w stałe imprezy artystyczne, zwłaszcza muzyczne, także o randze międzynarodowej. Dużą atrakcją wielu uzdrowisk jest także specyficzna infrastruktura zdrojowa i lecznicza, niespotykana w innych miejscowościach wypoczynkowych. W uzdrowiskach znajdują się pijalnie wód mineralnych, zakłady przyrodolecnicze, przychodnie zdrojowe, termalne baseny kąpielowe, tężnie solankowe, a także piękne parki zdrojowe i specjalne plenerowe tereny spacerowe, szeroko wykorzystywane zarówno przez kuracjuszy, jak i turystów. Niektóre miejscowości mają rozbudowaną infrastrukturę sportową i rekreacyjną, co czyni je popularnymi centrami sportów zimowych i wodnych oraz bazami górskiej turystyki kwalifikowanej.

Współczesne trendy w gospodarce uzdrowiskowej wymuszają wyjście poza świadczenie usług związanych tylko z lecnictwem uzdrowiskowym oraz profilaktyką. Następuje wyraźne poszerzenie działalności o ofertę związaną z wypoczynkiem turystycznym w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe, z otwarciem się również na turystykę biznesową i specjalistyczną. Pozwala to na uzyskanie większej konkurencyjności na rynku europejskim i zwiększenie ruchu przyjazdowego.

Struktura pobytów w polskich uzdrowiskach zmienia się w kierunku pobytów krótszych, z tendencją do zwiększania liczby wyjazdów turystycznych w ciągu roku kosztem ich długości. Wraz ze wzrostem świadomości prozdrowotnej, jak i zwiększeniem działań profilaktycznych, coraz większy udział wśród kuracjuszy mają ludzie młodzi. Wypoczynek w uzdrowiskach należy obecnie wiązać nie tylko z leczeniem ludzi chorych, ale z szeroko pojętą promocją zdrowia, tj. zabiegami profilaktycznymi przeciwko różnym schorzeniom oraz poprawiających sylwetkę. Do korzystania z uzdrowiska w aktywnej formie skłonne są osoby, które mogą dostać się tam w stosunkowo krótkim czasie.

Niestety, w wypadku Horyńca-Zdroju poważnym problemem jest słaba dostępność komunikacyjna, która utrudnia dostęp do uzdrowiska zwłaszcza osobom starszym. Niewielka możliwość dotarcia do gminy zniechęca potencjalnych kuracjuszy do korzystania z oferty Horyńca-Zdroju. Gmina z racji swojego peryferyjnego położenia z dala od głównych szlaków komunikacyjnych musi w szczególny sposób starać się o pozyskanie kuracjuszy, przede wszystkim tych, którzy za własne środki chcą opłacać pobyt. Aby to jednak było możliwe kluczowe znaczenie dla przyszłości i zrównoważonego rozwoju uzdrowiska jako kluczowego elementu rozwoju gminy jest określenie popytu oraz zakresu dostosowania istniejącej podaży do zmieniających się potrzeb, z uwzględnieniem zamożności społeczeństwa

i świadomości zachowań prozdrowotnych. Nie ma jednak prostego systemu, który pozwoliłby właściwie ocenić ten rodzaj popytu. Należy jednak brać pod uwagę takie czynniki, jak: zamożność społeczeństwa, nawyki leczenia i wypoczynku, dostępność usług leczniczych i turystycznych, a także pewną „modę” na zaspokajanie tego rodzaju potrzeb.

W dokumencie rządowym pt. „Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku” – Cel operacyjny 5 „Rozwój wiodących typów turystyki”, w działaniu 1, przyjęto wspieranie rozwoju turystyki uzdrowiskowej, medycznej, rehabilitacyjnej oraz turystyki typu wellness. Aby jednak

w Gminie i w zakładach uzdrowiskowych wykorzystać w pełni elementy naturalnego otoczenia należy zastosować nowoczesny system zarządzania marketingowego oraz system zarządzania jakością. Sprowadza się to do:

- zarządzania przez określenie celów, np.: określenie kierunków i specyfiki podaży

w uzdrowiskach, w poszczególnych sanatoriach oraz w miejscowościach uzdrowiskowych i dostosowanie do obowiązujących w UE wymagań jakościowych,

- udzielania wskazówek dla kierowników uzdrowisk, dotyczących optymalizacji rozwoju uzdrowiska, ochrony dóbr leczniczych itp.,
- wykorzystywania pełnego zestawu metod i środków wynikających z koncepcji stosowania marketingu,
- upowszechniania wśród uzdrowisk i gmin uzdrowiskowych wiedzy na temat możliwości, zasad i sposobów wykorzystywania środków z funduszy europejskich,
- uwzględniania specyfiki rozwoju turystyki w gminach uzdrowiskowych

przez umieszczenie odpowiednich zapisów w projekcie Narodowego Planu Rozwoju, przygotowanie konkurencyjnych produktów turystycznych we współpracy z POT

i ROT,

- zapewnienie w budżecie państwa środków finansowych na promocję polskich uzdrowisk i turystyki uzdrowiskowej.

Istotą rozwoju turystyki uzdrowiskowej powinno być jej zorientowanie popytowe a nie podażowe. Rosnąca konkurencja wśród rejonów turystycznych oraz indywidualizacja potrzeb konsumenckich prowadzą do wzrostu oczekiwań także ze strony potencjalnego turysty. Kolejną kwestią jest spełnienie przez uzdrowiska norm międzynarodowych. Związane one są z następującymi dziedzinami:

- racjonalną eksploatacją naturalnych zasobów leczniczych,
- nowoczesną infrastrukturą sanitarną,
- dbałością o higienę miejscowości uzdrowiskowej,
- higieną w obiektach,
- dostępnością obiektów dla inwalidów,
- istnieniem gabinetów lekarskich na każde 50 - 60 łóżek sanatoryjnych,
- pokojami o powierzchni ok. 15 m² jednoosobowe lub 20 m² dwuosobowe,

- programem zabiegowym w zakładach przyrodoleczniczych, dostosowany do profilu leczniczego,
- wzorowymi warunkami higienicznymi,
- obiegiem borowinowym wykluczającym powtórne użytkowanie po zabiegu,
- zamkniętym obiegiem wody basenowej połączony z jej uzdatnianiem,
- respektowaniem wskaźnika 4 - 5 m² powierzchni wodnej basenu na jednego kuracjusza (pacjenta).

Położenie gminy Horyniec-Zdrój na podnóżu Rostocza, bogactwo świata zwierzęcego i roślinnego, klimatyczne miejscowości i oraz zabytki związane z różnymi kulturami – polską, ukraińską i żydowską sprawiają, że gmina ma duży potencjał dla gości uprawiających różne typy turystyki. Do najbardziej popularnych a przy tym, dających potencjał rozwojowy należą turystyka rowerowa, piesza (nordic walking), wellness, kajakarstwo, narciarstwo biegowe oraz wędkarstwo. Warunkiem dla oparcia rozwoju na tej gałęzi gospodarczej i zatrzymanie turysty w gminie, jest ciągła rozbudowa bazy rekreacyjnej i turystycznej, doprowadzająca standard wypoczynku i świadczonych usług do rosnących wymagań gości i klientów.

Ważne znaczenie ma również oferowanie atrakcyjnych, zintegrowanych produktów turystycznych i związanych m.in. z dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, historycznym i religijnym. W tym zakresie rozwój turystyki winien uwzględniać działania międzygminne, podejmowane wspólnie z sąsiednimi samorządami (np. tworzenie wspólnych sieci szlaków rowerowych, pieszych, nordic walking, narciarstwa biegowego, itp.).

Istnienie odpowiedniej, pod względem ilościowym i jakościowym, infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej jest gwarancją efektywnego funkcjonowania gminy nastawionej na turystykę. Stymulowanie i wspieranie inwestycji w infrastrukturę staje się elementem kluczowym komercjalizacji produktów. Należy zaznaczyć, iż rozwój infrastruktury powinien być mocno skorelowany z koncepcją produktów – taka korelacja jest, bowiem podstawą zintegrowania oferty.

Zasoby dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego Gminy Horyniec-Zdrój to walory, które świadczą o nietuzinkowej atrakcyjności Gminy i wyróżniają go na tle sąsiednich gmin. Konieczne jest zatem podejmowanie przedsięwzięć, których głównym celem będzie nie tylko kompleksowa ochrona i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego, ale również generowanie impulsów do dalszego ich rozwoju. Tak rozumiane działania powinny stanowić podstawę nowoczesnego modelu zarządzania kulturą, który umożliwi pełne wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych gminy. W tym celu niezbędne jest wdrożenie mechanizmów włączających dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy przy zachowaniu priorytetowej roli dziedzictwa lokalnego.

Ponadto należy dążyć, przy jednoczesnym eksponowaniu ich autentyzmu, do nadania zabytkom nowych funkcji poprzez określenie i upowszechnienie nowoczesnego modelu

„użytkowania zabytków”. Model taki będzie łączył ich ochronę, zwiększenie dostępności, poszukiwanie nowych form opieki nad zabytkami, ale również tworzył sprzyjające warunki dla rozwoju sektora przemysłów czasu wolnego.

Turystyka jest dziedziną, która może aktywizować obszary wiejskie, a sam rozwój turystyki jest związany z większą dbałością o ład przestrzenny, estetykę i środowisko przyrodnicze otoczenia, w którym rozwijane są funkcje turystyczno-rekreacyjne.

3.5.2.1. Kierunki działań w obszarze turystyki uzdrowiskowej, aktywnej i kulturowej

- Modernizacja infrastruktury uzdrowiskowej. Istniejąca infrastruktura wymaga podniesienia standardu, aby stała się atrakcyjna dla grupy lepiej sytuowanych kuracjuszy, skłonnych wydać większą sumę na swoje zdrowie. Jednocześnie wyższy standard zachęci pozostałych kuracjuszy do korzystania z oferty uzdrowiska.
- Poszerzenie istniejącej bazy noclegowo-zabiegowej w uzdrowisku. Dla osiągnięcia zakładanego celu jest konieczne zwiększenie bazy noclegowo-zabiegowej, aby można było równocześnie przyjąć większą ilość kuracjuszy, zarówno skierowanych przez NFZ, ZUS oraz KRUS, jak i indywidualnych.
- Dywersyfikacja usług świadczonych przez uzdrowiska w kierunku wellness i spa. Podstawowym działaniem jest poszerzenie zakresu świadczonych przez uzdrowiska usług w kierunku najbardziej nowoczesnych, związanych z aktywnym stylem życia.
- Poszerzenie oferty okołouzdrawiskowej gminy o imprezy związane z promocją zdrowego stylu życia. Elementem oferty dla osób korzystających z uzdrowisk są cykliczne imprezy promujące zdrowy styl życia oraz wartości kulturowe i turystyczne terenów gminy.
- Zapewnienie lepszego skomunikowania Horyńca-Zdroju z większymi ośrodkami.

Dla części kuracjuszy podstawowe znaczenie ma lepsze skomunikowanie środkami transportu publicznego. Najistotniejsze jest dobre skomunikowanie z Jarosławiem oraz Tomaszowem Lubelskim.

- Rozbudowa infrastruktury turystycznej.
- Pozyskanie inwestorów dla poszerzenia oferty usług okołoturystycznych oraz rozbudowy bazy gastronomicznej i hotelowej.
- Wsparcie przedsiębiorców działających w branży turystycznej (informowanie o możliwych źródłach finansowania, kojarzenie partnerów).
- Podnoszenie kompetencji lokalnej społeczności w zakresie obsługi ruchu turystycznego i usług okołoturystycznych.

- Budowa zalewu i jego zagospodarowanie pod kątem turystycznym.
- Dalszy rozwój infrastruktury turystycznej obejmującej ścieżki rowerowe

i przyrodnicze, punkty i wieże widokowe.

3.5.2.2. Narzędzia interwencji w obszarze turystyki uzdrowiskowej, aktywnej i kulturowej

- Rozbudowa infrastruktury społeczno-gospodarczej
- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Gminy
- Rozwinięcie oferty kulturalnej oraz związanej z aktywnym wypoczynkiem
- Poszerzenie oferty turystyki aktywnej oraz uzdrowiskowej
- Aktywizacja gospodarcza mieszkańców
- Promocja oferty Gminy w kraju i za granicą

3.5.2.3. Planowane inwestycje w obszarze uzdrowiskowym dofinansowane w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020

L.p.	Nazwa projektu	Zadania w ramach projektu	Okres realizacji	Oczekiwane rezultaty	Koszt całkowity	Środki publiczne (w tym fundusze UE)	Środki prywatne
1.1	Wprowadzenie nowych usług lecznictwa uzdrowiskowego poprzez rozwój infrastruktury uzdrowiskowej i turystyczno – rekreacyjnej w Zakładzie Przyrodolecznictwa i Domu Zdrojowym w Uzdrowisku Horyniec Sp. Z o.o. (poz. 1 -6)	Modernizacja instalacji CO, wentylacji i oświetlenia Zakładu Przyrodolecznictwa w „Domu Zdrojowym”	2017-2018	wzrost zatrudnienia o 7 osób	2 300 000	1 150 000	1 150 000
1.2		Modernizacja pomieszczeń i wyposażenia użytkowego Zakładu Przyrodolecznictwa w „Domu Zdrojowym”	2017-2018		1 900 000	950 000	950 000
1.3		Wymiana i unowocześnienie wyeksploatowanego sprzętu do świadczenia zabiegów w Zakładzie Przyrodolecznictwa w „Domu Zdrojowym”	2018-2019		1 000 000	500 000	500 000
1.4		Modernizacja instalacji CO i oświetlenia „Domu Zdrojowego” – segment A	2018-2019		450 000	225 000	225 000
1.5		Modernizacja pozostałych pomieszczeń noclegowych i użytkowych „Domu Zdrojowego”	2017-2018		2 050 000	1 025 000	1 025 000
1.6		Przebudowa wejścia oraz rozbudowa terenów użytkowych „Domu Zdrojowego” o urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego	2017-2018		700 000	350 000	350 000

	uzdrowiskowej i turystyczno – rekreacyjnej w Uzdrowisku Horyniec Sp. Z o.o. poprzez utworzenie Klinicznego Centrum Diagnostyczno-Terapeutycznego Narządów Ruchu (poz. 7 - 9)	i infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną					
1.7		Rozbudowa „Domu Zdrojowego” o pawilon z pomieszczeniami noclegowymi i zabiegowymi na potrzeby „Klinicznego Centrum Diagnostyczno-Terapeutycznego” chorób narządów ruchu	2017-2019		4 000 000	2 000 000	2 000 000
1.8		Zakup sprzętu i urządzeń niezbędnych dla poszerzenia zakresu usług o zabiegi terapeutyczne w schorzeniach narządów ruchu	2017-2018		2 000 000	1 000 000	1 000 000
1.9		Rozbudowa terenów użytkowych Klinicznego Centrum Diagnostyczno-Terapeutycznego o urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego i infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną	2018-2019		500 000	250 000	250 000
1.10		Rozbudowa „Domu Zdrojowego” o pawilon z pomieszczeniami noclegowymi i zabiegowymi na potrzeby „Klinicznego Centrum Diagnostyczno-Terapeutycznego” – schorzenia neurologiczne i kardiologiczne	2018-2019		4 000 000	2 000 000	2 000 000

1.11	Wprowadzenie nowych usług leczenia uzdrowiskowego oraz rozwój infrastruktury uzdrowiskowej i turystyczno-rekreacyjnej w Uzdrowisku Horyniec Sp. Z.o.o. poprzez utworzenie Klinicznego Centrum Diagnostyczno-Terapeutycznego –	Zakup sprzętu i urządzeń niezbędnych dla poszerzenia zakresu usług o zabiegi terapeutyczne w schorzeniach neurologiczne i kardiologiczne	2018-2019		1 200 000	600 000	600 000
1.12	schorzeń neurologicznych i kardiologicznych oraz rozbudowę sanatorium JAWOR	Rozbudowa terenów użytkowych budynku sanatoryjnego Jawor o urządzenia leczenia uzdrowiskowego i infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną			500 000	250 000	250 000
1.13	(poz. 10 – 13)	Przebudowa i adaptacja budynku biurowego Spółki w celu rozbudowy bazy noclegowej wraz z częścią gastronomiczną oraz budowa łącznika z obiektem Jawor.	2018-2019		2 300 000	1 150 000	1 150 000
2.	Kompleksowa rewitalizacja, i modernizacja obiektu Sanatorium Uzdrowiskowego Bajka	1. Dostosowanie istniejącej infrastruktury dla potrzeb osób niepełnosprawnych 2. Przebudowa lub/i dobudowa nowych węzłów sanitarnych w obiekcie 3. Uzupełnienie i wymiana sprzętu	2017-2019	W zależności od zakresu ogłoszonych postępowań i możliwości	Maksymalnie 3mln. PLN	W zależności od zapisów projektu	W zależności od zapisów projektu

		rehabilitacyjno-medycznego 4. Uzupelnienie i wymiana wyposazenia Bazy hotelowej 5. Uzupelnienie wyposazenia wraz z Modernizacja bazy zywniowej 6. Wykonanie wentylacji nawiewno-Wywiewnej i/lub klimatyzacji 7. Kompleksowa wymiana stolarki Drzwiowej i okiennej 8. Aranżacja oraz wyposazenie minimum Dwóch sal rekreacyjnych do celów Konferencyjno-szkoleniowych		realizacji wyznaczonych zadań -zwiększenie zatrudnienia o min. 2 os.			
3.	Rozbudowa i wyposazenie ogólnodostępnej infrastruktury uzdrowskiej na terenie uzdrowska Horyniec-Zdrój	1.Budowa deptaka spacerowego wraz z oświetleniem. 2.Budowa ścieżki rowerowej i dla rolkarzy. 3. Budowa infrastruktury uzdrowskiej: tężnie, fontanny, siłownie zewnętrzne, ścieżki ruchowe, ścieżki dydaktyczne. 4. Budowa centrum informacji turystycznej. 5. Uzupelnienie infrastruktury w zabytkowym Parku Zdrojowym, zewnętrzne	2017-2019	Wzrost zatrudnienia o 2 osoby	10 000 000,00	10 000 000,00	0

		siłownie, ścieżki ruchowe, nawierzchnie placów zabaw, mała architektura.					
4.	Budowa ogólnodostępnego kompleksu wodno-rekreacyjnego na terenie uzdrowiska Horyniec-Zdrój	1.Niecki basenowe 2.Zjeżdżalnie 3.Budynek techniczny stacji uzdatniania wody basenowej 4.Budynek obsługi basenowej i budynek zaplecza szatniowo-sanitarnego 5.Przebieralnie wolnostojące 6.Schody i pochylnie 7.Plaża basenowa	2018-2021	Wzrost zatrudnienia o 19 osób	7 500 000,00	7 500 000,00	0
5.	Rozbudowa potencjału uzdrowiskowego i rehabilitacyjnego CRR KRUS w Horyńcu-Zdroju poprzez modernizację infrastruktury uzdrowiskowej i turystyczno-rekreacyjnej.	Rozbudowa bazy zabiegowej dla poszerzenia zakresu usług uzdrowiskowych	2017-2019	Zwiększenie zatrudnienia o min. 2 osoby	5 780 000,00	5.780 000,00	
		Zakup sprzętu i urządzeń niezbędnych do poszerzenia zakresu oferowanych usług uzdrowiskowych	2017-2019		396 000,00	396 000,00	
		Modernizacja instalacji wentylacji i klimatyzacji w bazie żywieniowej, zabiegowej i pomieszczeniach użytkowych	2018-2019		420 000,00	420 000,00	
		Modernizacja pomieszczeń bazy noclegowej i pomieszczeń użytkowych	2017-2019		4 900 000,00	4 900 000,00	

		Modernizacja technologii basenowej w ogólnodostępnej krytej pływalni	2017-2018		450 000,00	450 000,00	
		Modernizacja oświetlenia wewnętrznego	2017-2019		990 000,00	990 000,00	
		Adaptacja terenów użytkowych przy obiekcie dla potrzeb rekreacyjno-turystycznych	2018-2019		450 000,00	450 000,00	

3.5.2.4. Planowane, komplementarne projekty w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020

Lp.	Nazwa projektu	Zadania w ramach projektu	Okres realizacji	Oczekiwane rezultaty	Koszt całkowity w zł	Środki publiczne (w tym fundusze UE) w zł	Środki prywatne
1.	Wsparcie szkoleniowe dla osób młodych, wchodzących na rynek pracy.	Odbycie kursów z zakresu obsługi ruchu turystycznego.	2018-2020	wzrost zatrudnienia o 4 osoby	50 000,00	50 000,00	0
2.	Wsparcie szkoleniowe dla osób trwale bezrobotnych.	Odbycie kursów z zakresu instruktorów sportowych, na których jest szczególne zapotrzebowanie w uzdrowisku, instruktorów nordic walking, fitness.	2018- 2020	wzrost zatrudnienia o 2 osoby	50 000,00	50 000,00	0
3.	Kursy i szkolenia z zakresu usług Wellness i Spa dla osób trwale wykluczonych z rynku pracy.	Dopłaty do kursów i szkoleń z zakresu medycyny estetycznej (podstawowe zabiegi), kursy z zakresu masażu.	2018-2020	wzrost zatrudnienia o 4 osoby	120 000,00	80 000,00	0

4.	Przeprowadzenie kursów i szkoleń dla osób poszukujących pracy, zmiana kompetencji.	Przeprowadzenie szkoleń i kursów z zakresy ratownictwa wodnego i pływania.	2019 -2021	wzrost zatrudnienia o 6 osób	100 000,00	100 000,00	0
----	--	--	------------	------------------------------	------------	------------	---

Wszystkie planowane zadania inwestycyjne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020 są komplementarne z zaplanowanymi zadaniami w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020. Planowane projekty wspierają dążenie do wysokiego poziomu zatrudnienia i wysokiej jakości miejsc pracy, poprawę dostępu do rynku pracy. Projektowane działania ułatwią osobom biorącym w nich udział dostosowanie się do zmian w na rynku pracy koniecznych dla zrównoważonego rozwoju. Zachęcą do wysokiego poziomu kształcenia i szkolenia dla wszystkich oraz wspierają przechodzenie młodych ludzi z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia, pomogą zwalczyć ubóstwo, wzmocnią włączenie społeczne, oraz wesprą równość płci, niedyskryminację i równe szanse.

3.5.3. Przyjazna i bezpieczna gmina

Podstawowym zadaniem gminy jest zabezpieczenie potrzeb mieszkańców. Obejmuje to szereg działań, których celem jest podniesienie jakości życia na terenie gminy. Wąskie rozumienie potrzeb mieszkańców jest ujmowane często jako budowa czy modernizacja infrastruktury oraz powiązanych z nią usług. Jest to nader ważny element w znaczącym stopniu wpływający na komfort życia w danym miejscu, ale nie jedyny. Innym jest jakość świadczonych na rzecz społeczności lokalnej usług, ich dostępność dla każdej grupy społecznej w tym dla osób chorych, niepełnosprawnych czy należących do mniejszości jak też ich zakres. Wiąże się to z różnorodnymi aspektami – od opieki zdrowotnej, przez zapewnienie odpowiedniej edukacji po dostępną ofertę formy spędzania wolnego czasu.

Pojęcie infrastruktury, mimo że od lat funkcjonuje w języku polskim, nie ma do dziś ogólnie przyjętej definicji i tym samym nie jest jednoznacznie rozumiane. W literaturze polskiej pojęciem infrastruktury w najogólniejszym ujęciu przyjęto określać ogół podstawowych urządzeń i instytucji koniecznych do prawidłowego funkcjonowania gospodarki. Urządzenia te obejmują stworzone przez człowieka, trwale zlokalizowane, liniowe i punktowe obiekty użytku publicznego, stanowiące podbudowę życia społeczno-gospodarczego. W zależności od charakteru jest infrastruktura gospodarcza, obejmująca transport i łączność (sieć drogowa, transport, telekomunikacja, poczta), energetyczna, mająca w swym zakresie elektroenergetykę, gazownictwo oraz ciepłownictwo czy infrastruktura ochrony i kształtowania środowiska (zbiorniki wodne, regulacja rzek, melioracje, zaopatrzenie w wodę, kanalizacja, oczyszczanie ścieków i osiedli). Można też mówić o infrastrukturze społecznej obejmującej w wypadku Horyńca-Zdroju oświatę (przedszkola i szkoły) jak i kulturę (środki masowego przekazu, sale widowiskowe, muzea, biblioteki, domy ludowe itp.) czy też ochronę zdrowia i opiekę społeczną (żłobki, szpitale i sanatoria, ośrodki zdrowia, pogotowia, opieka społeczna) i kulturę fizyczną i wypoczynek obejmujące urządzenia sportowe, tereny zielone. Infrastrukturę ekonomiczną tworzy zespół trwałych urządzeń i obiektów technicznych oraz świadczonych przy których wykorzystaniu usług, których odbiorcami są gospodarstwa domowe i zakłady produkcyjne.

Zadaniem infrastruktury jest zapewnienie podstawowych warunków rozwoju systemu społeczno-gospodarczego jako całości oraz pozostałych elementów gospodarki. Istniejąca infrastruktura nie w pełni pozwala na zaspokojenie potrzeb ludności. Przede wszystkim odbiegająca od średniej wojewódzkiej ilość dróg (aż o 59,6%). Częściowo wiąże się to z niską gęstością zaludnienia, jedną z najniższych w Polsce. Z drugiej jednak jest to spowodowane peryferyjnym położeniem gminy z dala od głównych szlaków komunikacyjnych. Tymczasem właśnie dostępność komunikacyjna jest jednym z tych kryteriów, które mocno wpływają na komfort życia mieszkańców gminy – na możliwość edukacji, czy pracy w większych ośrodkach. Jest to też jednym z kryteriów wyboru dla osób odwiedzających gminę: im trudniej jest się tu dostać tym mniejsza lista potencjalnych odwiedzających – inwestorów, kuracjuszy, turystów. Dla dobrej komunikacji nie wystarczy jednak sama sieć połączeń drogowych. Niezbędny jest także wygodny, dostosowany do potrzeb interesariuszy, system połączeń

komunikacji publicznej umożliwiającą łatwe przemieszczanie się między miejscowościami gminy a większymi ośrodkami. Obecnie istniejące rozwiązania w tym zakresie są niewystarczające. Wpływ władz gminnych na rodzaj i częstotliwość połączeń jest ograniczony, co nie oznacza, że nie może on podjąć żadnych skutecznych działań w tym zakresie. Jest to możliwe poprzez odpowiednie stymulowanie systemem zachęt czy przez nawiązanie współpracy z innymi gminami oraz rozmowy z przewoźnikami.

Dobra jakość infrastruktury technicznej jest nadal czynnikiem wiodącym przy wyborze przez przedsiębiorców lokalizacji dla swojej działalności. W wieloletniej perspektywie zwiększanie tempa rozwoju lokalnego nie będzie możliwe bez tworzenia infrastruktury gospodarczej, stanowiącej o konkurencyjności gminy i jej atrakcyjności inwestycyjnej. Jakościowa poprawa gospodarki lokalnej wymaga konsekwentnego rozwoju szeroko rozumianej infrastruktury, obejmującej zarówno tradycyjne strefy aktywności gospodarczej, jak i parki technologiczne, czy też inkubatory technologiczne. Ich lokalizacja wymaga dobrze przygotowanych i skomunikowanych terenów inwestycyjnych, co w warunkach podkarpackich jest przedsięwzięciem bardzo trudnym (ze względu na duże rozdrobnienie gruntów, niewielką ilość gruntów będących w majątku samorządowym, nieuregulowaną prawnie własność terenów lub dużą ilość obszarów chronionych). Jednak w nowej perspektywie finansowej UE (2014-2020) działania z zakresu scalania gruntów, ich wykupu, montażu z kapitałem prywatnym, a wreszcie organizacji dobrze przygotowanych stref aktywności gospodarczej będą jednym z najważniejszych priorytetów rozwojowych, na który przeznaczone zostaną znaczne środki finansowe.

W perspektywie do 2020 roku i w kolejnym dziesięcioleciu, inwestycje krajowe i regionalne, zapisane w dokumentach strategicznych (Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r., Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020) powinny przyczynić się do znaczącej zmiany w dostępności komunikacyjnej subregionu lubaczowskiego, w tym gminy Horyniec-Zdrój. Wspierane będą dalsze inwestycje drogowe oraz kolejowe, wzmocnione rozwiązaniami systemowymi z zakresu organizacji transportu, które w zasadniczym stopniu przyczynią się do większej dostępności komunikacyjnej Gminy Horyniec-Zdrój – szczególnie w kontekście dostępności do stolicy województwa oraz głównych szlaków transportowych. Duże znaczenie ma poprawa stanu drogi 867 prowadzącej do przejścia granicznego z Ukrainą w Hrebennem (Hrebennie – Rawa Ruska). Ważne jest też czynne całą dobę kolejowe przejście graniczne Werchrata - Rawa Ruska. Obsługuje ono wyłącznie ruch towarowy, posiada szerokotorową linię kolejową łączącą port przeładunkowy w Werchracie z Rawą Ruską na Ukrainie.

Miejscem odprawy granicznej są 4 tory szerokie o prześwicie 1520 mm oraz 3 tory normalne o prześwicie 1432 mm. Linia szerokotorowa łączy Werchratę za pośrednictwem Rawy Ruskiej ze Lwowem. Linia kolejowa po stronie polskiej łączy Werchratę z Muniną - od strony południowej i z Zamościem - od strony północnej. Przejście to może stanowić poważny atut w dalszym rozwoju gminy przyciągając inwestorów.

Także w zakresie infrastruktury społecznej istnieją w gminie braki. W gminie funkcjonują dwie szkoły podstawowe, w których na koniec 2013 roku uczyło się 278 uczniów (298 w 2012) w 17 oddziałach oraz jedno gimnazjum z 6 oddziałami, w którym uczyło się 149 uczniów (166 w 2012). W dwóch przedszkolach z w sumie z trzema oddziałami w 2013r. było 52 dzieci. Liczba uczniów stopniowo się zmniejsza. Ilość szkół jest wystarczająca, jednak brak jest możliwości dalszej edukacji na terenie gminy. Zaplecze techniczne placówek edukacyjnych gminy wymaga systematycznego udoskonalenia i dostosowania do potrzeb uczniów. Kosztowność realizacji zadań z tego zakresu zostanie zrekompensowana przez wzrost jakości wykonywanej pracy i spadek kosztów funkcjonowania szkół. Równie istotną kwestią pozostaje odpowiednie przygotowanie dorastającej młodzieży do funkcjonowania w dorosłym życiu oraz właściwe ukierunkowanie dalszego kształcenia. Realizacja założeń zawartych w niniejszym celu będzie mieć bezpośredni wpływ na poziom kapitału ludzkiego Gminy Horyniec-Zdrój.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego zarządzanie informacją, jej jakość oraz szybkość przepływu są nieodzownymi elementami budowania lokalnej przewagi konkurencyjnej. Dla realizacji rozwoju społeczeństwa informacyjnego niezbędne są inwestycje w teleinformatyczną infrastrukturę techniczną. Jej rozbudowa przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców poprzez zwiększanie (a w niektórych przypadkach uzyskanie) dostępu do Internetu, telekomunikacji, polepszenia dostępu do informacji publicznej oraz publicznych i komercyjnych e-usług. Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna stanowi jeden z czynników przesądzających o atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej danej JST. Stanowi również warunek konieczny dla rozwoju nowoczesnej gospodarki i innowacyjnych technologii.

Utworzenie nowych punktów publicznego dostępu do Internetu przysłuży się mieszkańcom, którzy będą mogli m.in. załatwić sprawę w urzędzie, sprawdzić pocztę czy przeglądać strony internetowe. Zwiększanie dostępności sieci jest podstawowym warunkiem budowy społeczeństwa informacyjnego. Korzyścią będzie także lepsze postrzeganie Gminy przez osoby przyjezdne, a więc wzrost atrakcyjności turystycznej.

Rozwój sieci niesie ze sobą również zagrożenia, zwłaszcza względem najmłodszych mieszkańców. Dlatego w dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego, nie należy zapominać o edukacji skierowanej do dzieci i rodziców, w zakresie uzależnień od gier, nawiązywania kontaktów w sieci oraz cyberprzestępczości. Te obszary powinny być wprowadzone do szkół jak również stać się tematem spotkań w miejscach typu dom kultury czy biblioteka.

Istotną rolę w bezpieczeństwie gminy odgrywa dostępność źródeł energii. Chodzi tu zarówno o infrastrukturę energetyczną – sieć elektroenergetyczną, gazową oraz lokalne źródła ciepła, ale także o rozbudowę sieci niewielkich źródeł energii, tzw. generacji rozproszonej, opartej w dużej mierze o prosumentów. Pojęcie to oznacza osoby, które produkują energię na własne potrzeby w oparciu o odnawialne źródła energii o mocy nie większej niż 40 kW_e, a które nadmiar tej energii oddają do sieci elektroenergetycznej. Wykorzystać można tu lokalne zasoby – energię wody, wiatru, Słońca, biomasę i płytką geotermię (niskiej entalpii).

Rozbudowy jednak wymaga system zaopatrzenia gminy w gaz, który rozwinięty jest w niewystarczającym stopniu.

Natomiast infrastruktura ochrony środowiska, choć wystarczająca na chwilę obecną będzie wymagać dalszych inwestycji, polegających na podtrzymaniu sprawności systemu.

Istotnym elementem wpływającym na komfort życia oraz poczucie bezpieczeństwa mieszkańców jest jakość usług administracji publicznej, jej współpraca ze środowiskami organizacji pozarządowych oraz animowanie aktywności społeczności lokalnej.

Wszystkie wymienione wyżej działania wymagają nawiązania ścisłej współpracy z innymi samorządami terytorialnymi, z którymi łączą Horyniec-Zdrój wspólne cele lub też wspólna oferta, zarówno szczebla gminnego jak i powiatowego czy wojewódzkiego. Współpraca taka ma również wyraz transgraniczny – bez dobrych relacji z partnerami po stronie ukraińskiej nie da się stworzyć kompletnej oferty gminy, atrakcyjnej dla mieszkańców jak i inwestorów czy gości odwiedzających ją.

3.5.3.1. Kierunki działań w obszarze przyjazna i bezpieczna gmina

- Budowa, przebudowa i modernizacja dróg gminnych,
- Kompleksowa poprawa stanu technicznego dróg powiatowych i wojewódzkich prowadzących do większych ośrodków w województwie, przy współpracy z samorządem powiatowym i wojewódzkim,
- Uzupełnianie brakującej infrastruktury towarzyszącej, w tym poprawiającej bezpieczeństwo (system odwadniania ulic i dróg, oświetlenie, chodniki, ścieżki rowerowe, itd.),
- Poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej w kierunku lepszego dopasowania do potrzeb rynku i oczekiwań mieszkańców,
- Poprawa stanu infrastruktury ochrony środowiska,
- Działania zmierzające do wsparcia gazyfikacji gminy – w tym ułatwienia dla operatora systemu dystrybucyjnego gazu oraz pomoc mieszkańcom podpinającym się do sieci gazowej,
- Rozbudowa infrastruktury turystyczno – uzdrowiskowej (ścieżki rowerowe, ścieżki zdrowia, wzbogacenie parku zdrojowego, kąpielisko sezonowe itp.
- Stworzenie warunków pod rozbudowę infrastruktury przykolejowej celem ułatwienia kontaktów gospodarczych z Ukrainą,
- Współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie polityki gospodarczej, edukacyjnej, kulturalnej i wspólnego tworzenia produktów,
- Zwiększenie dostępności do szerokopasmowego Internetu oraz edukacja mieszkańców w zakresie efektywnego korzystania z Internetu.
- Wsparcie rozwoju energetyki prosumenckiej,
- Ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie aktywności lokalnej mieszkańców,

- Nawiązanie współpracy między gminą a przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi w zakresie usług zdrowotnych dla mieszkańców.

3.5.3.2. Narzędzia interwencji w obszarze przyjazna i bezpieczna gmina

- Rozbudowa infrastruktury społeczno-gospodarczej
- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Gminy
- Rozwinięcie oferty kulturalnej oraz związanej z aktywnym wypoczynkiem
- Aktywizacja gospodarcza mieszkańców
- Wzbogacenie oferty edukacyjnej
- Promocja oferty Gminy w kraju i za granicą

3.5.4. Zrównoważony rozwój gospodarczy gminy

Subregion przemyski należy do obszarów o najniższym na Podkarpaciu wskaźniku liczby przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców. Gospodarstwa rolne na obszarze gminy charakteryzują się dużym rozdrobnieniem oraz niską produktywnością. Znaczna ich część nie daje żadnej produkcji towarowej, produkując wyłącznie dla zaspokojenia własnych potrzeb. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż wiele z gospodarstw rolnych zajmuje powierzchnię niewystarczającą do zapewnienia odpowiedniego poziomu dochodów i rozwoju produkcji specjalistycznej. Mała skala produkcji ogranicza również możliwości realizowania postępu technologicznego, zarówno z powodów finansowych, jak i technicznych, ukształtowania terenu. Sposobem na wyjście z tej niekorzystnej sytuacji jest łączenie się w grupy producenckie i marketingowe. Takie grupy mają o wiele większą szansę na wzmocnienie ich pozycji przetargowej na rynku. Ponadto jedynie zrzeszeni, a nie pojedynczy producenci mogą liczyć na rejestrację produktu lokalnego. Alternatywnym rozwiązaniem dla małych gospodarstw jest również rozwój ich działalności w kierunku produkcji żywności wysokiej jakości (ekologicznej, bez dodatków środków chemicznych), połączone ze współpracą w tym zakresie z obiektami turystycznymi i gospodarstwami agroturystycznymi. Główną cechą gospodarstw ekologicznych jest prowadzenie produkcji rolniczej bez nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin. Poziom produkcji prowadzonej metodami ekologicznymi jest niższy od uzyskiwanego metodami konwencjonalnymi, jednak zwiększający się popyt i wyższe ceny na produkty ekologiczne kompensują ilościową obniżkę produkcji. Względna czystość środowiska to szansa dla części gospodarstw rolnych na poprawę swojej sytuacji ekonomicznej właśnie poprzez rozwój agroturystyki i produkcję zdrowej żywności metodami ekologicznymi. Agroturystyka nie wymaga od rolników zbyt wielu nakładów. Niezbędne jest podwyższenie standardu urządzeń sanitarnych, przygotowanie kwatery i zorganizowanie atrakcyjnej reklamy. Coraz bardziej znaczącym argumentem staje się również otwartość i podejście do klienta.

Jednym z elementów sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości jest poszerzenie możliwości rekreacyjnych, m.in. poprzez budowę zbiornika wodnego w Horyńcu-Zdroju. Wokół niego

może się rozwinąć cała infrastruktura towarzysząca, która – przy odpowiedniej stymulacji ze strony samorządu – umożliwi rozwój małej infrastruktury turystycznej, a przez to stworzy lepsze warunki do rozwoju działalności gospodarczej.

Pozytywnym i rozwijającym się zjawiskiem na lokalnym rynku pracy jest podejmowanie działalności na własny rachunek wśród drobnej przedsiębiorczości pozarolniczej. Potrzebne jest krzewienie kultury gospodarczej podwyższającej skłonność mieszkańców gminy do podejmowania przedsięwzięć gospodarczych, umacniających żywotność firm istniejących i sprzyjających zakładaniu nowych. Osoby w wieku poniżej 30 roku życia oraz osoby 50+, są najbardziej narażone na zachwiania na rynku pracy. W nowym okresie programowania to właśnie te 2 grupy zostaną objęte szczególnym wsparciem w zakresie podnoszenia kompetencji oraz dostosowania do aktualnych wymogów rynku pracy.

Mikro i małe przedsiębiorstwa stanowią o potencjale gospodarczym i wpływają na jakość życia (jakość i dostępność usług – co szczególnie ważne w kontekście obsługi kuracjuszy). W połączeniu z innymi funkcjami, t.j. administracyjne, edukacyjne, kulturalne, decydują o znaczeniu ośrodka jako lokalnego centrum i decydują o atrakcyjności inwestycyjnej.

W nowej perspektywie finansowej wspieranie kreatywności i inicjatywności gospodarczej będzie jednym z ważniejszych zadań. Strategia postępowania samorządu regionalnego w tym zakresie służyć będzie budowaniu aspiracji i postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, bazując na ich już obecnie wysokiej aktywności gospodarczej. Regionalny model wspierania przedsiębiorczości opierać będzie się z jednej strony na szerokiej i łatwo dostępnej ofercie instrumentów zwrotnych, a z drugiej – na aktywnej, odpowiadającej rzeczywistym potrzebom przedsiębiorców – działalności instytucji otoczenia biznesu. Gmina Horyniec-Zdrój musi wpisać się w te założenia poprzez szerokie udostępnienie na swoim terenie możliwości korzystania z funduszy zwrotnych (poprzez współpracę z instytucjami otoczenia biznesu).

Atrakcyjną formułą współdziałania przedsiębiorców powinny stawać się w najbliższych latach powiązania kooperacyjne, rozumiane jako formalne skupiska typu klastr oraz inicjatywy klastrowe. Formuła ta znajduje się już obecnie w sferze zainteresowania i planowanego wsparcia regionalnej polityki rozwoju klastrów. W nowej perspektywie finansowej będzie zatem wzmacniana konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw poprzez stymulowanie współpracy podmiotów w ramach określonego sektora (klastr). Szczególną rolę może tu odegrać Innowacyjny Klastr Zdrowie i Turystyka.

Bardzo istotną kwestią będzie również kształtowanie cech przedsiębiorczych młodych pokoleń poprzez stosowanie nowatorskich programów nauczania i wyzwalanie aktywności gospodarczej.

3.5.4.1. Kierunki działań w obszarze zrównoważony rozwój gospodarczy gminy

- Promowanie przedsiębiorczości w rolnictwie, w tym wsparcie dla pozyskiwania środków pomocowych,

- Popularyzacja w gospodarstwach rolnych odchodzenia od rolnictwa, na rzecz drobnej przedsiębiorczości (rękodzieło, pamiątkarstwo, agroturystyka, usługi),
- Wsparcie rozwoju rolnictwa i przetwórstwa żywności wysokiej jakości (żywność ekologiczna i tradycyjna),
- Promocja i wsparcie dla postępu biologicznego w rolnictwie, w tym dla hodowli ras lokalnych, uprawy rzadkich (lokalnych) odmian owoców, wapnowania, itp.,
- Wsparcie marketingu i dystrybucji produktów lokalnego rolnictwa i przetwórstwa na rynku krajowym oraz rynkach międzynarodowych,
- Działalność grup producenckich i marketingowych - np. współpraca w zakresie promocji gospodarczej i turystycznej gminy,
- Budowa zalewu w Horyńcu-Zdroju,
- Podnoszenie kwalifikacji mieszkańców w zakresie obsługi ruchu turystycznego,
- Wsparcie przedsiębiorczości poprzez system zachęt, szkoleń i przygotowania terenów pod inwestycje,
- Wymiana doświadczeń i stymulowanie współpracy z gminami sąsiednimi, w tym po stronie ukraińskiej,
- Współpraca w ramach Innowacyjnego Klastra Zdrowie i Turystyka – networking, edukacja, szkolenia, dobre praktyki itp.,
- Współpraca z przedsiębiorstwami uzdrowiskowymi celem stymulowania podaży usług komplementarnych do oferty uzdrowiskowej.

3.5.4.2. Narzędzia interwencji w obszarze zrównoważony rozwój gospodarczy gminy

- Rozbudowa infrastruktury społeczno-gospodarczej
- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Gminy
- Rozwinięcie oferty kulturalnej oraz związanej z aktywnym wypoczynkiem
- Poszerzenie oferty turystyki aktywnej oraz uzdrowiskowej
- Aktywizacja gospodarcza mieszkańców
- Wzbogacenie oferty edukacyjnej
- Promocja oferty Gminy w kraju i za granicą

3.6. System wdrażania strategii

Procedury wdrażania, monitorowania i aktualizacji zawierają listę działań, których podjęcie ma na celu ułatwienie realizacji Strategii promocji i rozwoju gminy Horyniec-Zdrój oraz umożliwienie stałego monitorowania i dostosowywania zapisów Strategii do zmieniających się warunków otoczenia społeczno - gospodarczego. Proces wdrażania Strategii jest rozpatrywany na trzech głównych poziomach:

- organizacyjnym
- merytorycznym
- społecznym.

3.6.1. Poziom organizacyjny

Strategia proponuje przede wszystkim zadania, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji działających na polu aktywizacji mieszkańców gminy, które mogą być partnerami administracji samorządowej w procesie wdrażania. Tak realizowana zasada partnerstwa jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej.

Jednak wdrażanie Strategii, zawierającej zadania będące w kompetencjach wielu podmiotów, wymaga ścisłej koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Stąd też efektywność realizacji celów wyodrębnionych w Strategii, w dużej mierze będzie efektywnego zarządzania, które musi mieć swoje umocowanie prawne w ramach struktur urzędu gminy. Umieszczenie nadzoru nad wdrażaniem zapisów dokumentu w strukturze organizacyjnej musi być jasne i związane z decyzyjnością.

Na poziomie organizacyjnym określa się także systemy i procedury działań związane z corocznymi przeglądami strategii i wynikającymi z nich rekomendacjami m.in. dla budżetu gminy. Poziom organizacyjny obejmuje również zagadnienia pozyskiwania funduszy na realizację zadań zapisanych w Strategii. Powinno być przewidziane pozyskanie środków z budżetu własnego Gminy jak i ze źródeł zewnętrznych – krajowych, międzynarodowych i unijnych programów. Przegląd tych źródeł pod kątem realizacji zadań ze strategii będzie jednym z kluczowych czynników sukcesu.

Pod względem organizacyjnym każde zadania powinno posiadać mierzalny cel określony w konkretnej perspektywie czasowej z uwzględnieniem „kamieni milowych”, niezbędne do realizacji zasoby (ludzkie, techniczne, finansowe), oraz jednostkę odpowiedzialną za wdrożenie danego zadania.

3.6.2. Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje wdrażanie i monitorowanie realizacji celów zapisanych w Strategii promocji i rozwoju Gminy Horyniec-Zdrój, przegląd zapisów Strategii i ich aktualizację. W konsekwencji systematycznych działań wdrożeniowych i monitorujących osiągnięte zostaną cele operacyjne (średniookresowe) i strategiczne (długookresowe). Na tym poziomie istotne jest skoordynowanie działań z innymi dokumentami strategicznymi gminy, takimi jak: Plan Odnowy miejscowości, Plan gospodarki odpadami, Strategia rozwiązywania problemów społecznych, Lokalna strategia rozwoju, Program ochrony środowiska, Założenia do planu zaopatrzenia gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

Ponadto na poziomie merytorycznym na bieżąco weryfikowane jest czy działania zaplanowane w Strategii przynoszą zamierzone rezultaty. W wypadku, kiedy na skutek zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej część podejmowanych działań okaże się nieadekwatna w stosunku do celów należy je zmienić. Priorytetem jest realizacja celów.

3.6.3. Poziom społeczny:

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów Strategii wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji zadań Strategii. Głównym adresatem zapisów Strategii są mieszkańcy gminy, a w szczególności:

- Mieszkańcy
- Radni gminni, pracownicy urzędu gminy i gminnych jednostek organizacyjnych,
- Posłowie i senatorowie reprezentujący w parlamencie subregion przemyski oraz radni Sejmiku Wojewódzkiego, związani z subregionem,
- Przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora gospodarczego, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe z regionu,
- Sektor finansowy – banki, instytucje pożyczkowe i kredytowe,
- Wyższe uczelnie z terenu subregionu,
- Organizacje pozarządowe z terenu gminy, Powiatowy Urząd Pracy, placówki edukacyjne.

W celu pozyskania akceptacji społecznej dla proponowanych projektów i działań niezbędna jest:

ściśła współpraca władz gminy z sektorem pozarządowym - organizacjami społecznymi (kontraktowanie usług publicznych, partnerstwo w realizacji zadań i pozyskiwaniu środków zewnętrznych);

- ściśła współpraca władz gminy z sektorem gospodarczym (przedsięwzięcia publiczno-prywatne, wspólna promocja samorządu i przedsiębiorców, monitorowanie potrzeb lokalnych pracodawców);
- ściśła współpraca władz gminy z instytucjami sektora turystycznego i uzdrowiskowego, prowadzącymi działalność na terenie gminy Horyniec-Zdrój;
- budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin, jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- systematyczne zamieszczanie informacji w mediach (lokalnych, regionalnych, internecie) o podejmowanych zadaniach strategicznych i promocyjnych – tradycyjne konferencje prasowe, przygotowywanie notatek prasowych z realizowanych zadań, zapraszanie na imprezy lokalne i ponadlokalne;
- spotkania publiczne z mieszkańcami gminy – przekazywanie obiektywnej informacji mieszkańcom oraz pozyskiwanie informacji zwrotnej (pomysły, sugestie mieszkańców, monitorowanie potrzeb mieszkańców i przybywających gości).

Ważnym adresatem Strategii promocji i rozwoju gminy Horyniec-Zdrój jest również otoczenie gminy, szczególnie:

- Sąsiednie gminy, w tym szczególnie gminy uzdrowiskowe,

- Powiat lubaczowski
- Zarząd Województwa Podkarpackiego,
- Wojewoda Podkarpacki,
- Organizacje samorządu gospodarczego o ponadlokalnym zasięgu,
- Organizacje rządowe, samorządowe i pozarządowe o ponadlokalnym zasięgu (regionalnym i krajowym);
- Potencjalni inwestorzy zainteresowani inwestycjami w gminie,
- Zagraniczni partnerzy samorządowi gminy.

3.7. Narzędzia monitoringu Strategii

Celem weryfikacji stopnia realizacji Strategii promocji i rozwoju gminy Horyniec-Zdrój niezbędne jest bieżące monitorowanie wskaźników jej wykonania.

Wskaźniki muszą być mierzalne (wyrażone liczbowo w adekwatnych jednostkach miary) i dobrane do celów, które mają mierzyć. Muszą one być również osiągalne przy akceptowalnym koszcie, a pomiar powinien być dostępny w czasie, który jest monitorowany (nie wykraczać poza ten okres). Źródłem informacji najczęściej będą dane własne urzędu gminy, dane GUS (Bank Danych Lokalnych), dane przedsiębiorstw uzdrowiskowych, energetycznych, komunikacyjnych, Powiatowego Urzędu Pracy i inne.

Za monitoring powinna odpowiadać wskazana przez Wójta komórka bądź zespół ds. wdrażania Strategii w ramach struktur urzędu.

Spisy

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia gminy Horyniec – Zdrój, gęstość zaludnienia na tle powiatu.....	6
Tabela 2. Powierzchnia gminy Horyniec-Zdrój w podziale na sołectwa.	7
Tabela 3. Formy ochrony przyrody w gminie Horyniec Zdrój.	21
Tabela 4. Ludność w gminie Horyniec Zdrój w roku 2013.....	22
Tabela 5. Ludność w Powiecie Lubaczowskim w roku 2013.....	23
Tabela 6. Przyrost naturalny w gminie Horyniec-Zdrój.	23
Tabela 7. Przyrost naturalny w Powiecie Lubaczowskim w roku 2013.	24
Tabela 8. Małżeństwa w gminie Horyniec-Zdrój.	24
Tabela 9. Ilości małżeństw w Powiecie Lubaczowskim w roku 2013.	24
Tabela 10. Migracje ludności w gminie Horyniec Zdrój w latach 2011-2013.....	25
Tabela 11. Struktura ludności ze względu na wiek i płeć.	27
Tabela 12. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Horyniec - Zdrój.....	31
Tabela 13. Biblioteki w Gminie Horyniec - Zdrój.	35
Tabela 14. Kluby sportowe w Gminie Horyniec – Zdrój w latach 2011-2013.	38
Tabela 15. Turystyczne obiekty noclegowe w gminie Horyniec - Zdrój.	41
Tabela 16. Zasoby mieszkaniowe.	45
Tabela 17. Mieszkania ogrzewane piecami.	47
Tabela 18. Mieszkania z centralnym ogrzewaniem.....	47
Tabela 19. Struktura sieci wodociągowej w Gminie Horyniec - Zdrój.....	49
Tabela 20. Struktura systemu oczyszczania ścieków w Gminie Horyniec - Zdrój.....	50
Tabela 21. Struktura systemu oczyszczania ścieków Gminie Horyniec – Zdrój.....	51
Tabela 22. Przedsiębiorczość w Gminie Horyniec – Zdrój w roku 2013.....	53
Tabela 23. Podmioty zarejestrowane w Gminie Horyniec – Zdrój w roku 2013.	54
Tabela 24. Podmioty wyrejestrowane w Gminie Horyniec – Zdrój w roku 2013.....	54
Tabela 25. Podmioty wg Rodzaju działalności PKD 2007 w Gminie Horyniec – Zdrój.....	54
Tabela 26. Bezrobocie w gminie Horyniec - Zdrój.....	55
Tabela 27. Bezrobocie w Powiecie Lubaczowskim.....	55
Tabela 28. Struktura bezrobocie w Gminie Horyniec – Zdrój.	55
Tabela 20. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”.....	57
Tabela 21. Analiza SWOT.....	64

Spis rysunków

Rysunek 1. Położenie powiatu lubaczowskiego.	5
Rysunek 2. Zasoby kopalin w Gminie Horyniec - Zdrój.	11
Rysunek 3. Ujęcia wód i strefy ochronne.	12
Rysunek 4. Obszary chronione na terenie Gminy Horyniec – Zdrój.....	21